

॥ ॐ ॥

શ્રીપાર્શ્વચન્દ્રસૂરીશ્વરસદ્ગુરુઓ નમ ।

ક્ષાંત્યાનંદ ગુણમંજરી.

ગચ્ચિત્રી—

પાર્શ્વચંદ્ર ગચ્ચીય વિદુષી સાધવીજી શ્રી ખાતિશ્રીજી

પ્રેરિકા—

સાધવીજી શ્રી. મુન દાશ્રીજી

પ્રકાશક—

દેશ કચ્છ, ગામ કોડાય તિનાસી જૈન સદ્ગુરુઓ.

વિક્રમ મંવત ૧૯૯૪

વી. મંવત ૨૪૬૪

આવૃત્તિ પહેલી,

નકલ ૧૨૦૦

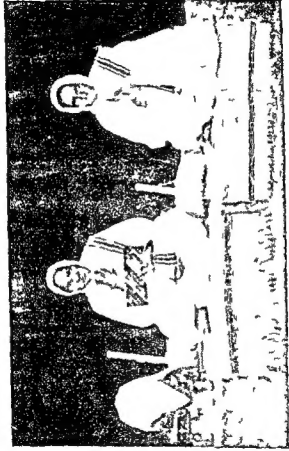
કિંમત-વાચન, મનન અને પરિશીલન

પાલીતાણા—શ્રી બહાદુરસિંહજી પ્રીન્ટીંગ પ્રેમમા

શા. અમરચંદ બહેચરદામે છાપી

આંત્રીય શ્રી ખાત્રીય મહારાજ

જન્મ સવત્ ૧૯૫૮ કે-૧-૧૧-ગોવર્ધન

દીક્ષા સવત્ ૧૯૭૪ ના વૈશાખ વદિ ૫ અમદાવાદ
વડી દીક્ષા સવત્ ૧૯૮૫ કચ્છ-નોનીખાખર

આંત્રીય શ્રી મેનદાત્રીય મહારાજ

જન્મ સવત્ ૧૯૭૪ ઉનાવા-ગોવર્ધન

દીક્ષા સવત્ ૧૯૯૦ ના વૈશાખ શુદ્ધ ૩ ઉનાવા
વડી દીક્ષા સવત્ ૧૯૯૦ ના વૈશાખ શુદ્ધ ૩
અમદાવાદ

પ્રસ્તાવના.

આ ક્ષાત્યાનંદ ગુણમંજરી નામના લઘુ ગ્રન્થની અંદર
ભિન્ન ભિન્ન ઉપયોગી વિષયો દાખલ કર્યા છે તેમા મંહાસતી
ગુણમંજરીનું ચરિત્ર એ એક ઠેકાણેથી ઘણાજ દુકાણુમા
સાક્ષ્ય હંતુ, તે ઉપરથી માગી મતિ અનુસાર ઘણાજ
મુધારા વધારા સાથે સ્ત્રીઓની ઉત્પત્તિ કેમ થાય? એ લક્ષ્યમા
રાખી આ ચરિત્ર લખ્યું છે તે સિવાય બીજાંતિથ વિચાર, મંત્રો,
વૈધવ્ય જીવન, ઋતુવતી ખેડેનોને સૂચના વિગેરે વિષયો દા-
ખલ કર્યા છે આ મેટર સાધીજી શ્રી સુનદાશ્રીજીએ પોતાના
ગુણ મમયનો લોગ આપી લખ્યું છે વળી તેમણે કેટલાક
(લોકોપયોગી) દોહરાઓ અને પ્રાસ્તાવિક શ્લોકોનો સંગ્રહ
કર્યો, તે પણ આજ ગ્રન્થમા સુનદાનંદ મંજરી તરીકે
દાખલ કરેલ છે આ ગ્રન્થમા આવેલા વિષયો વાચવા
વિચારવા અને આચરણમા મૂકવા જેવા છે

ગ્રન્થ રચવાનો આ મારો પ્રથમજ પ્રયાસ હોવાથી
અનેક સ્ખલનાઓ થવાનો સંભવ છે, તો સુજનનો હસખુદ્ધિ
રાખી આ ગ્રન્થમા આવેલી ક્ષતિઓને ક્ષતવ્ય ગણી સાર
ગ્રહણ કરશે તો મારો આ પરિશ્રમ મફત થયો માનીશ

માધવીજી ખાતિશ્રીજી.

પ્રાય દરેક જૈનતીર્થની યાત્રાઓ કરી હતી તપમા પણ વરસી તપ, નવપદની ઝોળી, જ્ઞાન પાત્રમ વિગેરે તપન્યા કરી તેની પાછળ ઉજમણુ પણ કર્યું હતું એવી રીતે અનેક શુભ કૃત્ય કરી પોતાનું જીવન સુચશસ્વી બનાવી છેવટે બાવન વર્ષની વયે દેવજીભાઈ સમાધિપૂર્વક દેવગત થયા

તેમના પત્ની એતળાઈ પણ પોતાના જીવનને ચશસ્વી બતાવી પતિના સ્વર્ગવાસ પછી બાર વરસે પોતાની ત્રેપન વર્ષની વયે સવત્ ૧૯૯૩ માં સ્વર્ગવાસ પામ્યા

ઢોડાય નિવાસી બાઈ પાનબાઈએ પોતાના શ્રેયોર્થે રૂપિયા ૩૧) આપ્યા છે

ઢોડાય નિવાસી શા પુનગી તેજશીના મુપુત્રી બાઈ પાનબાઈનો જન્મ સવત ૧૯૪૮ માં થયો હતો તેમના લગ્ન ઢોડાય નિવાસી શા ગોવર દેવલા વેરે થયા હતા સવત્ ૧૯૭૪ માં તેમના પતિનું સ્વર્ગ ગમન થયું પછેન પાનબાઈ સુશીલ અને ધર્મ પરાયણ હોઈ તપ, જપ, જ્ઞાન, ધ્યાન વિગેરે શુભકાર્યો વડે માનવ જન્મને સફળ કરતા હાલમાં વિદ્યમાન છે

માળીયા નિવાસી મહેતા કેશવલાલભાઈ પ્રેમચ દ-ભાઈએ ફોટા પ્લોક વિગેરેના ખચ બદલ રૂપિયા ૪૦) આપેલા છે

એ ભાઈ સુશીલ, શુણાનુરાગી, સરલાતમા, અને સન્માર્ગે ગમન કરવાની ભાવનાવાળા છે તેઓ હાલ અગરારા (આફ્રિકા) કુટુંબ સહિત વસે છે

રૂપિયા	નામ	ગામ
૨૫	શા ખીમજી રણગી	કુચ્છ-કોડાય
૨૫	શા ખેરાજી જમા	"
૧૫	શા હરગી માણેક, હસ્તે હકુળાઈ	"
૧૫	શા રતનગી વીરજી, હસ્તે વેલગાઈ	"
૧૫	શા પાલજી ભારમલ	"
૧૫	શા કાનજી દાઈયા	"
૧૦	પટેલ મગન મોભાઈયા	"
૧૦	શા મોનજી ડોગી	"
૧૦	શા પુજી રાયમલ	"
૧૦	શા પદમગી પાચાનીઆ, હસ્તે ઉમરગાઈ	"
૧૦	લક્ષ્મીબેન વેલજી	"
૧૦	શા દેવજી ખીમજી, હસ્તે મકાળાઈ	"
૫	શા ઝરમગી હીરજી	"
૫	શા દેશવજી વેલજી	"
૫	શા લાલજી કાનજી માવલા	"
૫	શા આણંદજી વીલાધર	"
૧૦	શા ખીમજી રણગી, હસ્તે ભાળુગાઈ	કુચ્છ-નવાવામ
૧૦	શા અમરગી હમરાજના ધર્મપત્ની	
	લીલગાઈ તરદશી જ્ઞાન પાચમ નિમિત્તે	"

ॐ अर्धे नम । ॐ नम ॥

क्षान्त्यानन्द गुणमंजरी.

जिनपतिप्रथितारिल्वाद्मयी, गणवराननमण्डपनर्तकी ।
गुम्फुराम्बुजरेलनहसिका, विजयते जगति युतदेवता ॥ १ ॥

क्षान्त्यादिगणसंपन्ना, तिलकाद्रितभालिका ।
श्रीमती भारती देवी, भूयान्न मुखदायिनी ॥ २ ॥

अम्बुण्डानन्दसढोद-भासाभासितविग्रहः ।
भूयसे श्रेयसे भूयाद्, जगन्चन्द्राभियो गुरुः ॥ ३ ॥

नत्वा जिनपतिमात्र, पुण्डरीक गणाधिपम् ।
शीलालङ्कारसंयुक्ता, साञ्चर्यां हि कथां नुवे ॥ ४ ॥

સતી મુભદ્રારાણીની કુશિદારા એક મહાન તેજસ્વી, અને પ્રબળપુણ્યશાળી પુત્રગ્નની પ્રાપ્તિ થઈ, અનુક્રમે તે ભાવી લક્ષણ સચિત કુમારનું નામ વીરમેન રાખ્યું

કુમાર વીરમેન પાંચ ધાવમાતાવી લાલન-પાલન કરાતો ખીજના ચંદ્રમાની પેઠે માત-પિતાના અનેક મનોરથો સાથે દિનપ્રતિદિન વૃદ્ધિ પામત લાગ્યો. જ્યારે કુમાર પાંચ વર્ષનો વયે ત્યારે તેના પિતા સહ ગેગની વ્યાધિથી અત્યા નડ કાળને ગળ્યું થયા આથી ગમ્મયમા તો શું ! પણ આખા દેશમા હાહાકાર વર્તાઈ રહ્યો ગમ્મના મૃત્યુના સમાચાર સાલળી તેના ખડીયા દુઃખન ગમ્મયો ગધા એકત્ર મળી પાંચ વર્ષના વીરમેન કુમારનો નાશ કરી સ્વસત્તામા ગમ્મ્ય લેવાની ઈચ્છાની ચતુરગી નેના સાથે તે નગર પ્રત્યે ચડાઈ ઈગીને આવવાના ખળર મુખ્યુદ્ધિ નામના પ્રધાનને ચર પુરૂષોદ્ધારા મળ્યા

ધણી વગરનું રાજ્ય ટકવું અમક્ય છે, એમ ધાગીને શાહો પ્રધાન તરતજ નાહીલ પાને આવીને જહેવા લાગ્યો કે—“હે માતા ! હવે સઘળા કંપાનોને ત્યલ દઈ હિમ્મ તને ધારણ કરી પુત્રગ્નનું રક્ષણ કરવા હમણાજ આપત્રી પુત્રને સાથે લઈ, અને આ રાજ્યને ઝેડસી મલામ કરી ભાગી છુટે. જો દુઃખનોને ખળર પડશે તો આવી પહોચશે, માટે રાત્રિએ નામી જવું કીડ છે વળી પુત્ર જીવતો રહેશે તો તે ગયેલા પિતાના રાજ્યને જીતીથી પણ મેળવશે ”

પ્રધાનજીના આવા ચુકિતચુકત વચનો માલળી તે શાહી મહારાણી પુત્રના રક્ષણની ખાતર એકાકીપણે પુત્રને લઈને

વીરસેન કુમાર કહેવા લાગ્યો કે—‘ હે માતા ! મને ભૂખ લાગી છે, માટે સાકરવાળુ દૂધ તો આપો ’ ત્યારે માતાએ કહ્યું—‘ હે પુત્ર ! અત્યારે દૂધ દૂર રહ્યું, પણ જો ખાડ પાણી મળે તો પણ અમૃત મરણ્ય માનીએ ’ આ પ્રમાણે અનેક ગીતિએ પુત્રને સમજાવતી હાથ ફેગવતી પોતાના જોળામા સુવાળ્યો, થોડી વારે વીરસેન કુમારને ઉઘ આવી

હવે નિદ્રાધીન થયેલા વીરસેન કુમારને ભાવી સચડ એક સ્વપ્ન આવ્યું કે—“ હે કુમાર ! તું અહીંથી પૂર્વદિશા તરફ ચાલજે એક ગાઉ પથ કાપ્યા પછી એક કુવો આવજે, તે કુવામા પગથીયાદ્વારા નીચે ઉતરજે તેમા પાણીની લગો-લગ લોઢાની જાળી છે, તેને તારા હાથે પકડી ખેંચજે એટલે તે જાળી તુટી જશે તેની નીચે પૂર્વ દિશામા એક શીલા છે, તેને પાડુ વડે પ્રહાર કરજે, જેથી તે ગીલા ભાગી જતાં ત્યાંથી આગળ જવાનો માર્ગ ખુલ્લો થશે તે માર્ગદ્વારા આગળ ચલતા શ્રીપુર નામનું નગર આવશે, ત્યાં રહેજે અને તે નગરમા એક નોની રહે છે, તેને ગુણુ-મ જરી નામની વન્યા છે તેને તું પરણજે ”

આ દૈવિક સ્વપ્ન જોયા પછી તરત જાગ્યત થઈ કુમાર માતાના જોળામાથી ઉડીને પૂર્વકૃત પુણ્યો તેને જાણે ખેંચી જતા હોય નહિ શું ? તેમ સ્વપ્નમા સૂચિત દિશાએ દમ-લેર દોડ્યો મોહધેલી માતા પુત્રને પકડવા માટે અનેક કાલાવાલા કરતી પાછળ દોડી અને કહેવા લાગી કે—‘ હે પુત્ર ! તું ઉન્માગે ન જા, સૂર્યના પ્રકાશથી દક્ષિણ દિશામા દેખાતા આ માર્ગે આપણે જઈએ, અને ઠોઠ પણ ગામ

મહાચતામા હોવો જોઈએ, નહિ તર આ માર્ગ કયાથી સૂઝે ?
અહા ! જૈન ધર્મનો અધાગ મહિમા છે જૈનવર્મના ઉપા
સડોને દુ ખ વધારે વખત ટકી શકતુ નથી ”

હવે આ પુત્ર જ્યા જાય ત્યા માટે જવુ, પણ અટ-
કાવવો નહિ એમ નિશ્ચય કરી દીકરો આગળ અને માતા
પાછળ ચાલતા ચાલતા અનેક બાગ-બગીચાઓની સુગંધ
અને આકાશની સાથે અર્ધો ઝગતી હવેલીઓની શોભતુ
શ્રીપુર નામનું નગર આવ્યું તે નગરના દરવાજા આગળ
પહોંચતા કુમાર થોભ્યો, કારણ કે આ નગરમા ડોના વેર
જઈને રહેવું ? અને ક્યા રહેવું ? એવું ગર્હસ્વપ્નામા આવ્યું
ન હતું માતા પણ પુત્ર પામે આવી પહોંચી ક્યા જવું ?
નુ કરવું ? એ વિચારમા મગ્ન થયેલા પુત્રને આગળીએ
વળગાડી તે સતી સુભદ્રા એક વૃક્ષના નીચે ઉભી રહી

હવે તે નગરમા શ્રાવણના બાર વ્રતને પાળનારો, ધનાઢય,
પરોપકારી, આહુત ધર્મનો ઉપાસક, અને જૈન વર્મના તત્ત્વને
જાણનારો શ્રીદત્ત નામે નગરશ્રેષ્ઠી વને છે તે શ્રેષ્ઠી ઠોઠ
ગામ પ્રસંગે કહો કે આ મતીના ભાગ્યના યોગે કહો ત્યા
આવી ચડ્યો તેટલામા પુત્ર મહિત તે મતીને ઉભેલી જોઈ
દયાળુ શ્રેષ્ઠી વિચાર કરવા લાગ્યો કે-આ વ્યક્તિ ડોઠ કુલ-
વાન દેખાય છે, અને સુખી ઘરના હોવા જોઈએ પણ ડોઠ
પ્રમગ વશાત્ અહીં આવેલા દેખાય છે કારણ કે આદિતિ-
ગુણન કથયતિ ભાગ્યશાળી આત્માઓ જ્યા જાય ત્યા
તેમનું ભાગ્ય ધાનુ રહેતુ નથી વળી શ્રેષ્ઠીએ વિચાર્યું કે,
મારે તેનું દુ ખ સાલણવું જોઈએ, અને યતની મદદ કરવી

હુજાનના હાથમા ગઈ હોય તો હુયોધનની પેઠે દેવળ
અતર્વાનેજ પેદા કરે છે ડહુ છે કે—

વિદ્યા વિવાદાય યન મદાય, શક્તિ પરેપાં પરિપીડનાય
સ્વલમ્ય સા મોર્ષિપરીતમેતદ્, દાનાય માનાય ચ રક્ષણાય ॥૧॥

ભાવાર્થ—“ શબ્દને પ્રાપ્ત થયેલી વિદ્યા વિવાદને માટે
વાય છે, દ્રવ્ય મદને માટે વાય છે, શક્તિ બીજાઓને પીડવાને
થાય છે એજ ત્રણે વસ્તુ સજ્જન પુરૂષને વિષગીત રીતે
પરિણમે છે એટલે કે વિદ્યા માનને માટે, પૈસા કાનને માટે
અને શક્તિ અનાયોના રક્ષણ માટે થાય છે ”

હવે તે મહારાણી શ્રેષ્ઠીના આવા આત્રહલ્યાં વચનો
સાભળી વિચારવા લાગી કે ‘ આ મહાન પુરૂષને ઘેર રહેતા
ધર્મની આરાધના, બ્રહ્મચર્યનું રક્ષણ અને પુત્રનું પાલન
સુખેથી થયે ’ એમ નિશ્ચય કરી તે મહાસતી મુલદ્રા શ્રેષ્ઠીના
ઘેર જવા તૈયાર થઈ શ્રીદત્ત એક પુત્ર સહિત તે સતીને
વણા માનપૂર્વક પોતાના ગેર લઈ ગયો વાચકવૃદ્ધ ! તે શેઠની
પત્ની દેવી છે ? તે જાણવા આતુરતા ગ્રહેતી હશે, તો સાથે
સાથે જણાવી દઉં છું કે, સુર શિરોમણિ તે શ્રેષ્ઠીને રૂપ વડે
દેવાગના મરખી, શીયલરૂપી આબૃપપુત્રી ગોલતી, ધર્મ-
કરણીમા પતિને સહાય કરનારી, ધર્મના ગ્રહઓને જાણનારી
અને ચંદ્ર મરખા મુખવાળી કુંભળા નામની સ્ત્રી છે ડહુ છે કે—

માનુષ્ય પરવશજન્મ વિભવો દીપ્તિયુગરોગ્યતા,
સન્મિત્રં સુમૃતઃ સતી પ્રિયતમા ભક્તિશ્ચ પરમેશ્વરે ।

આતિથ્ય પ્રભુપૂજન પ્રતિદિન મિષ્ટાન્નપાન ગૃહે,
માધુસદ્ગવિભોરુનેન સતત ધન્યો ગૃહસ્વાશ્રમ. ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ—“ આનંદવાળું ઘર, બુદ્ધિશાળી પુત્રો, મહા-
ભાષિણી સ્ત્રી, ઇચ્છાપૂર્ણ ધન, પોતાની પ્રિયામાત્ર પ્રીતિ,
આજ્ઞાધીન સેવકો, અતિથિની સેવા, પ્રભુપૂજન, હમેશાં ઘેર
ઉત્તમ ભોજન, અને દરરોજ માધુદર્શન (સત્સંગ) વડે
જેના દિવસો પસાર વાય છે, તેજ ગૃહસ્થાશ્રમ ધન્ય છે ”

આવાજ પ્રકારના જીવનવાળા તે જોઈ જોહાણી બંને તરફથી
ઘરની અદર મગજ સુજળ દાન પુણ્ય ઝરવાની છુટ આપી,
અને ભડારની ચાવી પણ મહારાણીને સુપ્રત કગી હવે પ્રકુલિત
મનવાળી તે મહાસતી મુલદ્રા બાણે પોતાનોજ ગજમહેલ
હોય નહિ ! તેમ પુત્ર સહિત આનંદથી રહેવા લાગી

હવે પાછળ રાજ્યનું શું થયું ? તે જગ જોઈએ મહારાણી
મુલદ્રાના નીકળ્યા પછી સવારમા હૃત્મન રાજ સહિત સૈન્ય
મુરપુર નગરમા આવી અઠ્યુ પુત્ર અને ગણીની તપાસ
ઝરતા દેખાયા નહિ ચારે દિશાએ પોતાના માણસોને તપાસ
કરવા માટે મોકલ્યા, પણ તેમનો પત્તો નજ મળ્યો શાથી ન
મળ્યો ? તે વાચક પોતેજ વિચાર કરજો હૃત્મન રાજ્યએ તે
બંને મરી ગયા હોય એમ માની મુરપુરનું રાજ્ય પોતાના
તાળામા ઝલ્યું, અને પોતાની આજ્ઞા સર્વ ઠેકાણે ફેલાવી સુખેથી
તે રાજ્યમા રહેવા લાગ્યો

શ્રીદત્ત શેઠના ઘેર રહેતો પીરસેન કુમાર જોઈની મદદથી
વિદ્યાભ્યાસ ઝરવા લાગ્યો મદર વર્ષની ઉમ્મર થતા બહોતેર

આપને જરાએ દયા ન આવી અરે ! ગજ્ય ગયુ, કુંડુળ-
કળીલા દૂગ રહ્યા, પતિદેવ પરલોકે પહોંચ્યા અને પરદેશમા
પગથે ગઈ દિવસો પમાર કરવાનો મમય આવ્યો હવે હત
ભાગિની હું શુ કડ ? ડા રીતિએ મારા પુનના મનોરથ
પૂરી શકુ ? અને શ્રેષ્ઠીને આ વાત કેમ જણાવવી ?” આમ
અનેક રીતે કંપાતો કરતી અને ઘણા વખતથી રાજ્ય વૈભવના
સુખોને ભૂલી ગયેલી તે મહારાણી મર્વતું અમરણ થતા આખમા
આસુ લાની લમણે હાથ દઈ વિચાર વમળમા નીચી પૃથિએ
જમીનતુ નિરીક્ષણ કરવા લાગી

એટલામા બહારથી શેઠ ઘેર આવ્યા, ત્યાં તે પોતાની
ધર્મખેનને ચિતામજ્જ અને આસુ સારતી ભેઈ, દિલગીર
થઈ ઘણીજ નમ્રતાથી ગે. પૂછવા લાગ્યા કે “હે મુર
ખેન ! આજ આપ કેમ આટલા ગમગીન દેખાઓ છો ?
શુ માટે કાંઈ અવિનય વયો છે ? યા તો માગી પત્ની તર-
ફથી આપનું મન દૂભાયુ છે ? મારા ઘેર રહેતા આપની
ઇચ્છા અપૂર્ણ રહી ગઈ છે ? અગર તો વીરમેન કુમારને
કેઈ વસ્તુ ભેઈએ છે ? જે હોય તે મત્ય જણાવી અધીરા
થતા મારા મનને શાન્ત કરે. હું આપના ઉદામીન સુખને
ભેઈ શકતો નથી ખરેખર હું મને અધન્ય માનુ છું કે,
આપ જેવી સતીનું મન મારા આગળે દૂભાય, એ ખેદ-
જનક વાત છે જે દરેક રીતિએ આપના મનને હું શાન્ત
ન રાખી શકુ તો ખરેખર અભાગીઓ ગણાઉં ” એ પ્રમાણે
શેઠને દિલગીર થતો ભેડ તે સતી સુભદ્રાએ પોતાના
પુનની સર્વ બીના જણાવી આ વાત માલગી શેઠ કહેવા

વિચારવા લાગ્યો કે—“આ મારી પુત્રી ગળને આપી પુત્રજન ધન લઈ માડે જીવન મુખી બનાવવા ચોમઠકળામા પારગત ડરેલી છે, તે કન્યા વીરમેનને કેમ અપાય ? કારણ કે વાણીયો પુરેપુરું ધન માગી ઇચ્છા પ્રમાણે આપી શકશે નહિ હવે શું કરવું ? આ નગરશેઠ રાજાનો માનીતો છે, તો ના કેમ પડાય ? જો ના પાડીશ તો મારા પર નારાજ થઈ વાણીયા જીદિ દેળવી મને હેરાન કરશે ” આમ વિચારી વાત ગ્રહે અને ઘર પણ જાયે તેવો ઉપાય શોધી કાઢી શેઠને જવાળ આપ્યો કે—“જે એક ટોપલો ભરી મોનામહોરા આપે તેને મારે કન્યા આપવી છે જો આપની મરજી હોય તો એક ટોપલો ભરી મોનામહોરા આપો, અને કન્યા ત્યો, નહિતર તમારી મરજી ” આ અઘટિત માગણી સાભળી શેઠ ત્યાથી ઉઠી વેર પાછા ફર્યો રમ્તામા ચૂલતા પોતાની જમી મિલકતની ગણતરી કરતા તેટલું દ્રવ્ય વધુ નહિ, કેમકે એક મોનામહોરના રૂપીયા પદર વાય, તે મોનામહોરાનો ટોપલો ભરી આપવો તે ક્યાથી પુરું થાય ? ‘હવે શું કરવું ?’ એ વિચારમા મગ્ન થયેલા શેઠ ઘેર આવી લગણા ઉપર હાથ દઈ બેઠા, ત્યારે મહારાણી સુભદ્રા શેઠની પાને આવી કહેવા લાગ્યા કે— ‘હે બધુ ! કેમ કન્યાનો પત્તો મળ્યો કે નહિ ?’ ત્યારે શેઠે જે બીના હતી તે કહી સભળાવી અને કહ્યું કે— ‘જેન ! મારી જમી મિલકત એકઠી કરતા તેટલી મોનામહોરા થતી નથી, તેથીજ મુલ્યો છુ ’ આ વાત માલજતા મહારાણીએ તરતજ પોતાના અબોડામા ગોઠવી રાખેલ એક અમૂલ્ય રત્ન કાઢી શેઠના હાથમા આપ્યું

કહ્યું કે-‘હે મત્રીશ્વર ! આ રત્નની કિંમત કરો ’ ત્યારે
 રૂપસાગર મત્રી બુદ્ધિને આગળ ચલાવી રાજાને કહેવા લાગ્યો.
 ” હે મહારાજ ! આ રત્નને રાજસભાની વચ્ચે મૂકો, અને
 ભડારમાથી સોનામહોરો લાવી આ રત્ન ઉપર નાખવી જ્યારે
 સોનામહોરોથી આ રત્નનું તેજ દકાય ત્યારે તેની તેટલી
 કિંમત જાણવી ” એ મત રાજાને પસંદ પડ્યો, અને સર્વ
 સમ્મત થતા તેમ કરવું ઇચ્છી કહ્યું. રત્નને મલાની વચ્ચે
 રાખી સોનામહોરો નાખવી શરૂ કરી મર્વ સોનામહોરો રત્ન
 ઉપર નાખી, રાજાનો ભડાર ખાલી થઈ ગયો, પણ રત્નનું તેજ
 જરા પર દકાયું નહિ આખરે થાકીને રાજાએ કહ્યું કે
 ‘શેઠ ! હવે મારી પાસે સોનામહોરો નથી જો તારી
 ઇચ્છા હોય તો આ સોનામહોરો લઈ જા, અને રત્ન આપી
 જા ’ પ્રિય પાઠકો ! તમને શકા ઉદ્ભવી હશે કે આટલી
 બધી સોનામહોરો રાજા પાસે ક્યાથી ? તેનો ખુલાસો એ
 છે કે-તે વિજયમિત્ર રાજાને એક જાતનો શોખ હતો કે
 જે દ્રવ્ય આવે તેના બદલે સોનામહોરોનો સંગ્રહ કરી
 ભડાર ભરાવતો હતો જેવટે અન્ય ઉપાય ન હોવાથી શ્રીદત્ત
 શ્રેષ્ઠીએ તે રત્ન રાજાને આપી સોનામહોરો ચોતાના ઘેર
 પહોંચાડી દીધા, અને તે સોનામહોરોમાથી જો ટોપલા ભરી શેઠ
 સીધા સોનીને ઘેર પહોંચ્યા સોનામહોરોના ટોપલા સોની
 આગળ મૂકી ગેઠ કહેવા લાગ્યા કે-‘હે સોની ! આ સોનામહોરો
 લે અને તારી કન્યા આપ ’ આ જોઈ સોની તો હર્ષિત થઈ
 બની ગયો. ચોતાની માગણીથી પણ કળ્પલ દ્રવ્ય મળ્યું,
 એટલે કોને આનંદ ન થાય ?

સાસુ શુભ શીખ દેત હય, સુણ વહુઅર આ વાર,
મુજ પુત્રતા મુખદુ ખ વિષે, તુંજ એક આધાર ૧
તુ દુલદીપિકા દુલમણિ, સાક્ષાત્ લક્ષ્મી અવતાર,
બાહુ આ સમે જગતમા, તુજ સદૃશ નહિ કોનાર ૨
ઉત્તમ નારીથી ઉજવલ ગહે, ધર્મ અને વ્યવહાર,
દુ ખ વમી સુખ પામગે, ખાન્તિથી કહેનાર ૩

એ પ્રકારે અનેઠ સુવાક્યોથી ગિખામણુ આપતી ઠહેવા
લાગી કે “ હે પુત્રી ! આ મારા પુત્રનુ જીવન મુખી યા
દુ ખી બનાવવુ એ તારા હાથમા છે, હું તો હવે થોડા
દિવસની મહેમાન છું, મારો પુત્ર વ્યવહાર માર્ગમા અકુશળ
છે જગતમા મનુષ્યો ડેવા વને છે, અને કયા પ્રગરના છે ?
તે ખીલકુલ જાણતો નથી ”

પછી સુલકા મહારાણીને સહેજ બિમારી થઈ, શરીર
અશક્ત થવા લાગ્યું હવે પોતાના આશુધ્યનો અત આવેલો
જાણી વહુને બલામણુ ડરી કે “ હે વહુ બેટા ! માત્ર મરણુ
નજીક આવ્યું છે મારા મરણુ પછી વીરમેન કુમારને ધરમા
ગમગે નહિ, કારણુ કે આજ દિવસ સુધી માગથી ફર નથી
રહ્યો, તેમજ ગેઈ જાતનુ દુ ખ તેણે દેખ્યું નથી, તેથી તેને
આ ધરમા રહેવુ મુઝડેલ થગે માટે તેની ઇચ્છા અનુસાર
તમે ખીજે જાજો, પણ આ ધરમાથી એક પાઈ મગખી લેજો
નહિ આ શ્રેઠે આપણા ઉપર ઘણો ઉપકાર કર્યો છે, તેનો
ઉપકાર આપણાથી બલાય તેમ નથી, માટે આ ધરમાથી
કાઈ પણ લીધા ગિવાય આપ્યા જવુ ” ત્યાર પછી વયોવૃદ્ધા

સાર પરદેશ જવા માટે તૈયાર થઇ શેઠ-શેઠાણી પામેથી રજા માગી શેઠ-શેઠાણી રજાની માગણી સાલણી ઘણા દુખિત થયા, અને રહેવા માટે ઘણું ઈર્ષ્ય ગુણુમ જરીએ જણાવ્યું કે-‘તમારા પુત્રને એન પડતું નથી, તેથી થોડા દિવસ ફરી પાછા આવશું’ શેઠ-શેઠાણીએ કહ્યું ‘તમને જે વસ્તુ જોડતી હોય તે લઈ જાઓ આ ઘર તમારું છે’ આ પ્રમાણે ઘણું આગ્રહ કરવા છતાં માતાની ચિંતામણી ધ્યાનમાં રાખી કોઈ પણ વસ્તુ લીધા સિવાય ત્રણ વખડા સહિત તે પતિ-પત્ની નીકળી ગયા.

મહાસતી ગુણુમ જરી પતિની દરેડ અનુકૂળતા સાચવતી તેના સુખે સુખી અને દુખે દુખી રહેતી તેઓ એક ગામવી ખીજે ગામ ચાલતા ચાલતા ડેટલાક દિવસે કાન્તિપુર નગરની નજીક આવી પહોંચ્યા નગરના અજાણ્યા હોવાથી કયા જવું ? કયા રહેવું ? કારણ કે નગરમાં ફર્જન પુરૂષો ઘણા હોય છે, સજ્જનો થોડા હોય છે ફર્જન માણુનો સજ્જન માણુસોને સતાખ્યા સિવાય રહેતા નથી એમ વિચારી ગુણુમ જરીએ શહેરમાં ન જવાનો વિચાર પોતાના પતિને જણાવ્યો વીરસેનકુમારની તેમજ મમ્મતિયતાજ ગદમાથી ધાસ લાવીને ગામની બહાર ગ્રુપડી બાધી દપતી ત્યાં સુખરૂપ રહેવા લાગ્યા પોતાના પિતાના ઘેરથી લાવેલા થોડા આભૂષણો વેચી બજારમાંથી જે વસ્તુઓ જોઈતી હતી તે વીરસેન પાસે મગાવી આભૂષણો ડેટલા દિવસ ચાલશે ? પેટને ભાડું આપવું જોઈએ, તો ઉદ્યમ કર્યા સિવાય કેમ ચાલે ? આમ વિચારી મહાસતીએ પતિને પૈસા આપી કંઈક વસ્તુઓ

રમા ગયો. ટોપીને જોતાજ ભરનારીનું ઢળા-ઢોશદયપણું
જોઈ સ્વભવાર્થમાં મુગ્ધ બનેલો પ્રધાન વિચારવા લાગ્યો. કે
“ આ ટોપીની ભરનારી સ્ત્રી પત્નિણી હોવી જોઈએ જેના
ઘરમાં આ સ્ત્રી હોય તે કદાચ લીખાગી હોય તો પણ અવશ્ય
રાજ થાય, માટે આ ટોપી લઈ ઢોઈ પણ પ્રપચથી તે
સ્ત્રીને હું મારા તાળામાં ઢડ તો હું આખા જગતની માલીકી
ભોગવનારો થાઉં ” એમ ચિંતવી પ્રધાન તે ટોપીની કિંમત
પૂછી પચાસ રૂપિયા વીરમેન કુમારને આપવા લાગ્યો. કુમારે
પૂછ્યું કે ‘તમે ઢોણુ છો ?’ પ્રધાને જણાવ્યું કે ‘હું રાજાનો
મુખ્ય માનીતો પ્રધાન ’ડુ’ ત્યારે ભદ્રિભાવે કુમારે
જણાવ્યું કે-‘ રાજાના પ્રધાન હો તો ભલે હો, પણ માગી
સ્ત્રીએ કશું છે કે પ્રધાનને ટોપી આપવી નહિ, તેથી હું
તમને આપીશ નહિ ’ પ્રધાને ઘણી આજીજી કરી, અને
ડબ્બલ કિંમત આપવા લાગ્યો, પણ કુમારે તે ટોપી નજ
આપી ઘણીનો કોઈ ઘણી છે ? એટલે હતાશ થયેલો
પ્રધાન દિલગીર થતો પાછો ફર્યો

થોડી વાર થતા તે વાત ઢોટયાધિપતિ મોનીના ઢાને પડી
તે પણ ટોપી જોવા માટે આ-યો. ટોપી જોતા જે વિચારો
પ્રધાનને થયા હતા, તેજ વિચારો નાનીને થયા ટોપીની
કિંમત પૂછી રૂપિયા પચાસ વીરમેનને આપ્યા ટોપી લઈ
ખુશી થતો મોની ઘેર ગયો. “ આ સ્ત્રીને ઢેવી ઢીને હું
મારા કબજામાં ઢરૂં ? તેમજ આખા જગતની કયારે માલીકી
ભોગવું ? તે સ્ત્રી કયા રહેતી હશે ? તે ટોપી વેચનારને પૂછી
લઈશ, તો બધી વાતની ખબર પડશે ” એમ સંકટપ

વીરસેને જણાવ્યું—“ એક પ્રધાન આવ્યો હતો, તેણે ઘણી આજીજી કરી, પણ મેં તેને ટોપી આપી નહિ ત્યાર પછી એક શેઠ આવ્યો, તેણે ટોપી લીધી, અને પચાસ રૂપિયા આપ્યા ” ગુણમંજરીએ કહ્યું કે ‘ તમે કહેા છો ? ’ ત્યારે રાજપુત્રે જવાબ આપ્યો કે ‘ ના, મેં તેને પૂછ્યું નહિ, કારણ કે તે વાણીયા જેવો લાગતો હતો એમા શું પૂછ્યું હતું ? એ તો વાણીયાજ હતો ’ આ પ્રમાણે પતિ-પત્ની વાર્તાલાપ કરતા વીરસેનને નિદ્રા દેવીએ ઘેરી લીધી. પતિને નિદ્રાધીન થયેલા જાણી ગુણમંજરી ટોપી ભરવા બેઠી સવાર પડતા ટોપી ભરી તૈયાર કરી લીધી મવારમા વીરસેન કુમાર ઉઠી પ્રાત સમયની ક્રિયા કરી ભોજન કરી ગુણમંજરીના કદાચ સુજળ ટોપી વેચવા બજારમા ગયો.

આજે ટોપીનો શાહક પ્રથમથીજ તૈયાર થઈ બેઠો હતો, એટલે વીરસેન કુમાર આવ્યો કે તરતજ સોની તેની પાસે ગયો, અને ટોપી લઈ પચાસ રૂપિયા આપી લીધા ટોપી આજે વેળાસર વેચાઈ ગઈ, તેથી વીરસેનને ખેસવાનો વખત મળ્યો. દુષ્ટાત્મા સોની પણ તેની પાસે બેસી મીઠી વાણીથી વાતો કરવા લાગ્યો ‘ તમે કહેા છો ? કયાથી આવ્યા છો ? કયા રહેા છો ? સાથે કહેા કહેા છો ? ’ ત્યારે કુમારે પોતે ‘ શેઠના ઘેર રહેતા હતા, માતાના મરણ પછી અહીં આવેલા છીએ ’ વિગેરે જે જે વૃત્તાંત હતું તે સર્વ સોનીને કહી સંભળાવ્યું. પોતે રાજનો પુત્ર છે, અને પોતાનું રાજ્ય દુરમનોના હાથમા ગયું છે, તેની તેને ખબર નથી, કારણ કે માતાએ તે વાત તેને કહી નહોતી કારણ કે જો કહી હોત તો આ પુત્ર

ખેદની વાત કહેવાય જો તમે ગામમા આવો તો હું તમને રહેવા માટે એક સુધર મકાન આપીશ, અને જોઈતી સર્વ સગવડ કરી આપીશ મને તમારા ઉપર બહુ પ્રેમ આવે છે, અને આપણી બેની મિત્રાઈ થશે તો ઘણો આનંદ ઉપજશે ગામમા રહેવાની લોડોની સાથે જોળખાણુ-પીછાણુ થાય, ધધો પણ ગામમા સાગી મીતે ઠરી શકે, તેમજ તમારા દિવસો સુખેથી પસાર થશે ” એવા અનેક વચનોથી છેતરા-એલ કુમાર કહેવા લાગ્યો કે ‘ હું તૈયાર ’ હું, પણ મારી સ્ત્રી જો તે વાત કબુલ કરે તો ’ જોઈતું હતું ને વૈદે બતાવ્યું એ કહેવત મુજબ પહેલેથીજ મોનીની તે સ્ત્રીને જોવાની અલિલાપા હતી સોની આ લાગ જોઈ તરત કુમાર પ્રત્યે જોડ્યો કે—‘ શું તમારી સ્ત્રી તમારું કંઈ નથી માનતી ? આલો હું સમજાવું ’ કુમારે કહ્યું ‘ ભલે ’

કુમાર મોનીને આવે લઈ ઘર તરફ ચાલ્યો રમતામા ઘણી મીઠી વાણીથી કુમારને જોળવી મોનીએ પોતાને કબજે કર્યો ચાલતા કુંપડી નજીક આવી પહોચ્યા પતિની ગહ જોતી ગુણમંજરીએ પતિની સાથે આવતા સોનીને જોઈ ખેદ પામતી એક ઉડા નિમામો નાખ્યો, તેટલામા તે બન્ને જણા આવી પહોચ્યા મનજનોએ ઘેર આવેલા દુનમનોનો પણ અટકાર કરવો જોઈએ, એ નીતિને લક્ષ્યમા ગળી મોનીને આમન વગેરે આપી તેઓનું માન સાચવ્યું પહેલેથીજ સોનીની દુષ્ટ બુદ્ધિ હતી, તેમા વળી ગુણમંજરીનું અચાગ કપ જોઈ કામાધ બનેલા તે સોનીએ કુશળ મમાચાર પૂછ્યા અને ‘ કયાથી આવ્યા ? ’ વિગેરે

શુ કરવું ? એક બાબત વાઘ ને બીજી બાબત નદી,
એવો ન્યાય થયો છે જો ન બહિં તો પતિનું મન દ્વિભાષ,
ને જઈશ તો આ કામી મોની સતાવ્યા વગર રહેશે નહિ
ખેર ! જે થવાનું હશે તે થશે, પણ પતિનું મન ન દ્વિભાષ
એમ મારે કરવું જોઈએ ” એમ વિચારી ભાવીના ભરોસે
આધાર રાખી મહાસતી ગુણુમંજરી મોનીની સાથે ગામમા
જવા તૈયાર થઈ

સોની તે બંનેને સાથે લઈ પોતાને ઘેર આવ્યો. ‘ હવે
પોતાનું કાર્ય સુખેથી શિદ્ધ થશે ’ એમ વિચારી બાબતનું
ઘર એમને રહેવા આપ્યું એ ઘર એવું હતું કે સોનીને
રહેવાનું ઘર અને એ ઘર એ બંનેના ગારણા જુદા અને
વચલી ભીંત બંને ઘરની એક અને તે ભીંતમા એક ખારી
હતી, તે ખારી દ્વારા ઘરમા શુ શુ થાય છે ? તે બધું દેખાય
એમ હતું હવે શકાશીલ ગુણુમંજરીએ આલેખિકા ચલા-
વવાની ખાતર રાત પડતા ટોપી ભરવી શરૂ કરી સવાર
પડતા વીરસેનને ટોપી આપી બાજરમા મોકલ્યો.

બહેનો ! આ ઉપરથી તમે મમલ શક્યા હશે કે
વિદ્યા અને કળાસ પત્ર ત્રીજો કેટલું કાર્ય કરે છે ? અજ્ઞાનરૂપી
અધકારથી છવાયેલા હૃદયવાળા આજના જમાનાના ડોસા અને
ટોસીઓ કહે છે કે—ખાયડીઓને ભણીને શુ કરવું છે ? શુ
દુકાનો ચલાવવી છે ? સ્ત્રીઓ ભણે તો ફાટીબાય પણ ફાટ્યાને
સાધી દે તેની ઘરડાઓને ક્યાથી ખજાર ? જો મહાસતી
ગુણુમંજરી કળા અને વિદ્યા વિહીન હોત તો એ બંનેની
કઈ દશા થાત ? પુરૂષોને જેટલી જ્ઞાનની જરૂર છે તેથીએ

ત્યાગી, હીનકારી, નિર્દય, પાપિણી, દાસી, લોભણી વગેરે ઉપ-
માઓ આપે છે, તે અને લખતા હૃદય રડી ઉઠે છે રાક્ષસી વગેરે
ખોટા દોષો દેનારા પુરૂષોને રાક્ષસ, પિગ્નાય વગેરેના કસોટો
બવો કરવા પડશે તેનો તેઓએ ઠાઠ વિચાર કર્યો હોય તેમ
લાગતું નથી ઉપર મુજબ પુરૂષોએ જે કલકો કરીએ ઉપર
રાખેલા છે તે કલકોમાંથી પુરૂષોમાં કયા કલકનો અભાવ
છે તે જગ વિચારી જુએ તો તરત જણાય કે પુરૂષો કરતા
સ્ત્રીઓમાં દૂષણો ઓછા છે, અને કદાચ દૂષણો જોવામાં આવે
તો પુરૂષોને આભારી છે સ્ત્રી-પુરૂષોના ગુણદોષની તુલના
કરતા ચોખ્ખું જણાઈ આવશે કે, પુરૂષોએ પોતાની સેવા
કરાવવા ખાતર સ્ત્રીઓને નીચે દરજ્જે ઉતારેલી છે દરેક
લેખકો લખી કે છે કે—સ્ત્રીએ પોતાનો પતિ અધ હોય,
ઠોઢીયો હોય, વ્યભિચારી હોય કે નપુસઠ હોય, તો પણ
તેને દેવ તરીકે માનવો, અને તેને ઠાઠ વખત કહું શબ્દ
કહેવો નહિ તો શું પુરૂષોને પોતાની પત્નીને દેવી તરીકે
માનવાની ફરજ નથી ? જુઓ—

નારી રત્નગર્ભા કંહી, ધરતુ ઢાકણ જણ,

લાજ વધારે પતિ તણી, તો દેવી સમ માન ૧

સ્ત્રીમાં જેટલા ગુણ કે અવગુણની ચરપરા પુરૂષોએ
બહાર પાડી છે, તેટલા ગુણ કે અવગુણ પતિમાં હોય, તો
પણ પત્નીએ પતિને દેવ તરીકે માનવો, એમ જે ફરમાનો
બહાર પાડેલ છે, તેવીજ રીતે તેટલાજ ગુણ કે અવગુણ
પત્નીમાં હોય તો પણ પતિએ પત્નીને દેવી તરીકે માનવી
પડશેજ એમ માનશે તોજ પુરૂષો ઉદાર, નિષ્કપટી, ઉત્તમ

પુરૂષોના અવિચાર અને સતીઓનાં સંકટો.

હરિગીત.

ન વિચાર્યું કદા મૂરખ સસરે સુદરીનું શુ થશે,
આ ગર્ભવિતી હૃદ બહાર કઠ્ઠા કઈ સ્થિતિમા ઈયા જને ?
સતી સુદરી મલયા તણા માથે ન રહી દુ ખની મણા,
પુરૂષો તણા અવિચારથી સંકટ સઘા સતીએ ધણા ૧

જે પૂણું રનેહનું પાન નળીના નયન દમયતી હતી,
નળ રાજ્ય હાગી વન જતા એ આમી સાથ રહી સતી,
નિહુર નળને નારી તજતા ઘેર વન ના'વી મૂણા,
પુરૂષો તણા અવિચારથી સંકટ સઘા સતીએ ધણા ૨

જેયુ ન સલાસલ જેતુ પીયર કે થલુગલયે,
નિર્દય થયા ધરખહાર કરતા અજના ગલિણી થયે,
અન્યાય કરીને અજના પર રેડવ્યા ગિરિ દુ ખ તણા,
પુરૂષો તણા અવિચારથી સંકટ સઘા સતીએ ધણા ૩

સતી કાજ મહાયુદ્ધો કંગી રામે હજારોને હણ્યા,
તે ગર્ભિણી વનવાસ કરતા ગુણ સતીના ના ગણ્યા,
ત્યાં ખ્યાલ ખાંધી શદ્ર વચને ગામ ભયદ હુકમ લણ્યા,
પુરૂષો તણા અવિચારથી સંકટ સઘા સતીએ ધણાં ૪

રમતા જુગાડે રાજ્ય ઓ હય ગજ બધુ હારી ગયા,
અતિ દુષ્ટ દુર્યોધન તણે સતી દ્રૌપદી કબજે થયા,

પૂજા અને સત્કાર અપાવે, અપાવે શુદ્ધ વિચાર,
 પુત્ર પુત્રીઓને શુદ્ધ કરે છે, તત્ત્વે છે દુષ્ટ આચાર અમારો ૦૩
 નિર્બળને જે સખળ બનાવે, બતાવે સુગતિના ખાર,
 અધને પણ આનંદ આપે, આપે નિત્ય ગેજગાર અમારો ૦૪
 ધનહીનને ધનિક બનાવે, આપે અકલ્પ અપાર,
 નીચને પણ ઉચ્ચ બનાવે, આપે સુખ હજાર અમારો ૦૫
 વેર ઝેરને દૂર કરાવે, વધારે સપ હજાર,
 જ્ઞાન એ રાણુગાર અમારો, બીજો ગરીરનો ભાર અમારો ૦૬
 જ્ઞાન વિણ જે નર ને નારી, ધિક્ક ધિક્ક તસ અવતાર,
 જ્ઞાન એ અમૃતવખ નાણુ, રાખી ભગે ભડાર અમારો ૦૭
 અનતા જીવો સિદ્ધિ પામ્યા, જ્ઞાનથી વર્ષા ગિવનાર,
 જ્ઞાન દીપકથી ભવ સુધારો, ખાતિથી કહે હિનકાર અમારો ૦૮

આવા અખૂટ જ્ઞાનરૂપી ધનને દરેક સ્ત્રી-પુરુષોએ પોતાના
 હૃદયરૂપી ભડારમા ભરી રાખવું જોઈએ, કે જેથી ઉગતા
 અને આધમતા સૂર્યના દષ્ટાતે ચડતી ને યડતીમા સુખે જીવન
 પમાર કરી શકાય પ્રસંગોપાત આટલી ગયા કરી, તેને
 સજ્જનો અમ્યાને તો નહિજ ગણે

હવે વાચકને જાણવાની આતુરતા થઈ હશે કે, વીરસેન
 ટોપી વેચવા ગયા પછી સતીનું યુ થયું ? તો ચાલો આપણે
 તે જોઈએ

સતીને એટલી પડેલી જોઈ જાગડાની પેઠે ઊઠેને જોતો
 નિર્લભ્ય સોની ગુણુમ જગીના ઘરમા પ્રેરો ધિક્કાર છે,

પરનારીના પ્રેમથી, રાવણુ રૂઢીયો રાન,
ખાતિશ્રી કહે હેતથી, હૈયે રાખો સાન ૧

અરે પાપિષ્ઠ ! તારા કાળા મુખને લઈ પાછો ચાલ્યો જા”
આવા તેણીના વચનો સાંભળી ભય પામતો મોની પાછો ક્યો
કે તરતજ સોનીના ભયથી ગુણમ જરીએ કમાડ બંધ
કરી દીધા

સોની પોતાને ઘેર જઈ વિચારવા લાગ્યો કે—“ખરેખર
પરાણે પ્રીત થતી નથી, એ લોક કહેવત છે તો હવે
ધીરે ધીરે લવચાવી મીઠા શબ્દોથી તેણીને હું મારે વશ
કરીશ મારા ઘરમાંથી હવે એ કયા જવાની હતી ? આજ
નહિ તો કાલે, પણ ગમે તેમ કરી મારી આ બનાવીશ
ત્યારેજ જ પીશ,” હે બહેનો ! આવા જીવતા જમડાઓ
અનેક નિર્દોષ સતીઓને સતાપી હેરાન હેરાન કરી નાખે છે
આવા દુકર્મ કરનારા પરપુરુષોથી સાવચેત રહેજો, અને
આ સહબોધને ઠકથ કરી રાખજો—

સહબોધ.

(અક્ષીસાહેલી, જગમ તીરથ જોવા ઠિલી રહેને-એ દશી.)

સખી સદ્ગુણી ! વાત કહુ તે સાંભળને તું પ્રેમ ધરી
પર પુત્રપને દુરથી પરહરજે, એ લપટને ચિત્ત નવ ધરજે,
વિવેકરૂપ દીવો દિલ ધરજે, સખી ૦ ૧

એ નાગ સરિખો પર નર છે, રાક્ષસ સમ તે હું બકર છે,
એ જીવતો જમડો જળજળ છે, સખી ૦ ૨

‘ સુદ્ધ શીયળ વ્રતને પાળી, હિમય પલના ડુળ અજવાળી,
તમે પૂર્ણ બનેને ભાગ્યશાળી, સખી૦ ૧૩
જે શીયલ રત્નનુ રક્ષણ કરશે, તે સતીઓ ભવસાગર તરશે,
તે મોક્ષ નગરમા જઈ ઠરશે, સખી૦ ૧૪
નાગોરી વડતપગછ ગાજે, શ્રી ભાવચ દ્ર સૂરીશ્વર નજે,
કહે ખાંતિશ્રી સહુ હિત કાજે, સખી૦ ૧૫

સતીઓને અળખા સમજનારા અને પોતે મળ્યા છે એમ માની
બેઠેલા પુરુષો લાગ કાવતા સતીઓને મતાવવા પાછી પાની
કરતા નથી પણ કામાવેને સતીઓના પ્રભાવની કયાવી
ખબર હોય ? હવે સખળ સોની ઢેઢલી હાલે પહોંચે છે ? અને
અળખા ગુણમંજરી શુ ઠરે છે ? તે જોવાનું છે

વાચક મહાગય ! તે હુગતમા મોની ગુણમંજરીને
લલચાવવા ખાતર પોતાની ચીના મહામૂલ્યવાળા હીરા
માણેક મોતીવી જડેલા આભૂષણો તિન્નેરીમાવી કાઢી બારી
દ્વારાએ મતી ગુણમંજરી ઉપર કે કતો ઢહેવા લાગ્યો કે “ મારી
પાને આવા કિ મતી અનેક આભૂષણો છે, તો તુ મારી ચી
યઈને રહે તો આ સર્વ તારે આધીન કરે મારી પ્રાર્થનાનો
તુ ભગ ન કર હે વહાલી ! મારી સામુ તો ને ? હુ તારો
કિ કર છુ, જેમ તુ કહીશ તેમ કરવા તૈયાર છુ ” આમ
અને- પ્રકારના શબ્દોને બોલતા મોનીએ નવું કિમતી
આભૂષણો અનુક્રમે ફેંક્યા- મહામતી ગુણમંજરીએ તે
હાલે એક પણ જવાબ ન આપ્યો, અને તેની સામુ પણ

ભવ મળવો દુર્લભ છે, તેમ તે કુમારને પણ એ ઘર મળવું
 દુર્લભ થઈ પડ્યું કારણ કે આ ચહેરનો તે લોભીયો નથી,
 તેમ આજેજ નગરમા આવેલો છે, તેથી તદ્દન અજાણ્યો છે
 હવે તો ભૂખ ઘણી લાગી છે, ગુણમજરીનો વિરહ પણ અયાગ
 પીડી રહ્યો છે, તેથી કુમાર બેભાન માણસની જેમ ગુણમજરી
 ગુણમજરી એમ પોઝાર કરતો ફગી ગયો છે હવે ગામના
 લોકો ' આ ગાડો છે ' એમ સમજી મેકડો છોકરા ' હુડીઓ
 હુડીઓ ' કરતા ને ધુળ ઉડાડતા ઝાઝરા-પથરા ફેંકતા જેની
 પાછળ થયેલા છે એવો વીરસેન કુમાર ગલીએ ગલીએ
 અને શેરીએ શેરીએ ભટકવા લાગ્યો અહા ! કર્મરાજ ! તારી
 ગતિ ન્યારી છે ઠંધુ છે કે —

કર્મની પ્રખલતા.

રાગ-ગઝલ.

કરમ તારી કળા ન્યારી, હજારોને ન્યાવે છે,
 ચડે જ ચાકડે તારા, તેહને તું જમાવે છે
 હંતો જ કાલ લીખારી, બને ધનવાન તે આજે,
 અહા ! ધનવાનને પલમા, જમી બિક્ષા મગાવે છે કરમ ૧
 લગનના ખાજતા ખાજ, ગવાતા ગીત વી'વાના,
 અરે એ ઘેર તું પલમા, મરણ પોકા પડાવે છે કરમ ૨
 નહીં ઠંધા પાતને સમજે, અણણ ન્યા ત્યાજ અચડાતો,
 બનાવી વિદ્વાન હિ તેને, અતિ હચે ચડાવે છે કરમ ૩

કરીશ ? હે સ્વામીનાથ ! આવા દુ ખમા મૂંઝી તમે કયા ચાલ્યા
ગયા ? આહા ! હવે હું શું કરું ? કયા જાઉં ? અને આ
મારું દુ ખ કેને ઠહું ?

(સખી મુખીયા જગતમા સત-એ રાગ)

આ દુ ખ આવ્યું માટે શિર, હવે શું કરવું રે,
દુષ્ટ સોનીડાથી આજ, કેમ ઉગરવું રે ૧
માત પિતા રઘ્વા પણ દૂરે, દુ ખી દેવે કીધી રે,
સાસુજી ગયા દેવલોક, જે રૂડી સીખ કીધી રે ૨
પતિદેન ગયા કયા આજ, બોળા થઇને રે,
લેશ ન કયો વિચાર, કયા કહેવું જઇને રે ૩
પૂર્વે ન કીના સુદૃઢ, હવે રહેમ ન આણી રે,
તેથી સહેના સતાપ, ખાતિત્રી વદે વાણી રે ૪

અહા પ્રભુ ! હવે તો તુજ એક મારો આધાર છે. હું
તારા શરણે છું, મારું રક્ષણ હે નાવ ! તું જરજે ” એમ
અનેક રીતે ઠપાતો ઝગી દેવટ ‘ પોતાના કંઠેલા કર્મ પોતાનેજ
લોગવવાના છે ’ એમ મનને પીરજ આપતી ગુણુમજરીએ
શત્રિ પૂર્ણ કરી

હવે થોડો દિવસ ચક્રતા વીરસેન કુમાર નેકડો છેક
રાઓથી ઘેરાએલો ગુણુમજરીના પોઝાંગે કરતો તે ઘરના
પાછળના રસ્તે થઈ નીકળ્યો આ પોઝાર ગુણુમજરીના કાને
અથડાતા તુરત ઠી થઈ બારીએવી જુએ છે તો પોતાના
સ્વામીને હું સહ દયામા જોયો હર્ષ-થોડને ધારણ કરતી

હાથની હથેળી પણ મૂજતી તથી, એવી, ઘોર, અધારી ત્રિમા, 'ચોતાનો પતિ છે કે બીજો કોઈ ?' તેની જોઈને બીલકુલ ખળર થી એવી મહામતી તે અધમને 'ચોતાનો પતિ છે' એમ માની મોનીના વરની વીતક વાત જણાવી કહેવા લાગી કે—“ હે સ્વામિન ! હવે આપ આપનું ભોળપણ છોડી દો, અને હુગિયાગી ગજો આ સંસારમાં અનેક દુષ્ટ માણસો વને છે, કપટ-પ્રયત્નથી લોકોને છેતરે છે, તો એવા માણસોનો એકદમ નિશ્ચય કરવો ન જોઈએ ” આમ અનેક પ્રકારે તેને પતિ જાણી મમજાવવા લાગી, પણ તે દુષ્ટ ચોર હુકાર સિવાય કાંઈ જ બોલતો નથી, અને ઉત્તર પણ આપતો નથી મહાસતી ગુણમજરીએ જાણ્યું કે—‘મારા પતિએ આજ ત્રણ દિવસ થયા ભોજન ઠરું નથી, તેમ ઘર ભૂલી જવાથી શરમાઈ ગયા લાગે, તેથી કાંઈ બોલતા નથી ’ આમ ચાલતા અરણોદય થયો મહેજ પ્રગટ થતા જ્યાં તેના ઉપર દષ્ટિ નાખે છે ત્યાં તો પતિને ઠેકાણે લયક આકૃતિવાળો કાળા બીલડા સરખો લુટારો જોયો.

“ અહા ! આ શું ? મારા આમીનાથ કયા ગયા ? આ દુષ્ટ કયાથી આવ્યો ? અરે ! આ અધમે ! મારા પતિનું શું કર્યું હશે ? હાય હાય ! હવે શું થશે ? મારા 'પ્રદય'નું રક્ષણ કેવી રીતે કરીશ ? જ્યાં નમીળા અવળા હોય ત્યારે બધું અવશુભ થાય તે કહ્યું છે કે—

અકૃતપુલીંગો ઈંડે ધણુ, પુણ્ય ન પહોચે પૂર્વતાણુ,
વલોવે નીર ને વછે સેર, સાધે તન ને તુટે તે

કાઈક આશ્વાસન પામી, કારણ કે- જીવતો નર સે કંડો
 કલ્યાણને જીએ છે આ વખતે ' ગમે તેમ કરી મારે મારો
 બચાવ કરવો જોઈએ ' આ પ્રમાણે વિચારી, જાણે કોઈ દેવના
 દર્શન થયા ન હોય ! તેમ આનંદ બતાવતી બહારથી
 હસતી હતી તહેવા લાગી કે-“ હે મહાભાગ ! તમે મારા
 ઉપર બહુજ ઉપકાર કર્યો છે મારા પાગલ પતિથી મને આજે
 બચાવી, નહિ તો મારી આખી જીવન ધૂળધાણી થઈ જત
 હુ તો ક્યારનીએ તમારા જેવા બાહોશ નરની શોધમાં હતી,
 આજે એ મારી શોધ અને મહેનત સફળ થઈ મારા
 પતિમાં કાઈ માલ ન હતો, તેથી હવે તો હુ તમારી સ્ત્રી
 થઈનેજ રહીશ પણ કહો તો ખરા ! કે તમે મને કયા લઈ
 જાઓ છો ? ” આવા પ્રકારના વચનો વડે વિશ્વાસ પામેલ
 તે તરફર તેણીને ' પોતાની થઈ ગઈ છે ' એમ માની જેની
 છાતી ગજ ગજ ઉમે ઉછળી રહી છે એવો થઈને બોલ્યો-
 “ તને મારા ઘેર લઈ જઈશ, અને મારી પ્રાણપ્યારી બનાવીશ
 આ સામે વડલાની પેલી બાજુ ગામ દેખાય છે એ નવીનપુર
 નામનું મારું ગામ છે ” આ પ્રમાણે સામળી ગુણમ જરીએ
 જણાવ્યું કે ' તમારું કુટુંબમાં તમે એકજ છો કે બીજા છે ? '
 ત્યારે હપ્થેલો બનેલો પારકાના મુખને છુટનારો તે કહેવા
 લાગ્યો કે-‘ મારા મા-બાપ હયાત છે અમે ચાર ભાઈઓ છીએ,
 તેમાં ત્રણ ભાઈઓ પરણેલા છે ' ગુણમ જરી બોલી
 'તમારાથી મોટા છે કે નાના ? ' ચોર-‘ બધા મારાથી મોટા છે
 ગુણમ જરી-‘ તમે બધા ભેગા છો કે જુદા ? ' ચોર-‘ અમે તો
 બધા ભેગા છીએ ' ગુણમ જરી 'તમે પરણેલા છો કે કુવારા ?

બધું સીધું ને મટ થઈ જાય, ને કોઈ વખત વિયોગનો સમય ન આવે' ચોર-‘ હા હા, કહે તે કરવા હું તૈયાર છું ’

ગુણમંજરી-“ ત્યારે માલજો, જુઓ તમાગ ગામની નજીક આ મોટો વડ દેખાય છે ત્યાં મને મૂકી તમે તમારા ગામમાં જાઓ, અને તમારા મા-બાપ, ભાઈ, બહેનો અને બીજા સગા-સબ ધીઓને ભેગા કરી માગી સાથે પગલુવાની વાત જણાવી પરણવાની મર્વ મામત્રી તૈયાર કરી મોળ શણગાર સહુ ઘોડા ઉપર બેસી વરઘોડો કાઢી આડગર સહિત વાજતે ગાજતે અહીં આવી ગામના લોકો પણ જાણે તેવી રીતે સર્વની સાક્ષીએ મને પરણેા ખર્ચ ભલે ગમે તેટલો થાય, તેની જરા પણ પરવા કરશે નહિ માગી પાને પુષ્કળ ધન છે, તે ધન આખી જીવગી સુધી ખૂટે તેમ નથી ને આવી ગીતે મને પરણશેા તો પછી તમારા ભાઈઓ કાંઈ કરી શકશે નહિ, અને કાંઈ ખટપટ કરશે તો બધા ગામના લોકો અને મગા-વહાલા તમારી તરફ થશે, તેમ બધા તેઓને ધિક્કારશે કારણ કે જગજાહેર આપણા લગ્ન થાય તો બધા કહી શકે વળી હું પણ બીજે નજ જઈ શકું ”

વાહ સતી વાહ ! તારી જુદી આગળ જુદીપતિ પણ પાણી બરે તેમ છે, તો બિચારા આ રકતુ શું જાણુ કે તને છેતરી શકે ? કહ્યું છે કે—

સાત વેતના સર્વ જણ, કિંમત અકલ તુલ્ય,

સરખા કાગળ હુડીના, આંઠ પ્રમાણે મૂલ્ય ૧

આવા સમયે જુદી અને વચનને મકોચી રાખવા ન જોઈએ વાહ્યાતુરી એ સાચો વશીકરણ મત્ર છે કહ્યું છે કે—

રથી કાઢી મને તેની સાથે પરણાવો ગમે તેટલો ખરચ
ધાય, પણ રાજકુમાર પરણે એવા ઉત્સવથી મારા લગ્ન કરો
બધે ખરચ હું પૂરણ કરીશ ” આવા તે ચોરના વચન
સાબળી સર્વને સત્ય લાગ્યું ઝારણ કે ચોરના કામ
ચોરજ જાણે પછી બધાએ પૂછ્યું કે—‘ભાઈ ! તે સ્ત્રી
કયા છે ?’ ચોર—‘ગામની ઝાડાર વડલા નીચે મૂકી આવ્યો
છું, માટે ઝટ તૈયારી કરો, અને મને પરણાવો’ મા-બાપે
પણ વિચાર કર્યો કે—“આ આપણો છેલ્લો પુત્ર છે, માટે
આપણે પણ ઝરાખર ટહાવો લઈએ કારણ કે, હવે આપણે
ખીજા દોકરા પરણાવવા નથી, માટે વિવાહ-મહોત્સવ
સાગી રીતે કરી ટહાવો લઈએ ” પછી સગા-કુટુંબીઓને એકઠા
કરી તે ચોરના કીધા પ્રમાણે વિવાહની સમગ્ર તૈયારી કરી
સેકડો મનુષ્યો સહિત ચોરને સોળ શણગાર સજાવી, તુરગ
પર બેસાડી ઢાલ-વાજિત્રના અવાજોની સાથે તે મ છલ્લા
ચોરનો વરઘોડો અડાવવામા આવ્યો આ બધી સામગ્રી
તૈયાર કરતા ત્રણ કલાક વ્યતીત થઈ ગઈ

હવે મ છલ્લા ચોરનો વરઘોડો આગળ આવ્યો, અને
સોહાગણ નારીઓ આ પ્રમાણે ગીત ગાવા લાગી—

લાડણો પાન આવે ને રસ ઢાળે,

લાડણો તો વાળી વાળી પાછું જોવે,

જણે મારી માતા સાથે આવે,

જણે મારી સાસુનો રગ રાખે ૧

અને ઢાલના અવાજો આ પ્રમાણે સૂચવતા હતા કે—

સાક્ષતા મા-બાપ ને લાઈઓ ખેદ કરવા લાગ્યા—“અરે ! આ કુલ-ખપણે તો આપણી મજૂરી કરી, ને બધાને કળેત કયાં ઝોય બાપ ! લાખની આબરૂ ઝાખની કરી નાખી” એમ બોલતા ઘોડા ઉપરથી મ છલાબાઈનો ટાટીયો પકડી જમીન ઉપર પછાડી લાકડીઓ તથા ગડદા-પાટુથી ખૂબ મારી અધમુવો કરી બીચારા બધા વીલે મોઢે ઘર લેગા થયા પાછળ મછલાબાઈ મરણદગાને લોગવતા પગ્તાવો કરવા લાગ્યા પણ ગઈ બાજી હાયમા આવે તેમ તો હતીજ નહીં

હે સજ્જનો ! ખ્યાલ રાખજો કે—સતીઓને સતાવનારાને એવીયે છુગી દગા લોગવવી પડે છે આ ભવમા આવી ભવાઈ થાય છે, અને પરભવમા નરકમા ઉત્પન્ન થઈ અપાર દુખો લોગવવા પડે છે, તે આ લલિત છંદ વાચી વિચારી ભેશે તો ચોખ્ખુ જણાઈ આવશે

લલિત છંદ.

ફિકર છોડીને ફેલમા ફર્યો, નકટ રે ! નહિ દિલમા ડર્યો,
કરીજ કુદ કામો ઘણા અરે !, કરમની ન રાખી મણા ખરે ૧
પરની પ્યારીમા પ્રેમ બાધીને, અરર હાય રે માર બાધી તે,
જરૂર બાણજ પાપ તાહરા, નરકમા અરે નાખશે ખરા ૨
તરડ તોડરો ચામ તાહર, કરડ કાપરો દેહને અર,
નરકના દુખો દેખી તું લવે, અરર બાપ રે શુ થશે હવે ? ૩
સમજ સાનમા માનને તજી, મરણ નોખતો રે રહી ગજી,
ઝડપશે અરે . . . કો સમે, ખખર નો પડે તેહની તને ૪

જેમ નાગથી કરતા મનુષ્યો દૂરજ રહે છે, તેમ તમારે પણ
સદા તેવાઓથી દૂરજ રહેવું હે ભગિનીઓ ! આ મારા
શબ્દોને વિરુદ્ધરૂપે નહિ માનતા હિતકારી સમજી જેમ
બ્રહ્મચર્યની રક્ષા થાય, અને સુચર દેલાય તેવી રીતે વર્તી
તમારા જીવનને સુચરની બનાવી પૂર્વની મહાસતીઓની
ગણતરીમા આવે એમજ હું ઈચ્છુ છું સ્વચ્છદાચારી સ્ત્રીઓ
ઠોઠ રીતે શુદ્ધ રહી શક્તીજ નથી, એમ તમે નિશ્ચે માનજો
સ્વપતિને દેવ તરીકે માની સકટમા પણ મહાસતી ગુણમ-
જરીની જેમ અખંડ બ્રહ્મચારિણી રહેજો કેટલીક વ્યભિચારિણી
સ્ત્રીઓના પાપે આજે આજોએ મ્હી સમાજ બડાઈ રહ્યો છે,
એટલુંજ નહિ, પણ પરમ પવિત્ર મોક્ષદાતા એવો જૈન ધર્મ
પણ આજે વગોવાઈ રહ્યો છે માટે હે જહોના ! હે વીર બાલાઓ !
તમે તમારા ધર્મમા ચુસ્ત થાઓ, અને અખંડ બ્રહ્મચારિણી
બની શુભાવેલી કીર્તિને પાછી પ્રાપ્ત કરો, તોજ મ્હી સમાજ
ઉંચો આવી શકશે પ્રસંગોપાત આટલી સૂચના કરી, હવે
હું મુખ્ય વિષય ઉપર આવું છું

હવે મ છલો ચાર ગધેડાની જેમ ફટાએલો પોતાની
મૂર્ખતાને ધિક્કારતો મહા મુસીબતે ઘરભેગો થયો પણ ઘરની
અદર કે ગામની અદર ઠોઠ તેના બોલવા ઉપર વિશ્વાસ કરતું
નથી અને મ છલો મટીને જુઠાના નામથી બોળખાવા
લાગ્યો તેના કરેલા પાપ તેને ભોગવવા થો હવે મહાસતી
ગુણમજરીનું શું થયું ? તે જોઈએ

આ તરફ ઉટડીને ચલાવતી સતી ગુણમજરીએ
જેટલામા આફેક-કોગ પથ કાપ્યો, તેટલામા તો સામેથી

મારા નિમિત્તે કેટલા અનર્થ થાય છે ? આવા સકટોમા હું
મારા પ્રહાયર્થની કેવી રીતે રક્ષા કરીશ ? અહા કર્મરાજ !
આટલો ડોપ આ એક બાળા ઉપર શા માટે ? અરે ! એકમાથી
છુટી તો ચારમા સપડાઈ, હવે શું કરું ? ભલે ગમે તેમ થાય
પણ હું મારા શીયલતુ ખડન કરવાની નથી ખરેખર પહેલા
પણ મહાન પુરુષોને સકટો પડ્યા છે, છતાં પોતાના વ્રતથી
નીતિથી કે કર્તવ્યથી હઝ્યા નથી ” એમ વિચારતી મહાન
પુરુષોને સભારવા લાગી—

ભુજગી ૭૬—

“ હતા રામ મોટા મહા રાજવી છ.

સદા લોકને રાખતા રીઝવી છ,
નહિ દુખ દેતા કદી કેા જનોને

અરે સજ્જનો શું કહું હું તમોને

૧

નીતિ ને વળી ન્યાયથી રાજ્ય પાળે,

પડી આપદા તેહને એક કાળે,

ધણેા કાળ રહ્યા વનોમા ભરાયે,

છતાં નો દુશાયા દુખોથી જરાયે

૨

પડે સકટો એહવા તો હાંસે,

છતાં નો તને સજ્જનો માર્ગ સારો,

ભજ ભાવથી ને પ્રજા પ્રેમ આણી,

કહે ખાતિશ્રી તે સુખી થાય પ્રાણી ”

૩

“ એવા

પુરુષોને પણ અનેક દુઝા લા

હતુ તે દિગાએ ચારે ચોરોએ એકી સાથે દોડ મૂકી પા'ડુ
વાળી જોવાની પણ ડોઘએ હિંમત ન કરી કારણ કે પાછુ વાળી
જોવા જાય તો બીજાથી એક ડગલુ પાછળ રહી જાય હવે
ચોગાને તીર લેવા દોડતા ઠગી ગુણમજરીએ ચારે ચોગાના
પોટકાને ઉટકી પગ લાદી ત્યાંથી ઉન્માર્ગે ઉટકીને હઠગી
મૂકી અક્કલ ખડી કે ભેગ ખડી ?

માળાગ સતી સાળાગ ! ઠીક કર્યું આવા નરરાક્ષસોને
એવીજ શીક્ષા ઠગવી જોઈએ

તે નર રાક્ષસ સમ ક્યો, જે વઠેલજ હોય,
નિજ કુવનો નાનજ કરે, લક્ષ્મીને વળી જોય ૧

હે નહાલી બહેનો ! તમે બહે ચૂકે પણ આવા પરનરનો
વિશ્વાસ ન કરો, અને સતી ગુણમજરીની જેમ અક્કલવાન
બની બ્રહ્મચર્યની રક્ષા કરતે હવે તે ચાર તરફરો ચોગી કરી
રાખના બચવી દોડી દોડી ચાકી તો ગયા જ હતા, તેમા વળી
રમાની સાથે રમાનો પણ લાભ લેવાની આશાએ તીર લેવા
જોડ્યા તીર જતા દેખ્યુ, પણ કયા પડ્યુ તે ડોલે દેખ્યુ
હતુ ? છતા આશામા ને આશામા ડોઘ પણ જાતનો વિચાર
કયો સિવાય ઠેક માજ પડતા મુઘી દોડ્યા, પણ તીર ડોઘના
હાથમા આવ્યુ નહીં છેવટ ઘણો પથ કરવાયી થાકી જઈ
પૃ'ડી ઉપર પડ્યા, અને પસ્તાવો કરવા લાગ્યા કે—“ અરે !
તીર તો મળ્યુ નહીં, ધન પણ આપો ત્યાજ મૂકી આવ્યા
ટોપ જાણે તે સ્ત્રી આપણને ઠેલગી ધન લઈ ચાલી ગઈ હશે તો ?
અરે મિત્રો ! અંટ પાછા કરો, નહિ તો ચોરમા પડ્યા ચોર”

સર્વ માલ નીચે ઉતારી લઈ ઉટડીને વનમા ચરતી મૂઢી દીધી, અને સર્વ માલનું એક પોટકું બાધ્યું પછી એક વૃક્ષ નીચે જમીન સાદ કરી પોતાની પાએ રહેલ વસ્ત્ર પાથરી પોટકાને ઝોળીકે મૂકી પથારી પર બેઠી બે હાથ લલાટે લગાડી મન વચન અને કાય ત્રણ યોગે નવકારમંત્રનું સ્મરણ કરતી છતી ચાર શરણાને શ્રદ્ધા કર્યા ત્યાર પછી ચોરાશી લક્ષ જીવાયેાનિ સાથે ખમાવતી છતી કહેવા લાગી કે—“ હે જગતના પ્રાણીઓ ! મેં તમારી સાથે આ લવ કે પરલવે હજારો અપરાધ કર્યા હશે, તો મને રાક સમજીને હે પ્રાણીઓ ! ક્ષમા આપજો ”

એ પ્રમાણે સર્વ જીવોને ખમાવી નવકાર મંત્રનું સ્મરણ કરતી માગારિક અણમણને શ્રદ્ધા કરી નિદ્રાધીન થઇ

માગારિક અણમણની ગાથા

આહાર શરીર ને ઉપધિ, પર્યપ્ત પાપ અહાર,
મરણ આવે તો વોસિજે, ને જીવું તો આગાર ૧

હવે કાન્તિપુર નગરમા રહેલ વીરસેન કુમાર સવારમા જાગૃત થતા જુએ છે તો ઉટડી સહિત તે માણસને ન જોયો, તેમ પોતે રહેનો હતો તે ઘરમા જોયું તો ગુણમજરી પણ ન દેખાઈ ‘ જાગે ! મારી સ્ત્રી કયા ગઈ ? ઉટડીવાળો પણ દેખાતો નથી ’ આમ કાન્તિમા પડી જઈ અત્યંત દુઃખને ધારણ કરતા અને પહેલાની માફક ગુણમજરીના પોકાર કરતા એવા વીરસેન કુમારને વિધાતાએ રખડતો કરી દીધો

આ જોઈ ચિત્તમા અમત્કાર પામેલો શેઠ મતી ગુણમજરીની નજીક આવ્યો. તેણીના ગુજારની અપાર તેજસ્વી કાતિ જોઈ શેઠ વિચારે છે કે—‘શુ આ વનદેવી છે ? ઢોઈ નાગકન્યા છે ? કે ઢોઈ દેવી છે ? અથવા તો મનુષ્યણી છે ?’

પૃથ્વી ઉપર ગયન, વિગેરે ચિહ્નો જોઈ શેઠ નિશ્ચય કર્યો કે “ છે તો ઢોઈ જરૂર મનુષ્યણી, પણ ઢોઈ કારણવશાત્ અત્રે આવેલી જણાય છે તો હું તેણીને ભગૃત કહી મર્વ વાત પૂછું પણ તે કેમ બને ? શાસ્ત્રમા કહ્યું છે કે—

ધર્મનિન્દી પક્ષિમેદી, નિદ્રાચ્છેદી નિરર્થક ।

કથામક્ષી ગુણદેષી, પઞ્ચૈને પન્માધમાઃ ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ—“ ધર્મની નિન્દા કરનાર, પક્ષિનો લેદ કરનાર, દ્રાગટ નિદ્રાનો છેદ કરનાર, કથાનો ભગ કરનાર અને ગુણોનો દેષી, એ પાત્રને શાસ્ત્રકારોએ અધમ કહેલા છે ”

તેથી માટે તેણીને ભગૃત કરવી તે યોગ્ય નથી તો હવે શુ કરે ? મારે અહીં મૂંઝીને જવું તે પણ ઠીક નથી, તો આને હમણા મારા વહાણમા સુકાવી દઉં ભગૃત થયા પછી સર્વ પૂછીશ, અને તેણીના ઇચ્છિત ચ્વાને પહોંચાડીશ ” એમ નિરધારી પોતાના નેવકોને હુકમ કર્યો કે “ જે વહાણમા મારે મર્વ માલ ભર્યો છે, ને જેની અંદર લાખ રૂપિયાનો પોપટ છે, તે વહાણમા આ સ્ત્રીને ઢોઈ પણ પ્રગરે હરડત ન પહોંચે તેમ ઉપાડીને મૂકી દો ” એકનો હુકમ થતા

મૂકાવ્યા છે માટે હે આત્મભાગિની ! હે સુશીલે ! શકા રહિત બની આપની સર્વ વાત જણાવો ”

તે નરવીરના આવા અમૃતમય વચનો સાભળી કાઈક આશ્વાસન પામેલી સતીગેખર ગુણુમંજરીએ એક આખે શ્રાવણ ને બીજી આખે ભાદરવો વરસાવતી મૂળથી માડી અત્યાર સુધીની સર્વ બીના જણાવી એ બીના સાભળતા દયાળુ ધનદત્ત ગ્રેહ વચવચમા કંપી ઉઠતો, કયાંક તો તે કામાધ નર-પિશાચોને ધિક્કારતો વળી આ મહાસતીની બહાદુરી, હિમ્મત, બ્રહ્મચર્યની દૃઢતા, ને અક્ષલથી અનયબ થતો તે સતીને ધન્યવાદ આપતો હતો બોલી ઉઠતો હતો કે— ‘ વાહ સતી વાહ ! તમારા જેવી મતીશિરોમણીના પ્રતાપેજ ગૃહસ્થાશ્રમ સ્વર્ગીય બને છે, ને જગતમા ધર્મ સચવાય છે ’ બધી વાત સાભળી શેઠે કહ્યું કે “ બહેન ! હવે તમે જરા પણ ચિન્તા કરશો નહીં તમારા પતિની ગમે ત્યાંથી શોધ કરાવી આપીશ, અને પછી બધું સાફ થશે ધર્મના પ્રતાપે સર્વ સાફ થાય છે હવે તમારું દુઃખ વધાતે દિવસ રહે તેમ નથી ખરેખર મને પણ આજે સ્વધર્મીની સેવા કરવાનો લાભ મળ્યો કહ્યું છે કે—

“ સ્વામીના સગપણ સમુ, અવર ન સગપણ દાય,
ભક્તિ કરો સ્વામી તણી, સમક્તિ નિર્મળ હોય ” ૧

એ પ્રકારે સુખ-દુઃખ બની વાતો અને ધાર્મિક ચર્ચા કરતા સમુદ્રમા અરધેક આવ્યા, ત્યાં તો કર્મના ચોગે પ્રતિકુલ વા-
યુનું બેર બમ્બુ બણે વૈરિના અર્થને સાધતો ન હોય શું !

મે પૂરી નહિ ખરેખર ! અમુલ્ય સાધર્મિક જ્ઞેનનો ઉદ્ધાર કરવાનો વખત આત્યો ગયો ' એમ અનેક પ્રકારે તેણીના હુ ખે હુ ખી થતો તે શ્રેષ્ઠી અનુક્રમે પોતાના વતને પહોંચ્યો, પણ તે ગુણમંજરી તેના હૃદયમાવી ખમી નહિ ગુણમંજરીના શુભોનુ અમરણ કરતો ' કરીથી કયારે મળશે ? એવી વિચારણાથી શ્રેષ્ઠી પોતાના દિવસો હુ અપૂર્વક વ્યતીત કરવા લાગ્યો હે મહાશયો ! પ્રિય પાઠને ! તમે પણ તમારા સ્વધર્મ પર આટલોજ પ્રેમ રાખજો, વખત મળે સ્વામીભાઈની ભક્તિ-સેવા કરી ઉપકારી જાનજો, અને મનુષ્ય ભવને સફળ કરજો

શ્રેષ્ઠીના વિયોગથી કલ્પાત કરતી ગુણમંજરી પોતાના પૂર્વકૃત કર્મોને ધિક્કારવા લાગી, અને કર્મની વિચિત્ર ગતિથી ચોરાશી લક્ષ જીવાયોનિમા પરિશ્રમણ કરતા કોઈ પણ જીવોને કોઈ પણ ગતિમા જરાયે સુખ નથી, એમ ચાર ગતિના સ્વરૂપનુ ચિતવન કરવા લાગી—

ત્રોટક ૭૬.

ગતિ ચાર તણાં હુ ખ છેજ ધણા, હુ ખ ભોગવવા પણ પ ખી તણા,
વળી નારકર્મા હુ ખ તેથી ધણા, નર-નારપણે હુ ખ શોક તણા ૧
ગતિ દેવ તણી પણ તેમ મલી, પર ઋદ્ધિ તણી ઈરિયાજ વલી,
ભવમા ભમતો દુ ખને ખમતો, પણ પામર જે હજી નો કરતો ૨
હરિ રામ હતા બલવ ત ધણા, સુખ ભોગવતા સુરરાજ તણા,
પણ આખર આખજ તેજ થયા, ચમરાજ તણા કરમાજ ગયા ૩
તજ કામ કયાય અરે ! મનથી, જપ જપ ટળે અથ આ તનથી,
ભજ ભક્તિ વડે પ્રણુને દિલથી, ખાંતિથી છુટ છેદન ભેદનથી ૪

ખુશીથી ગજસભામા જાયો. પણ એટલો ખ્યાલરાખજો કે તમારે કોઈ વખત ત્યાં રાત રહેવું નહિ, અને રાજસભામા જતા રસ્તામા એક સરોવર આવે છે તે સરોવરમા તમારે જતા કે આવતા ભૂલે ચૂકે પણ સ્નાન કરવું નહિ, તેટલું ધ્યાનમા રાખજો.” પોપટની આ શિખામણ ગુણમ જરીએ બરાબર ધારી રાખી બીજે દિવસે ફરી બેકુમારો લેગા યયા નરભાનું કુમારે રાજસભામા આવવા આગ્રહ કર્યો, કુમારના વચનને માન આપી ગુણસેન કુમાર નરભાનુની સાથે રાજસભામા ગયો.

નરવીર રાજને સલામ કરી જન્ને કુમારો યોગ્ય સ્થાને બેઠા. રાજાની દષ્ટિ ચાલાક તેજસ્વી એવા ગુણસેન ઉપર પડી સ્વરૂપવત તે ગુણસેનને જોઈ નરવીર રાજાએ પોતાના પુત્ર નરભાનુને પૂછ્યું ‘આ ભાગ્યશાળી નરોત્તમ કુમાર કોણ છે?’ ઉત્તરમા હસતા મુખે કુમારે જે પ્રમાણે ગુણસેને કહ્યું હતું તે જણાવ્યું તે માલગી રાજા અત્યંત આનંદ પામ્યો. આનંદિત થઈને ગુણસેન કુમારને પોતાના પુત્રની જેમ સ્નેહ બતાવતા રાજાએ હંમેશા રાજસભામા આવવા માટે આગ્રહ કર્યો. અમય યતા ગુણસેન કુમાર પોતાના મહેલ આવી પહોંચ્યો, અને મર્વ બીના પોપટને કહી સંભળાવી.

ફરી બીજે દિવસે ગુણસેન રાજસભામા ગયો. ત્યાં રાજાની પાસે ચાર માણસો ન્યાય કરાવવા આવેલા હતા, પણ તે ન્યાય રાજા કે પ્રધાનો કાંઈ કંઈ શક્તા નહોતા. આ જોઈ બુદ્ધિનો ભડાવ ગુણસેન બોલ્યો ‘હે રાજન્! બીલતા કમલ જેવું આપનું મુખ સદા આનંદી ગ્રહે છે, છતાં કંઈ ચિંતાએ આજે કામળાવી દીધું છે?’ ત્યાં રાજાએ જણાવ્યું—

હવે રસોઈયો રસોઈ કરે છે ત્યા ચૂલાની આસપાસ બિલ્લીબાઈ આટા મારે છે એટલામા અગ્નિની જાળ પગ ઉપર બાધેલ કપડાને લાગવાથી સળગ્યું, અને લયલી બિલ્લી-બાઈ કુદતા કુદતા હું મેશના રીવાજ મુજબ ડના ઢગલામા જઈ ભરાયા કે તુરત રૂં સળગ્યું' બિલાડીના પગે અગ્નિ લાગી ત્યારે રસોઈયાને ધ્યાન હતું નહિ, પણ જ્યારે રૂં સળગ્યું ને બડકા થયા ત્યારે એકદમ રસોઈયો ત્યા આવી પહોંચ્યો, અને બિલાડીને બચાવી પણ કે તો બધું ભસ્મીભૂત થઈ ગયું આ વાતની શેઠીયાઓને ખબર પડી, ત્યારે જણા લેગા થયા, અને કરેલા ઠરાવ મુજબ લલ્લુશેઠની પાસેથી થયેલી નુકસાની બદલ રૂપિયા ત્રીસ હજાર ત્રણે જણાએ માગ્યા અને કહ્યું—ભાઈ! તમારા ભાગમા આવેલા પગે આ નુકસાની કરી છે, તો જલ્દીથી રૂપિયા આપો પણ લલ્લુભાઈ તો ત્રણેથી પૈસે-ટકે ઉતરતા છે મહાન લાલની આશાએ જેમ તેમ કરી રૂપિયા દસ હજાર આપેલ હતા હવે તેના ધગમા કાઈ છે નહીં, તેથી તે આપતો નથી તેને લઈ ન્યાય કરાવવા ત્રણે જણુ આવ્યા છે, અને કરેલા ઠરાવ મુજબ લલ્લુ-શેઠવાળા પગેજ નુકસાની પહોંચાડી છે, તેથી લલ્લુશેઠેજ રકમ ભરી દેવી જોઈએ હવે તેટલી રકમ ભરવા જતા આ બિચારો ગરીબ માયો જાય છે આ સળગમા શું કરવું? એ ચિંતાએ અમે બધાને મુઝવી દીધા છે”

આ પ્રમાણે બીના સાલળી ગુણુસેન કુમારે તે બિલાડીને રાજમભામા મગાવી તુરતજ ત્યા બિલાડી હાજર કરવામા આવી બિલાડીને જોઈ ગુણુસેન કુમારે ન્યાય કયો કે—“હું

તે કન્યા ગુણુસેન કુમારને આપવા રાજાની ઇચ્છા થઈ પોતાના પુત્ર નરભાનુ કુમારને એકાલમા બોલાવી રાજાએ પોતાનો વિચાર જણાવી કહ્યું—‘હે પુત્ર! તુ ગમે તેમ કરી આ કુમારની સાથે તારી બહેનનો સબધ થાય તેમ કર, ફરીને આવો જમાઈ મળવો મુશ્કેલ છે આ નરરત્ન હાથમા આવેલ ચાલ્યો ન જાય તેમ ઠરજે’ કુમારને પણ આ વાત ગમી, અને ધરાધર ધ્યાનમા રાખી

હવે દરરોજ ગુણુસેન કુમાર રાજસભામા જાય છે, અને રાજકુમાર તેની સાથે આનંદ કરે છે એક વખત બન્ને રાજપુત્રો ચોપાટ રમે છે, તે વખતે ગુણુસેનને આનંદમાં જોઈ પિતાની શિખામણને ધ્યાનમા લઈ નરભાનુ કુમાર બોલ્યો—“હે મિત્ર! હું તમારો સ્નેહ જીવન પર્યંત ભૂલનાર નથી, પણ તમે તે સ્નેહ નભાવશો કે કેમ? તેની મને શકા થાય છે કારણ કે તમે દેશમા જશો ત્યારે પહેલાના મિત્રોના સ્નેહમા પડી જશો તો હું કયાથી ચાહ આશુ?” નરભાનુના આ વચનો સાંભળી ગુણુસેન કુમાર આશ્ચર્ય પામી બોલ્યો—‘હે સખે! આટલા દિવસોના પરિચયથી પણ મારા હૃદયને આપ પારખી ન શક્યા? હે વહાલા મિત્ર! હું નિશ્ચયથી કહું છું કે પ્રાણાતે પણ આ પ્રેમ ટુટવાનો નથી’ ધરાધર રંગ જામ્યો જાણી નરભાનુએ કહ્યું—‘તે બધું સાચું પણ એ હું કયાં માનું કે જો આપ મને કોલ આપો કે, તું કહે તે કરવા હું તૈયાર છું’ ગુણુસેન હસીને બોલ્યો ‘અરે મિત્ર! આટલો લેહ શો? જ્યાં પ્રેમ હોય ત્યાં એક બીજાનું કામ હોશથીજ ડરે’ નરભાનુ—‘પણ આપ મને વચન

ત્યાર પછી ગુણસેને પોપટને બનેલી હકીકત કહી સભ-
ળાવી પોપટ બોલ્યો—‘ જ્ઞેન ! ખુશીથી તે વાત સ્વીકારો.
કારણ કે તમારા પતિ જીવતા છે, તો તમારા પતિને બે
સીઓ થશે ’ બીજી પણ યુક્તિઓ પોપટે શિખવાડી બીજે
દિવસે ગુણસેન કુમાર નરભાનુ પાસે ગયો નરભાનુએ
એજ વાત ખડી કરીને વચન પાળવા જણાવ્યું ગુણસેન—
‘ હે મિત્ર ! તે વાત માટે માનવી ભેદને પણ મારે છ
મહિના સુધી પ્રદાયથર્થ પાળવાનું વ્રત છે, તેથી એ વાત
સ્વીકારી શકતો નથી ’ રાજપુત્રે તુરત પોતાના પિતાજીને
બોલાવી સર્વ વાત જણાવી રાજાએ કહ્યું— ‘ બલે છ માસનું
વ્રત હોય, પણ રતિસુ દરીના લગ્ન એની સાથે કરવા છે ’
તેટલામા નરભાનુ બોલી બોલ્યો—‘ પિતાજી ! જો એમ
છે તો આપણા મનને હરણ કરી છટકી જતા આ મારા મિત્ર
ગુણસેન ચોરને બે મહા મુશ્કીળતે પકડી રાખ્યો છે તો
મારી બગિની રતિસુ દરી રૂપ-સાકળથી આને જલ્દી બાધી
ત્યો ’ આ પ્રમાણે પુત્રના વચનો સાંભળી આનંદિત થયેલા
રાજાએ તુરત જોપીને બોલાવી લગ્નનું સુદૃઢ પૂછતા તેજ
દિવસે ઉત્તમ લગ્ન સુદૃઢ આંચું રાજાએ તુરત લગ્નની
સામગ્રી સજ્જ કરી મહાન ઉત્સવથી રતિસુ દરીને ગુણસેન
કુમારની સાથે ધરણાવી કરમોચનમા મણિ, માણેક, હાથી,
ઘોડા, રથ, પાયદળ, દાસ, દાસી, એમ અપાર માલ આપી
જમાઈરાજને રાજી કર્યા

હવે તે કન્યાને લઈ ગુણસેન પોતાના આવાસે આંચ્યો,
ને આનંદથી રહેવા લાગ્યો રાજજમાઈ થવાથી આજી

અને કહેત હરે ' આ લાગને ગ્રોધતો ગુપ્તપક્ષે પ્રધાન કરી રહ્યો છે

ભાવીના યોગે એક વખત ગુણુમેન કુમાર જાણના ટાઈમે ગજમભાભાથી નીકળી પોતાના મહેલે આવવા નીકળ્યો. ઉનાળાનો ટાઈમ ને મખત ગઈ, જેથી ગુણુમેનને રગ્તામા આવતા તળાવમા ન્નાન કરવાનું મન થયું, આટે બાજુ નજર કરી તો ડોઈ મનુષ્ય તેના ભેવામા ન આવ્યું ગુણુમ જરી (ગુણુમેન) ઘોડા પરથી ઉતરી તળાવમા ન્નાન કરવા પેઠી કે તુરત વૃક્ષની પાછળ મતાઈ રહેલ પ્રધાને આવી ગુણુમ જરીનો હાથ પકડ્યો. પ્રધાન ક્રવાળથી બોલ્યો- " અટે દુષ્ટે! હવે તું ક્યા જઈશ? જ્યાંથી તારા પગલા ગજમભાભા થયા ત્યારથી જ મેં તને ઓળખી છે કે તું શ્રી છે, પણ મુકે નવી પરતુ આખરે તારા પાપનો ઘટો ફૂટ્યો ગુણુમ જરી આ ભેધ છડ બની જઈ, ભયથી તેણીનું હૃદય કંપવા લાગ્યું પોપટની શિખામણ તેણીને માં આવી, પણ હવે શું વાય? તેણીને તુરતજ એક યુદ્ધિ સૂઝી આવી પછી ખડ ખડ હસતી ગુણુમ જરી બોલી- " અટે પ્રધાનજી! હું માનતી હતી કે તમારા જેવો અમ્મવવાન ડોઈ જ નવી, પણ આજે એ મારી માન્યતા ઉપર પાણી ઝગી ગયું, અને મમજાય છે કે તમારા જેવો મૂર્ખ પણ ડોઈ નવી " પ્રધાન બોલ્યો- ' હું મૂર્ખ કેવી રીતે? નને શ્રીપતે ઓળખી, જતાતુ મને મૂર્ખ કેવી રીતે બનાવે છે? ' ગુણુમ જરી- " પ્રધાનજી! તમે એટલો પણ વિચાર ન કર્યો કે, શ્રી છતાં પુરુષવેચે કેમ જતી હશે? સામજો!

પ્રધાનજી ! રાજપુત્રીને પરણીને મેં જોડું શું કર્યું ? હું જેમ જેમ તમારૂં આરૂં કંઈ છું તેમ તેમ તમને વિપરીત લાગે છે, સાબળો એક તો તમારું શ્રી હશે, ખીજી હું, અને ત્રીજી લાખોની મીઠકત મહિત રાજકન્યા, એમ તમારું ત્રણ સ્ત્રીઓ થશે, અને અનર્ગલ ધન પણ મળશે છતાં કહો છો કે રાજકન્યાને જેમ તું પરણી ? ખરેખર તમેને ગુણ તે અવગુણ રૂપેજ પરિણમે છે ” તેણીના આવા પ્રકારના વચન સાંભળી પ્રધાનજીએ કબુલ કર્યું કે—‘હું સાચે ગધેડાજી કયો’ હવે પ્રધાનના આનંદનો પાર રહ્યો નહીં તે વિચારવા લાગ્યો કે—“ત્રણ ત્રણ સ્ત્રીઓનો હું પતિ અરે ! અભાગીયા એવા મને રાજકન્યાઓ મળેજ કયાથી ? પણ આજે મારા પુણ્ય પ્રગટ થયા છે, મારે મુખ ભોગવવાનો મમય આવ્યો છે ” આમ અત્યંત હર્ષાચ્છેડો ખનેલો પ્રધાન બોલ્યો—‘હે અદ્રાનને ! જો તું આ બધું સાચું જાહેરી દોય તો રાજપુત્રીને લઈ મારા ઘેર ચાલ, અને મારી સ્ત્રી થઈને રહે ’ પ્રધાનના બકવાદ સાંભળી ગુણમજરી આક્ષેપપૂર્વક બોલી—“પ્રધાનજી ! હું તમને શું કહું એજ મને સમજાતું નથી આટલું-આટલું કહ્યા છતાં તમને મમજ ન આવી વિચાર તો કરો કે અમે તમારા ઘરે આવી તમારી સ્ત્રી થઈને રહીએ, અને તે વાતની રાજાને ખબર પડે તો તમને કે અમને જીવતા રહેવા દેશે ? એ તો એમજ માની લેશે કે, આ બધા કામ પ્રધાનના છે જેથી આ તમારા વચનથી તમે હાથે કરી મરણને માગો છો ”

આજે ચતુરમાગર મત્રી સીમા લોહપ બની ગયો છે, તેની ચતુરાઈ આજે ચૂલામા પડી છે, તેની ધીરજ

આને એકાએક યાદ આ-યા છે, માટે આવતી કાલે હું મારા દેશ જવા ઇચ્છુ છું જે તારે આવવું હોય તો તારા પિતાજીની રજા લઈ લે અને કહેજે કે, તમારા જમાઈ આવતી કાલે સવારમાં જવાના છે, માટે તમારી રજા માગે છે, જે રજા આપશે તો પણ જશે, ને નહિ આપે તો પણ જશે હવે રહેવાના નથી ” પતિના આવા પ્રકારના વચનો સાંભળી રતિસુ દરીએ તુરત પોતાના પિતા પાને જઈ સર્વ હકીકત કહી રાજાએ વિચાર્યું કે-‘ જમાઈ કેટલા દિવસ રહે ? હવે અટકાયત ઝરવી ખોટી છે હાથી કાને આદ્યા રહેતા નથી ’ એમ વિચાર કરી નગ્વીર રાજાએ જવા માટે રજા આપી જમાઈને અનેક ભતના આજ્ઞાઓ, અપાર દોલત સાથે દાસ દામીઓ, અને દશ હજાર હથીમારખધ સુભટો આપ્યા આ બધો માલ વહાણોમાં ભરાવા લાગ્યો.

આ તરફ ચતુરસાગર મત્રી અનેક મનોરથોને સેવતો ઘેર જઈ પોતાની સર્વ મિલકત એકઠી ઝરવા લાગ્યો. જે વસ્તુઓ જ્યાં ગુપ્તપણે રાખી હતી ત્યાંથી ઘાઘવા લાગ્યો. આ ધમાલ જોઈ તેની સ્ત્રીએ પૂછ્યું-‘ સ્વામીનાથ ! આટલી બધી ધમાલ ની ? અને શું છે ? ’ ત્યારે દિલગીરી બતાવતો પ્રધાન પોતાનો બચાવ કરતો બોલ્યો-“ અરે ભોળી ! તને દિવસ કે રાત્રિની કયા ખબર છે ? કોણ જાણે કોઈ ચુગલીખોરે રાજાને ખોટું ખોટું ભગવ્યું છે, તેથી રાજા આપણા ઉપર એકાએક ક્રોધાયમાન થયા છે, જેથી હું નથી જાણતો કે રાજા આપણને શું કરશે ? માટે હવે આપણે પરદેશ આદ્યા જવાનું છે ડોઈને તું આ વાત ઝરતી નહા, અને જવા માટે

પુત્રી અને જમાના વિયોગથી હુ ખિત વયેલા રાજાને ધીરજ આપી પ્રધાનજીને આવતા કલાદ વધે ગયો પ્રધાન રાજાને જેમ તેમ સમજાવી જટલીથી નમુદ્રકાઠે આવી જુએ છે તો ઢોઈ ન મળે વહાણ પણ જતા ખાતા નથી પ્રધાન હતાશ બની ગયો વિચારની ધૂનમા ઘડીભર તો તેને કાઈ સૂઝયુજ નહિ સાવચેત થતા પ્રધાનજી પોકેપોક મૂકી રહવા લાગ્યો અને પશ્ચાત્તાપ સાથે ઝટપાત કરવા લાગ્યો કે " અરે ! તે સ્ત્રી મને પણ હેતરીને ચાલી ગઈ ખીનુ તો ઠીક, પણ મને ઘરખાર વગરનો કરી ગઈ હવે હુ શુ કરું ? કયા જાઉં ? અને માગ હુ ખની વાત ઢોની આગળ ઝડ ? અરે ! હુ માનતો હતો કે, મારા જેવો બુદ્ધિવાળી ઢોઈ આ જગતમા નથી, પણ એક સ્ત્રી નરખી મને હેતરી ગઈ, હાથના કુર્ચા હૈયે લાગ્યા બ્યાજ ખાવા જતા મૂકી ખોઈ બેઠો પણ હવે કહું કેને ? " આવી ગીતે પાપના ફળને સ્વાસ્થ્યે પ્રધાન પાછો નગરમા ગયો, પણ કયા,જઈ બેને ? કારણ કે તેણે ઘર પણ વેચી નાખ્યું હતું રીઝી પ્રધાનજીને કયા ઘરે આવવું હતું કે ઘર પણ રાખે ?

હવે ચતુરમાનરની આખ ઉઘડી કે—“સ્ત્રીઓ નિર્બળ નથી પણ મળજ છે હુ નાનતો હતો કે બાયડીઓથી શુ થઈ શકે ? પણ જે પુરુષોથી ન થાય તે સ્ત્રીઓ કરે છે શેર ઉપર સવાશેર મળી તો ખરીજ ” મત્રી બાજુ દિવસ સુધી ‘ માગ જેવો ઢોઈ નથી ’ એમ અભિમાનથી છાતી કાઢી ચાલતો હતો, તે આજે નિરભિમાની બની લાચારી ભોગવતો બની ગયો આટોગી પાટોશી પૂછવા લાગ્યા—‘ અરે પ્રધાનજી !

પૂર્ણ જામી ગયેલી બાળી, એક દિવસે ગુણસેન કુમારે મુખ્ય પ્રધાન તથા નગરગૅ વિગેરે મોટા મોટા માણસોને બોલાવી એકાતમા પૂછ્યું—‘ આ તમારો મૂળ રાજા છે કે બીજો ? ’ ત્યારે બધાએ જે જે બીના હતી તે ઝઢી સભળાવી ને માથે કહ્યું કે—‘ મુરસેન રાજાના મરણ પછી યતુના ભયથી વીરસેન કુમારને લઈ મહાગણી મુલકા નાસી ગયા છે, પણ તે બન્નેનું શું થયું ? તેની અમોને બીલકુલ ખબર નથી ’ એમ કહેતાની સાથે સર્વની આબોમાવી ચોધાર આતુ પડવા લાગ્યા તેઓને મૂળ રાજા ઉપર વિશેષ પ્રમવાળા ભેઈ ગુણસેનને કહ્યું—‘ તે કુમાર અહીં આવી પિતાના ગયેલા રાજ્યને પા’ડ લે તો તમે રાજા છો કે નહિ ? ’ આ માસળતા હાંવેશથી સર્વ બોલી બોલ્યા—‘ અહા ! એવા અમારા ભાગ્ય કયાથી હોય, મુરસેન રાજાનો પુત્ર વીરસેન અહીં આવી આ વૈરિને મારી નાખી પિતાનું રાજ્ય લઈ અમારા બળતા હૃદયને શાંતિ આપે ? ’ તે સાંભળી ગુણસેન બોલ્યો—‘ મુરસેન રાજાનો હું પુત્ર હું, અને મારા પિતાના રાજ્યને લેવા માટે આવેલો છું, માટે હે નજરનો ! તમે શાંત થાઓ તમારા ભેતા આ હુશ્મનની પાનેથી રાજ્ય લઈ તેને કંઈ દશાએ પહોચાડું, તે ભેઈ લેજો કંકત તમારી લાગણી એવા માટેજ આ પ્રશ્નો મેં કર્યા હતા ” આ પ્રમાણે કુમારના અમૃતમય વચનો સાંભળી એકી સાથે અત્યંત રનેહ ને આનંદથી પ્રધાન વિગેરે કુમારને લેટી પડ્યા, પછી કુમારે બધાને રજા આપી

ત્યાર બાદ ગુણમંજરીએ એક દૂતને મોકલી હુશ્મન રાજાને ડહેવરાવ્યું—‘ હે મિ હુશ્મન રાજા ! મુરસેન ગાળના

ત્યાર પછી એક દિવસે એક ચિત્રકારને એકાતમા બોલાવી ગુણમજરીએ આવેષ પહેરી પોતાનો ફાટો ચીતરાવ્યો અને હુશીયાર સુભટોને બોલાવી પોતાની છબી આપી કહ્યું— 'જે કોઈ આ ફાટાને ઓળખે તેને તમારે પકડી અહીંયા લાવવો.' એ પ્રમાણે ભલામણ કરી જે ગામોમા પોતે ગઈ હતી અને સપડાઈ હતી તે ગામોમા સુભટોને મોકલ્યા.

હવે કાતિપુર નગરની બજારમા ફાટો લઈ સુભટો બેઠા છે, ત્યાં વીરસેન કુમાર ગુણમજરીના પોઠાર કરતો, ફાટ્યા-તુટ્યા કપડા જેના યગીર ઉપર રહેલા છે, ફાટી અને માવાના વાળ જેના વધી ગયા છે, એવો બેહાલ સ્થિતિમા ત્યાંથી નીવળ્યો તેની નજર પેલા ફાટા ઉપર પડી કે તુરત ઓળખીને 'આ તો મારી સ્ત્રી ગુણમજરી' એમ કહેતો ફાટાને વળગી પડ્યો સુભટોએ પૂછ્યું— 'શુ તુ આ સ્ત્રીને ઓળખે છે?' વીરસેન— 'હા, એ તો મારી સ્ત્રી છે' પછી સુભટોએ તેને પકડી સુરપુર મોકલી દીધો. થોડી વાર પછી પેલો દુહા મોની પણ બજારમા આવ્યો, ને ફાટાને જોઈ બોલી ઉઠ્યો— 'અરે! આ તો પેલી સ્ત્રી કે જે મારા બધા કિમતી આભૂષણો લઈ ગઈ છે' આ પ્રમાણે બોલતા તે સોનીને પણ પકડી સુરપુર નગરમા પહોંચતો જ્યો તેવીજ રીતે ગામોગામ ફરતા નવીનપુરથી મછલા ચોરને, ત્રણાવતીથી ધનદત્ત શ્રેષ્ઠીને, કપિલપુરથી ચતુરસાગર મત્રીને, અને ચાર ચોરો એ બવાને પકડી વીરસેન કુમારનું નામ ધરીને રહેલી ગુણમજરીને મોખ્યા.

વીરસેન નામને ધાગણ કરતી ગુણમજરી પોતાના પતિને

ગિક્ષા કરી છે ” ઇત્યાદિ જે બીના હતી તે કહી મલખાવી વીરમેને પોતાનાજ ભડારની મિતકત બાણી પાછી ભડારમા ભરાતી દીધી, અને ચારે ચોરોને પોતાના સેનાપતિ બનાવ્યા કારણ કે તે ઘણા બાહોશ ને બલવત હતા, એવા બલવતો-થીજ રાજ્ય ટકી શકે છે એમ વિચારી વીરમેને મેનાપતિ તરીકે ગણ્યા બાકીની વચમા બનેલી બીના ગુણુમ જરીએ કહી તે પછી ધનદત્ત શ્રેષ્ઠીને બોલાવી પૂછ્યું—‘ હે શેઠજી ! આ સ્ત્રીને તમે કયાયે દીઠી હતી ? જે હોય તે સત્ય કહો ’ શેઠ મતી ગુણુમ જરીને જોઈ અત્યંત આનંદ પામ્યો, અને સર્વ હકીકત સભા સમક્ષ રાજાને કહી સંભળાવી તે સાંભળી વીરમેન રાજાએ પોપટ અને મર્વ સહિ રાજસભામા મગાવી એ બધું શ્રેષ્ઠીને સુપ્રત કર્યું, અને નગરશેઠની પદવી આપી પોતાના ગહેરમા રાખ્યો.

ત્યાર પછી વીરમેન રાજાએ પોપટને કહ્યું—“ હે સત્જન શિંગેમણિ દીર ! વહાણ છુટા પડ્યા પછી તમે કયા ગયા ? અને શુ આશ્ચર્યકારી વાત બની ? તે કહી મારા તથા સભા-જનોના મનને આનંદિત કર ’ ત્યારે પોપટે પણ રતિસુદરી પરણ્યા સુધીની વાત કહી સંભળાવી આ પ્રમાણે સાંભળી સભાસહોના આનંદનો પાર રહ્યો નહિ, અને પછી શુ થયું ? તે સાંભળવા મવ માવધાન થયા.

ત્યાર બાદ ચતુરસાગર મત્રીને બોલાવવામા આવ્યો ચતુરસાગર મત્રી મલામા હાજર થયો કે તરત મહારાણી ગુણુમ જરી પર તેની દૃષ્ટિ પડી મત્રી સમજી ગયો કે “ જરૂર, મને છેતરી ગઈ છે તેજ આ સ્ત્રી છે અરે ! આ

સામે ટકી રહેવાનું નૈતિક બળ નાખવું છે. શ્રીઓ પણ કવિ થઈ ગયે છે, કારણ કે ગિણણ-સંકાર આત્મામાં ઉતરે છે, તે શ્રીતત્ત્વ કે પુરૂષતત્ત્વના ભેદની પરવાહ નથી કરતો. આપણે જોઈ શકીએ છીએ અને નાભળીએ પણ છીએ કે-રાજપુત્રીઓ, મહામત્રીની પુત્રીઓ, મેન્ધાઓ, ગણિકાઓ અને નટલાયાઓ ગામરત, પડિત અને ઢવિ હટી ડેળવાયેલ અને મારા મંકાર પામેલી શ્રી ઉચ્ચ કીર્તીએ ચડી ગયે છે, માટે તેણીને તમે ડળવો, એ આશયથી આ લખ્યું છે ખરૂં ધરૂં શ્રી છે, ભીંત કે છાપડ વિગેરે નથી.

આમ મધ્યમ ભાવપૂર્વક શ્રીતત્ત્વને પુરૂષતત્ત્વ સમાવેશી ગણવાના અમર્ય દાખલાઓ તેમ માહિત્યમાં વેશાયેલા પડ્યા છે. શ્રીતત્ત્વ પુરૂષતત્ત્વ કરતાં પણ ઉચ્ચ પદવી પ્રાપ્ત કરી ગયે છે, એ બતાવવા માટે ચોવીશ તીર્થ ડગેમાં ઓગણીશમાં તીર્થ કરી શ્રી મહિનાથ દીવાનાડી રૂપે મધિ શ્રીરૂપ હતા, છતાં તેમણે આત્માનો ઉદ્ધાર કરી અજ્ઞાનમરત્વ મેળવ્યું હતું. અત્યાગે આપણે તેમને હૃદયપૂર્વક વાદીએ છીએ ઉપરાંત શ્રુતિમાં ચક્રેશ્વરી પદ્માવતી શ્રુતદેવી, ગૌહિણી તથા પ્રજાસિ વિગેરે સોળ વિદ્યાદેવી, ભરહેમ-બાહુબલિની નજાબમાં આવતી પવિત્ર શ્રીઓ, મહામત્રીઓ વિગેરે શ્રીમધનાજ અગ છે અને તે અગને પુરૂષવર્ગ આજે ભાવપૂર્વક વાદે છે એ વસ્તુ શ્રીવર્ગની મહત્તાજ સૂચવે છે. આમ શ્રી માત્ર શ્રી હોવાને કારણે ન્યૂન શક્તિવાળી કે ન્યૂન અધિકારવાળી નથી અનુકૂળતા હોય તો પુરૂષની પેઠે તે પોતાનો મપૂર્ણ વિકાસ માધી શકે છે અલગત, અનેક જમાનાઓ થયા શ્રી

વીરમેન ગન્ધ હન્તુ ઝાઈક આગળ ખોલે છે તેટલામા સતી ગુણુમજરીના નીચલનો પ્રભાવ ડરતા આકાશમાથી ગામનહેવે ગુણુમજરી ઉપર પુલની વૃષ્ટિ કરીને ' સતી જય પામો, જય પામો ' એ પ્રમાણે મ્તુતિ કરી દેવ પોતાને સ્થાને ગયો. આથી મહાસતી ગુણુમજરીનો મુચન આને દિશામા દેલાયો, અને સતીના ગુણુગાન થવા લાગ્યા.

હવે નિષ્કટક રાજ્યને પાળતો વીરમેન રાજા જાણે ત્રીઓની માથે સુખપૂર્વક રહેવા લાગ્યો. મતી ગુણુમજરીને દેવવિમાનથી સચિત દેવસેન નામે પુત્ર થયો, અને ગતિમુદરીને નદ્રસ્વખની સચિત ચદ્રમેન નામે પુત્ર થયો. પાત્ર ધાવમાતાથી લાલન-પાલન ડગતા તે જન્મે કુમારો જીજ્ઞાસા ચદ્રની પેઠે વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યા. અનુક્રમે જાહોતેર કળાઓમા પાળત થઈ ચાવન અવસ્થાને પામ્યા. દેવમેનને ઉત્તમ કુળની અને સાત શિલા પામેલી પ્રિયમજરી સાથે અને ચદ્રમેનને ચદ્રાવતી સાથે પરણાવ્યો. તે જાણે કુમારને નાન્યધુરા વહન ડરવામા મમર્થ જાણી વીરસેન રાજાએ મોટા દેવમેન કુમારને રાજ્યાસન પર સ્થાપિત કર્યો, અને ચદ્રમેન કુમારને સુવનજપદે ન્યાપી પાત્ર સર્વ ઉપાધિઓથી સુક્ત થઈ જન્મે મહાગણીઓ માથ વિરોધ પ્રકારે ધર્મધ્યાનમા જોડાયો.

જટલોક ડાળ વીત્યા જાદ પૂર્ણચદ્ર નામના સૂરીશ્વર ગુરૂ મહારાજ મુરપુર નજરમા પધાર્યો. વનપાલકે આવી વીરમેન રાજાને તથામણી આપી ક- ' હે આમિનુ ' આપના

ધર્મમા ગત રહી આયુક્ષયે મહેન્દ્રમેન રાજા મરીને નોધર્મ
 દેવલોડમા દેવપણે ઉત્પન્ન થયો, અને મહિમાવતી તેની
 દેવીપણે ઉત્પન્ન થઈ ગુણમંજરીને ભોગવી આયુષ્યને અતે ત્યાથી
 ગયીને હે રાજેન્દ્ર ! તે મહેન્દ્રમેન દેવનો જીવ તમે વીગ્રહેન
 રાજા થયા, અને પૂર્વના ન્નેહથી મહિમાવતી દેવીપણાને
 જીવ તમારી રાણી ગુણમંજરી થઈ કુલમના કાળે
 તેણીને મોનીને ઘેર જન્મ લેવો પડ્યો હે નરેન્દ્ર ! મુનિને
 બાર ઘડી સુધી ગુરૂથી વિયોગિત રૂગી આહાર-પાણીમા
 અતરાય કયો, તે નિકાચિત ડર્મના ઉદયથી તમારે રાજ્ય-
 ભ્રષ્ટ થઈ બાર મહિના સુધી ભીખારીની જેમ ભટકવું પડ્યું,
 અને મહારાણી ગુણમંજરીને પણ બાર મહિના સુધી વિવિધ
 સકટો સહન કરવા પડ્યા અને પાછી ધર્મની આશાધના
 કરવાથી સર્વ સપત્તિઓ પાત્ર થઈ રહ્યું છે કે-

દૃતકર્મશયો નાસ્તિ, કલ્પકોદિશતેરપિ ।

અવશ્યમેવ મોક્તવ્ય, દૃત કર્મ ગુમાગુમમ્ ॥ ૧ ॥

હે જાન્યાત્માઓ ! ડર્મ ઠરતા જીવને બાન હોતું નથી,
 પણ જ્યારે ઉદયમા આવે છે અને ભોગવવા પડે છે ત્યારે
 તે આત્મા રડવા બેસે છે પણ રડતા તે ડર્મો જટી જતા નથી
 જો તમારે મુખ જોઈતું હોય, હું ખ ન જોઈતું હોય, તો
 ડોઈ પણ જીવાત્માને દૂલવશે નહિ, અને શ્રી જિનેશ્વર પ્રભુએ
 પ્રરૂપક્ષા એવા ધર્મને વિષ પ્રવત્નગીવ થજો ”

આ પ્રમાણે ગુરૂ મહાગજના મુખથી પોતાના પૂર્વજીવને
 સાલણી વીરમેન રાજા વૈરાગ્યવાન બની દીક્ષા લેવા માટે
 તૈયાર થયો તેમજ અતી ગુણમંજરી અને રતિસુ દગી

શ્રી વર્ગની પ્રતિષ્ઠા.

શ્રીમન્માનની ભાવના ભારતવર્ષમાં બહુ પ્રાચીન કાળથી ચાલી આવે છે એજ ઉદાહરણ શ્રુતો—મીતા-રામ, મધ્વા-કૃષ્ણ વિગેરે ગ્રંથો દેશમાં ઘણા શ્રુતો વખતથી બોલાતા પ્રસિદ્ધ છે, તેમાં પહેલું શ્રીનું નામ ઉચ્ચારવામાં આવે છે, અને એ પછી પુરૂષનું પ્રાચીન સર્વિનું વાચ્ય પણ પ્રસિદ્ધ છે કે—

યન્ન નાર્યન્તુ પૂજ્યન્તે, રમન્ત તત્ર દેયતા ।

અર્થાત્ જ્યાં શ્રીનું મન્માન છે તે સ્થળ દેવતાઓની હીરાભૂમિ બને છે

આ ઉક્તિમાં શ્રીનું મહત્ત્વ તથા હ્રદ મુધી વર્ણવાયુ છે તેનો વાચક-શ્રાવિકાઓ ખ્યાલ કરજે

શ્રીઓની ધાર્મિક ભાવના પુરૂષો કરતાં પ્રાય વિશેષ-રૂપમાં ભેવામાં આવે છે જે આચારો કે નિયમોના સ્કાન્દે શ્રીઓના દિલમાં નખાય છે, તેમને તેઓ ખૂબજ ચુસ્તપણે વળગી રહે છે

જૈન શાસ્ત્રોમાં અને જૈન પ્રાચીન આગમોમાં જ્યાં તીર્થંકર ભગવતોના સઘ-પરિવારનું વર્ણન આવે છે ત્યાં સાધુઓ કરતાં સા વીઓની, અને શ્રાવકો કરતાં શ્રાવિકાઓની સખ્યા વિશેષ નોંધાયેલી મળે છે

અર્થાત્—શ્રી મામારુ ધીજ છે, નરકના દ્વારમાર્ગની દીવા-
દાડી છે, ગોકનો કન્દ છે, ઝળયાનુ મૂળ છે, અને હુ ખોની
ખાણુ છે

આ ઉક્તિ મામે નવયુગનો જવાબ છે કે—

भवस्य जीव नरक-द्वारमार्गस्य दीपक ।

गुप्ता कन्द कलेर्मूल, दुग्गयानिश्च पूरय ॥ ૧ ॥

અર્થાત્—પુરૂષ મમારુ ધીજ છે, નરકના દ્વાર માર્ગનો
દીવો, ગોકનો કન્દ, ઝળયાનુ મૂળ અને હુ ખોની ખાણુ છે

आपदामाकरो नारी, नारी नरकवर्तनी ।

विनाशकारण नारी, नारी प्रत्यक्षराक्षसी. ॥ ૧ ॥

આવા આરોપ મામે વર્તમાન યુગનુ શ્રીજગત્ ધારે તો
ચોખ્ખુ મલખાવી શકે તેમ છે કે —

पुरुषो विपदा गानि, पुमान् नरकपटति ।

पुरुष पाप्मना मूल, पुमान् प्रत्यक्षराक्षस ॥ ૧ ॥

અર્થાત્—પુરૂષ વિપત્તિની ખાણુ છે, પુરૂષ નરકનો
રત્નો છે, પુરૂષ પાપનુ મૂળ છે, પુરૂષ પ્રત્યક્ષ રાક્ષસ છે

પણ આમ એક-બીજાને લાડવાથી શું ? વાસ્તવમા નથી
શ્રી નરકની ખાણુ કે નવી પુરૂષ નરકની ખાણુ નરકની ખાણુ
એક માત્ર પોતાની મલિનલાવના અને પાપવાસના છે
પુરૂષને શ્રી પત્ની વૈરાગ્ય વાય એટલા ખાતર જો શ્રીને માટે
હલકા શબ્દો વપરાયા હોય તો શ્રીને પુરૂષ પરથી વૈરાગ્ય
થાય એટલા માટે પુરૂષ માટે પણ હલકા શબ્દો નહિ
વપરાય કે ? માટે પોતાની દુર્ગંજતાનો રોષ ધીજ પર નાખવા
કરતા પોતાનીજ નળખાઈનું અવલોકન કરી તેનું સશોધન
કરવું એજ રહાપણુ બધું છે

ન્યાયવિજય

દશા તુષ્ટા પ્રિયાલપા, પતિચિત્તાનુરક્તિની ।

કુલોચિત્યાદ ચયકરી, મા લદમીરિત નાપરા ॥ ૧ ॥

અર્થાત્—હાહી, મતોપવતી, મધુરભાષિણી, પતિના ચિત્તને અનુસરનારી અને ઉચિત ગીતે ખચ કરનારી એવી ગૃહિણી લક્ષ્મી છે

જે કંઠેથીએ નમરાગણુમા દગગથ રાજના રવની ધરી
એકાએક તુની જતા પોતાની આગળીને તે ધરીની જગ્યાએ
ગોળીને પોતાના આમિનાથને નિરાશામાથી ઉગાડી લીધા
હતો, જે સ્ત્રીતા મવાણુ જેવા બચકર મદોન્મત્ત રાક્ષસથી
પણ જગાય બચાવીત નહોતી થઈ, અને જે દ્રૌપદીએ જયદ્રથ
રાજાને ધક્કો મારી નીચે પાડી લીધા હતા, તેમનામા પરાક્રમ
ઢેવા હશે ? જોડેનો । તમે પણ એજ માતાઓની પુત્રીઓ છો,
પછી તમારામા નબળાઈ નુ ? એ ચારિત્રવતી માતાઓતુ
આત્મનેજ તમારી અદ્ભુત પણુ ભર્યું છે, ક્રમ્ત ઉત્માહ અને
હિમ્મત જે તમાગમા મૂળપ્રાય બની ગયા છે તેનેજ પુન
મજબુત કરવાની જરૂર છે ઉઠો, અને તમારી ફરજ વિચારો

દિશા ગૂળ—

આમાતર જુલુ હોય ત્યારે આ પ્રમાણે જોઈને જુલુ

પૂર્વ—જોમ, ગુનિ

દક્ષિણ—ગુરુ

પશ્ચિમ—વિ, શુક

ઉત્તર—મગળ, બુધ

દિશા ગવ ડાબી બહી, જોગણ ભલી જે પુઠ,

જે ચદ્રમા સન્મુખ હુવે, તો વારે લક્ષા હુટ ૧

માટે દિશા ગલ મન્મુખ હોય ત્યારે જુલુ નહી

ચોગિની વાગ—

૧ ને ૬ પૂર્વ દિશામા

૩ ને ૧૧ અગ્નિ ખુણામા

૫ ને ૧૩ દક્ષિણ દિશામા

૪ ને ૧૨ નૈઋત્ય ખુણાના

૨ ને ૧૪ પશ્ચિમ દિશામા

૭ ને ૧૫ વાયવ્ય ખુણામા

૮ ને ૧૦ ઉત્તર દિશામા

૯ ને ૩ ઇશાન ખુણામા

ચોગિનીનું ફલ—

સન્મુખ ભય રહે મરણુકા, ડાબી મુખથી આશ,

પુઠે મનનાથિન ફલે, જમણી ધનકો નાગ, ૧

પ્રયાણુમા શુભ તિથિ—

૧, ૬, ૧૧, એ નદા તિથિ દહેવાય, આ ૧૬ અને તાલદાતા છે,

૨ ૭ ૧૨ ભદ્રા તિથિ, વ્યાણ અને શુભદારી છે

૩ ૮ ને ૧૩ જ્યા તિથિ, વિજય અને ચક્રદાતા છે

૪ ૯ ૧૪ રિક્તા તિથિ, કલેશ અને નતાપદાતા છે

૫, ૧૦, ૧૫ પૂર્ણો તિથિ, મનકામના નિદ્ધ થાય

નામ	તિથિયોગ	મિત્રિયોગ	મત્રુ યોગ
૧ ૧	૧ ૬ ૧૧	શુક્રવા	જિ, મગળ
ભા	૨ ૭ ૧૨	શુક્રવા	મોમ, ગૃ
જ્યા	૩ ૮ ૧૩	મગળવા	શુક્ર
રિક્તા	૪ ૯ ૧૪	શનિવા	શુક્ર
પૂર્ણો	૫ ૧૦ ૧૫	ગુવા	શનિવા

શુભ નક્ષત્ર—

પુષ્ય, આશ્વિની, મૃગશીર્ષ દેવતી, હસ્તા, પુનર્વસુ, અનુરાધા, જ્યેષ્ઠા અને મગળ

મધ્યમ નક્ષત્ર—

ઝહિણી, ત્રણ પૂવા, શ્રવણ, ધનિષ્ઠા, ચતુર્ભિષા, ચિના, અને ચારતિ

લોચના નક્ષત્રો—

પુનર્વસુ, પુષ્ય, શ્રવણ અને ધનિષ્ઠા શુભ છે

દીક્ષા તથા પ્રતિષ્ઠાના સુહૃત્—

માત્ર દિવસ અને નક્ષત્ર ત્રણેની શુદ્ધિ જાણીને મુવ લક્ષ્મી દીક્ષા અને પ્રતિષ્ઠા વિગેરે શુભ કાર્ય કરવા રવિ, બુધ, ગુરુ, અને શુક્ર, દીક્ષામાં એ વાર શુભ છે અને પ્રતિષ્ઠામાં સોમ, બુધ, ગુરુ શનિ અને શુક્ર શુભ છે ગુભ માસ-માર્ગશીર્ષ, માર્ગ, કાર્તિક, વૈશાખ, જેઠ, અનાદ માસ દીક્ષા પ્રતિષ્ઠા અને લગ્નમાં શુભ છે

શુભ તિથિ ૨-૩-૪-૭-૧૦-૧૧-૧૩ એ દીક્ષામાં શુભ છે શુકલ તિથિ ૧-૨-૪-૧૦-૧૩-૧૫ વદ ૧-૨-૪ તિથિઓ પ્રતિષ્ઠામાં શુભ છે,

અહરશામાં જાપ.

સૂર્યની દશામાં ૬ ક્રા ભગવાનનો જાપ કરવો, ચંદ્રની દશામાં ૮ મા ભગવાનનો જાપ, મંગળની દશામાં ૧૨ મા ભગવાનનો જાપ, બુધની દશામાં ૧૩-૧૪-૧૫-૧૬-૧૭—૧૮-૨૧-૨૪ મા ભગવાનનો જાપ, ગુરુની દશામાં ૧-૨-૩-૪—૫-૭-૧૦-૧૧ મા ભગવાનનો જાપ, શુક્રની દશામાં ૬ મા ભગવાનનો જાપ, શનિની દશામાં ૭ મા ભગવાનનો જાપ, રાહુની દશામાં ૭ મા ભગવાનનો જાપ, કેતુની દશામાં ૧૬-૨૩ મા ભગવાનનો જાપ કરવો,

૭ દિવસે ઉત્તર ઝિગા તરફ અને રાત્રે દક્ષિણ દિશા તરફ મુખ ગળી ચલ-મૃતનો ત્યાગ કરવો

૮ ચંદ્ર-સૂર્યના પ્રહણ સમયે ભોજન ન કરવું હમેશા ભોજન મૌન કરી કરવું ઉભા ઉભા પાણી પીવું નહિ શુદ્ધ, શબ્દ કે પોતાના વડિલો મકટમા હોય ત્યારે ભોજન ન કરવું

૯ પૂર્વ દિશાએ અથવા દક્ષિણ દિશાએ ઓશીકું ઠગી નહી

૧૦ સાધુ, માળી, અથવા પોતાના સગા-બહેલાને વળાવી આંખા પછી જ્ઞાન ન કરવું પરગામથી આવીને અથવા પરગામ જતી વખતે જ્ઞાન ન કરવું, પૂજા માટે નિષેધ નથી

૧૧ નોમ, ચોથ, અડદરા, છઠ, આંમ, અને અમાવાસ્યા, એ છ તિથિએ, તથા, શનિ, રવિ અને મંગળ, એ ત્રણ વારમા હજીમત ન કરાવવી

અગ સ્ફુરણ શુભાશુભ કળા.

પુરોહિતે જમાવું અગ સ્ફુરણ થતા, અને સ્ત્રીઓને ડાણુ અગ સ્ફુરણ થતા ફળ લાવવું અગ સ્ફુરણ ફળનો કોઠો આ પછીના પૃષ્ઠમા આપ્યો છે—

સ્થાન	રૂળ	સ્થાન	રૂળ
વામોરો	મૃત્યુત કું ખ	ભૂનનોમધ્યે	પ્રિય સગમ
દક્ષિણ જાનો	સુખ	મકુરો	મહાય લાભ
વામ જાનો	પશુનાશ	નાસાક્ષિમધ્યે	
દક્ષિણ જધને	સુખ	સ્પુરો	
વામ જધને	કલેશ	કર્ણ સ્કુરો	પ્રિય વાર્તા
દક્ષિણ મિદ્યિ	અર્થ વૃદ્ધિ	ગડ મકુરો	શ્રી લાભ
વામે મિદ્યિ	શ્રી વિયોગ	અધરોધયો	મિદ્યોજન
દક્ષિણ ગુહરે	પ્રિયાગમ	ઠઠ સ્કુરો	ભોગ લાભ
વામે ગુહરે	નાશ	ખાહુ સ્કુરો	મિત્ર મમાગમ
પાદયો	ગમન	હસ્ત મ્પુરો	ધનાગમ
અગ્રે	ફર વાર્તા	પૃષ્ઠ સ્કુરો	પરાજય
પૃષ્ઠ	નષ્ટ વાર્તા	ઉરમિ મ્કુરો	જય
વામ ભાગે	હાનિ	પાશ્વર્ય સ્કુરો	પ્રમોદ
દક્ષિણ ભાગે	ધનમ્	હૃદય સ્કુરો	કું ખ ધનાન્ત
પરિતો ઘ્રાણે	ક્ષિતિ	લિંગ સ્પુરો	શ્રી લાભ
મસ્તક મ્કુરો	પૃત્રી લાભ	અડ મ્પુરો	પુત્ર જન્મ
લલાટ સ્કુરો	ધ્યાન વૃદ્ધિ	ચરોધર્મ મ્કુરો	સ્થાન પ્રાપ્તિ
		પાદતલ મ્કુરો	યાત્રા લાભ

વર્ગ-વેર ને વર-કન્યાને ન આવતા હોય તેમના લગ્ન કરવાથી વર-કન્યા સુખી થાય અને વર્ગ-વેર આવતા હોય તો દુઃખી થાય છે આ પ્રમાણે ગે. અને શુભાન્તાના નામ ઉપરથી પણ જોવાય છે

વર્ણ જોવાનું કોષક.

આશ્વાસુ	ક્ષત્રિય	વૈશ્ય	શુદ્ર
કર્ક	મેષ	વૃષભ	મિથુન
ધૃત્વિક	મિ. ૯	કન્યા	તુલા
મીન	ધન	મકર	કુમ્ભ

મમજ-વર અને કન્યાના નામના પહેલા અક્ષર ઉપરથી તેની ગણિ મમજ તે રાગિ ઉપરથી ઉપરના કોષ-ક્રમા વર્ણ જોવો જેમજ-જયતી નામના વરની મકર રાશિ, તેથી તેનો વર્ણ વૈશ્ય થયો. લલિતા નામે કન્યાની મેષ રાગિ, તેથી તેનો વર્ણ ક્ષત્રિય થયો. હવે ક્ષત્રિય વર્ણ કરતા વૈશ્ય વર્ણ ઉતરતો છે, કારણ કે, આશ્વાસુ કરતા ક્ષત્રિય વર્ણ ઉતરતો, ક્ષત્રિય કરતા વૈશ્ય ઉતરતો, અને વૈશ્ય કરતા શુદ્ર વર્ણ ઉતરતો છે. શાસ્ત્રમા તો ચડતા વર્ણનો વર અને ઉતરતા વર્ણની કન્યા હોય તો માત્ર એમ કહ્યું છે, માટે અહીં વર-કન્યાનો તે યોગ મારો નથી.

યોનિ જોવાનું કાષ્ટક.

નક્ષત્રોના નામ	યોનિ (જાનવગ્ના નામ)
અશ્વિની, શતભિષા ..	ઘોડો
ભરણી, રેવતી ..	હાથી
કૃત્તિકા, પુષ્ય	ગરુડ
મેષાસિંહી, મૃગશીર્ષ ..	સાપ
આર્દ્રા, મૂલ ..	કુતરો
પુનર્વસુ, આશ્લેષા ..	ખિલાડો
મઘા, પૂર્વા ફાલ્ગુની ..	ઉદર
ધનિષ્ઠા, પૂર્વા ભાદ્રપદ	સિંહ
હસ્તા, સ્વાતિ ..	ભેંસ
ચિન્તા, વિશાખા ..	વાઘ
અનુરાધા, જ્યેષ્ઠા ..	હંસ
પૂર્વાષાઢા, શ્રવણ ..	વાદરો
ઉત્તરા ફાલ્ગુની, ઉત્તરા ભાદ્રપદ	ગાય
ઉત્તરાષાઢા, અભિજિત	નોળીયો

સમજ—જેમકે જયતી નામે વરુ જન્મનક્ષત્ર ધનિષ્ઠા છે, તેથી ધનિષ્ઠા નક્ષત્રની સિંહની યોનિ વર્ધ, અને લલિતા કન્યાનુ જન્મનક્ષત્ર ભરણી છે, તેથી તે ભરણી નક્ષત્રની હાથીની યોનિ થઈ હવે હાથીને અને સિંહને વેર છે, માટે માઠ નથી કારણ કે-સિંહ અને હાથીને, ભેંસ અને ઘોડાને, સાપ અને નોળીયાને, ઉદર અને ખીલાડાને, કુતરાને અને વાદરાને વેર છે એવી રીતે યોનિ (જાતિ) ઉપરથી જે વર-કન્યાને વેર આવતા હોય તેમના લગ્ન કરવા નહીં

હવે જ્યતી નામે વરની મકર રાશિ, અને મકર રાશિનો સ્વામી શનિ, તેમજ લલિતા નામે કન્યાની મેષ રાશિ, તેનો સ્વામી મંગલ છે હવે શનિની સાથે મંગલને શત્રુતા છે, માટે એ નામવાળા વર-કન્યાને બનાવ રહેશે નહીં તેવી ગીતે વર-કન્યાની ગણિના સ્વામીની ઉપરના કોષ્ટકમાં બતાવ્યા પ્રમાણે નરખામણી કરતા રાશિના સ્વામીની પરસ્પર મિત્રતા હોય તો વર-કન્યાને સારી ગીતે બનશે, અને સમભાવ હોય તો મમતા (મધ્યમ બનાવ) રહેશે, અને શત્રુ હોય તો બનાવ નહીં રહેશે એમ સમજવું

વર-કન્યાને બનાવ જોવા માટે ગણુની સમજ.

દેવગાના નક્ષત્ર	મનુષ્યગણુના નક્ષત્ર	રાક્ષસગણુના નક્ષત્ર
અશ્વિની	ભરણી	કૃત્તિકા
મૃગશીર્ષ	મેઘશીર્ષ	આર્દ્રા
પુનર્વસુ	આર્દ્રા	મઘા
પુષ્ય	પૂર્વાશ્વિની	ચિત્રા
હસ્ત	ઉત્તરાશ્વિની	વિશાખા
સ્વાતિ	પૂર્વાષાઢા	જ્યેષ્ઠા
અનુરાધા	ઉત્તરાષાઢા	મૂલ
શ્રવણ	પૂર્વાભાદ્રપદ	ધનિષ્ઠા
રેવતી	ઉત્તરાભાદ્રપદ	શતભિષા

૧ મારી લેણા-દેણી

મારી લેણા-દેણી બે પ્રકારની છે- ૧ દશ અને ચાર રાશિવાળી, ૨ અગીયાર અને ત્રણ રાશિવાળી તેની સમજ નીચે પ્રમાણે—

જયતી મામે વન્ની મકર રાશિથી લલિતા નામે કન્યાની મેષ રાશિ મુધી ગણતા ચાર થાય છે અને લલિતાની મેષ રાશિથી જયતીની મકર રાશિ મુધી ગણતા દશ થાય છે હવે દશ-ચાર રાશિવાળી લેણા-દેણી સારી કહેવાય છે તેવીજ રીતે વરખ અને કુભને, મિથુન અને મીનને, કર્ક અને મેષને, સિંહ અને વૃષભને, કન્યા અને મિથુનને, તુલા અને કર્કને, વૃશ્ચિક અને મિહને, ધન અને કન્યાને, મકર અને તુલાને, કુભ અને વૃત્તિને, તથા મીન અને ધન રાશિવાળાને દશ-ચાર રાશિવાળી લેણા-દેણી મારી બાણવી અને તેવી રીતે જો વર-કન્યાની લેણા-દેણી આવતી હોય તેમના લગ્ન કરવાથી મુખી થાય છે

હવે અગીયાર અને ત્રણ રાશિવાળી લેણા-દેણી પણ મારી કહેવાય છે જેમકે મેષ અને મિથુનને, વૃષભ અને કર્કને મિથુન અને સિંહને, કર્ક અને કન્યાને, મિહ અને તુલાને, કન્યા અને વૃશ્ચિકને, તુલા અને ધનને, વૃશ્ચિક અને મકરને, ધન અને કુભને, મકર અને મીનને, કુભ સાથે મેષને, તથા મીન રાશિવાળા સાથે વરખ રાશિવાળાને અગીયાર-ત્રણવાળી રાશિ ગણાય છે, અને તે સારી કહેવાય છે

૪ દ્વિદ્વિદશક (બીઆખાડ).

દ્વિદ્વિદશક (બીઆખાડ)ના બે ભેદ છે, માર્ગ અને નળજી
મારૂ દ્વિદ્વિદશક (બીઆખાડ)—વરખ રાશિવાળા
સાથે મિથુન રાશિવાળાને, કર્ક સાથે સિંહને, મિહ સાથે
કન્યાને, કન્યા સાથે તુલાને, વૃશ્ચિક સાથે ધનને, મકર સાથે
કુલને, તથા મીન રાશિવાળા માથે મેષ રાશિવાળાને બીઆ-
ખાડ મારૂ કહેવાય છે એવી રીતના બીઆખાડમા પરસ્પર
સંબંધ કરવામા હરકત નથી

નળજી દ્વિદ્વિદશક (બીઆખાડ) મેષ રાશિવાળા
સાથે વરખ રાશિવાળાને, મિથુન સાથે કર્કને, તુલા સાથે
વૃશ્ચિકને, ધન સાથે મકરને તથા કુલ રાશિવાળા માથે
મીન રાશિવાળાને નળજી બીઆખાડ બાબતુ તેમા વર—
કન્યાના લગ્ન કરવાથી દરિદ્રતા અને કલેશ થાય છે

૫ નવ પચક.

નવ પચકના બે ભેદ છે, મારૂ અને નળજી

મારૂ નવપચક—મેષ રાશિવાળા માથે સિંહ તથા
ધન રાશિવાળાને, વરખ માથે કન્યા તથા મકર રાશિવાળાને,
મિથુન સાથે તુલા અને કુલ રાશિવાળાને, તથા મીન રાશિ-
વાળા સાથે કર્ક રાશિવાળાને પ્રીતિ નવપચક કહેવાય છે
તેમા લગ્ન કરવાથી વર-કન્યા સુખી થાય છે

નળજી નવપચક—કન્યા રાશિવાળાને મકર રાશિવાળા
સાથે, વૃશ્ચિક રાશિવાળાને કર્ક રાશિવાળા માથે, કુલ રાશિ-
૬

નક્ષત્ર આઘ નાડીમા હોય તો વન્નો નાગ, અને મધ્ય, નાડીમા હોય તો ધનનો નાગ, તથા અત્ય નાડીમા હોય તો મતાન-સુખ મળે નહીં માટે એડ નાડીવાળા વર-કન્યાના લગ્ન કરવા નહિ

નક્ષત્ર અને પુનમના યોગથી સુકાળ તથા દુકાળ જાણવાની રીત.

ગતિકી પુનમના દિવને અશ્વિની નક્ષત્ર હોય તો ચાર માસ સુકાળ, અને ભરણી નક્ષત્ર હોય તો ચાર માસ દુકાળ પડે તેમજ વૃત્તિકા નક્ષત્ર હોય તો ગમડસ ઓછા નીપડે શેહિણી નક્ષત્ર હોય તો સુકાળ થાય

કાગણ માસની પુનમે મઘા નક્ષત્ર પુરેપૂરે હોય તો ચારે માસ સુકાળ થાય પણ તેજ ધી વિગેરે મોધુ વેચાય

અસાડ માસની પુનમે મૂલ અવવા પૂર્વોષાદા નક્ષત્ર હોય તો દુકાળ પડે, પણ ઉત્તગપાદા હોય તો સુકાળ થાય

પોષ વદિ પાત્રમે શતભીષા નક્ષત્ર હોય અને મર્ગ દિશાના વાયુ વાય તો દુકાળ પડે

પોષ સુદિ ૭, ૮ કે ૯ ને દિવને ટાઢ ઘણી પડે તો ચોમાસામા વરસાદ વવાનો મર્ગ જધાયો એમ જાણવું

પોષ વદિ આમને દિવને વાદળા વાય તો સર્વ દેશમા સુકાળ વાય

પોષ વદિ અમાને રવિનાર હોય તો પૃથ્વીમા ઉપાત થાય,

જેઠ માસમા મિથુન સંક્રાંતિ-બુધવારે આવે તો લોકોમા
ઉત્સાહ વધે, રવિ મંગળ કે શનિવારે હોય તો પ્રભને કલેશ થાય,
મોમ શુક્ર કે શુક્રવારે હોય તો દુષ્ટ ચીજોની મોઘવારી થાય

અમાઝ મામમા ઝઠ્ઠ મંક્રાંતિ-રવિવારે આવે તો અન્ન
મોઘુ થાય, સોમવારે આવે તો પ્રભઓ મુખી થાય, અને
ધી તેજ વિગેરે રસકસ સમ્તા થાય, મંગળવારે કે શનિવારે
આવે તો દેશમા લડાઈ અને લોકોને ભય થાય, બુધવારે
આવે તો દેશમા નોતુ ડપુ મોઘુ થાય, અને બીજી વસ્તુ સરખા
ભાવે રહે, શુક્રવારે આવે તો ગોળ મોઘો થાય, શુક્રવારે આવે
તો લોકોમા લડાઈ થાય

શ્રાવણ માસમા મિહ મંક્રાંતિ-રવિ, મોમ, બુધ કે
શુક્રવારે આવે તો વરમાહ સારો થાય, અનાજ સરતુ વેચાય,
અને લોકો મુખી થાય મંગળવારે આવે તો વરમાહ વધારે
અને લોકોને ખીડા તથા છત્રભાગ થાય શુક્રવારે આવે તો ધાન્ય
અને ખેતી જગડે, શનિવારે આવે તો મોઘવારી થાય, તથા
પ્રચંડ વાયુ વાય

ભાદરવા માસમા કન્યા સંક્રાંતિ-સોમ, મંગળ કે શનિ-
વારે આવે તો લોકો દુખી થાય, અને અનાજ મોઘુ થાય
બુધવારે આવે તો લોકો દુખી થાય, પણ અનાજ સરતુ
થાય રવિ શુક્ર કે શુક્રવારે આવે તો ઘઉં જાર અડદ ચણા
વિગેરે સારા થાય

આસો માસમા તુલા સંક્રાંતિ-રવિ કે મંગળવારે આવે
તો લોકોને ભય, તથા ખીજી લશ્કર લઈ દેશ ઉપર

હાગણ માસમા મીન સક્રાંતિ-રવિ મગળ કે શનિવારે હોય તો મોતી, મીણ, પરવાળા, કપાન, રૂ, ઘી વિગેરે રસક્રમ મોઘા થાય મોમ બુધ કે ગુકવારે આવે તો સુકાળ, અને શુક્રવારે આવે તો લોકોમા પીડા થાય

વરમાદમા આવતા ચાર સ્તલોની સમજ

ચૈત્ર શુક્ર પડવાને દિવસે જ્યેષ્ઠી નક્ષત્ર હોય તો પાણીનો સ્તલ, વૈશાખ શુક્ર પડવાને દિવસે બરણી નક્ષત્ર હોય તો ઘાસનો સ્તલ, જેઠ શુદ્ધિ પડવાને દિવસે મૃગશીર નક્ષત્ર હોય તો વાયુનો સ્તલ, અને અસાડ શુદ્ધિ પડવાને દિવસે પુનર્વસુ નક્ષત્ર હોય તો અનાજનો સ્તલ બધાનો વરસમા જેમ વધારે સ્તલ હોય તેમ સારૂ બધાનું

મવત ઉપરથી ગુણાશુભ કલ—

વિક્રમ સવતને ત્રણે ગુણી પાંચ ઉમેરીને સાતથી ભાગવા ને ૧ શેષ રહે તો પ્રજામા પીડા, ૨ રહે તો સુકાળ, ૩ શેષ રહે તો દુષ્કાળ, ૪ રહે તો ભય, પાંચ અવવા છ શેષ રહે તો જગતમા પીડા, અને ૦ શેષ રહે તો પ્રજાઓમા ઉપદ્રવ થાય

સુકાળ લેવા માટે વરમના ચિહ્નની સમજ

માગશરમા પવન, માહમા ટાઢ, કાગણમા પવન, ચૈત્રમા આકાશ નિર્મળ, વૈશાખમા પચરગી વાદળા અથવા વરસાદના છાટા, જેઠમા ઘોઠા તાપ, અને આદ્રીમા વરસાદ, આ પ્રમાણે ને થાય તો સુકાળ થાય

અસાડ માસમા પુનર્વસુ મોમવાર હોય, પૂર્વ દિશાનો પવન વાય, દિવસે રાતા વાદળા રહે, અને રાત્રે આદ્રી ભેગે,

વડે ફેરવવી, આસન ડાલનું લેવું, સદેહ પોતીયું પહેરવું, અને સદેહ અતરવાસીયું રાખી હાળા હાથે જપ કરવા

લક્ષ્મી મેળવવા કે ધધા રાજગારમા લાભ થવા વિગેરે માટે પૂર્વ કે દક્ષિણ દિશા તરફ મુખ ગાળી પન્નાસને બેસી લાલ રંગની માળા, લાલ અતરવાસિયું, અને લાલ રંગનું કિતનું કે મખમલનું આમન રાખી જમણા હાથે જપ કરવા

સ્ત બન એટલે હુસ્મન વિગેરને ગેઠવું એ લામમા મુખ પૂર્વ દિશા તરફ રાખવું, માળા મોનાની અથવા પોખરાજની વાપરવી આસન પીળા રંગનું, જમણા હાથે વચલી આગળી ને અશુદ્ધ વડે માળા ફેરવવી

ઉચ્ચાટનમા મુખ વાયવ્ય ખુણામા રાખવું માળા પાનાની હરિયાળા રંગની લેવી, આસન ડાલનું, મત્ર બોલી જમણા હાથની તર્જની આગળી ને અશુદ્ધ વડે માળા ફેરવવી

શાંતિ કાર્યોમા વાફળી યાને પશ્ચિમ દિશા તરફ મુખ રાખી, મોતીની અથવા સદેહ રંગની માળા અનામિકા એટલે ટચવી આગળીની પાનેની આગળી તથા અશુદ્ધ વડે ફેરવવી આસન ડાલનું કે ધાળા રંગનું રાખવું, ને સદેહ કપડા પહેરવામા તથા બોઢવામા લેવા

પૌષ્ટિક કાર્યમા નૈઋત્ય ખુણે મુખ રાખી, ડાલના આસન પર બેસી, મોતીની કે સદેહ રંગની માળા અનામિકા આગળી ને અશુદ્ધ વડે ફેરવી જપ કરવા વસ્ત્ર સદેહ વાપરવા

મત્ર સાધતા મવા લાખ જપ બેટલા દિવસમા પોતાનાથી થઈ શકે તેટલા દિવસમા પૂરા કરરાજ નિયમિત વખતે

વિધનો નાશ પામે છે એના ઉપ અક્ષરો છે પહેલા ચરણમા
૭ અક્ષરો છે, બીજા ચરણમા ૫ અક્ષરો છે, ત્રીજા ચરણમા
૭ અક્ષરો છે, ચોથા ચરણમા ૭ અક્ષરો છે, અને પાંચમા
ચરણમા ૬ અક્ષરો છે એમ એકદરે ઉપ અક્ષરો થાય છે
એના પહેલા ચરણની ૧૧, બીજા ચરણની ૬, ત્રીજા ચરણની
૧૧, ચોથા ચરણની ૧૨, અને પાંચમા ચરણની ૧૫ મળી
કુલ ૫૮ માત્રાઓ છે

જે કાર્યની મિદ્ધિ જે મત્ર જપવાથી થાય છે, તેજ મત્ર
તે કાર્યની દળપ્રાપ્તિમા કામ આવે છે આ ૪૬ મત્રના
પ્રકાર મહાન આચાર્ય મહારાજે બાપુતા હતા, અને તેઓ
એકદમ ડોઢને પણ જતાવતા નહોતા કદાચિ કોઈ હુ ખી
જૈન-શ્રાવકને દેખીને દયાભાવથી કહ્યું તેનું હુ ખ નિવારણ
કરવા સાડ તેના લાયક એકાદ મત્ર ને વિધિ જતાવતા હતા
આ ૪૬ સ્વરૂપમા ૬ મત્રો તો એવા ચમત્કારિક હતા, કે જે
કલ્પનામા પણ ન આવે તેવા અલૌકિક હતા, પરંતુ કલિયુગના
જીવોમા સમતા ગુણ ન જોવાથી એ મહા શક્તિમાન ૬ મત્રોનો
લોપજ કરી દીધો બાકીના ૩૭ રહ્યા, તે તેવા મુનિ ન રહેવાથી
ભટ્ટારકોના હાથમા ગયા તે ભટ્ટારકોની જેઓ સેવા-ચાકરી
કરતા હતા તેમને તેઓ કાઈક જતાવતા હતા

આંગળીઓના નામ.

અંગુઠાને અંગુઠ કહે છે

અંગુઠાની જોડેની આંગળીને તર્જની કહે છે

ત્રીજી યાને વચલી આંગળીને મધ્યમા કહે છે,

બેઠા છું ' તેથી જમીનમાથી કે પાતાળમાથી કંઈ વિધન થનાર નથી

સત્વપારપ્પણાસળો, વજ્રમયપ્રાકાગચતુર્દિશુ.

આમ બોલી મનમા એવું ધારવું કે—' મારી ચારે તરફ લોખડનો ડોટ છે ' આ વખતે આપણા આસનની આસપાસ ચારે તરફ આગળીવતી ગોળ લીટી દોરવી

મગલાળ ચ મચ્ચેસિં, શિશ્વાદિસર્વપ્રસ્થાતિકા.

આમ બોલી મનમા વિચારો કે—' લોખડના ડોટની પાછળ ફરતી ખાઈ-ખાડી છે '

પદમ હ્રવઙ મગલ, પ્રાકારોપરિ વજ્રટકુણિક'

આમ બોલી, સહત્પથી જે આપણી આસપાસ વજ્રમય ડોટ કદબ્ધો છે, તેને ટડોર મારતા હોઈએ એમ કરો એનો ભાવાર્થ એ છે કે, ઉપડવ કરનારા ગ્રાહ્યા બાએ, વજ્રમય ડોટમા વજ્રગિણા પર નિર્ભયપણે મારી રક્ષા કરીને બેઠા છું

આ વચ્ચામ નના પ્રતાપે ડોઈ પણ પ્રકારનું વિધન નહીં આવે, અને આપણે જપ નિર્ભયતાથી કરવાને ઉત્માહ વધશે

રક્ષા મત્ર બીજો

ૐ નમો અરિહતાળ, દ્રૌ હૃદય રક્ષ, હુ ફટ્ સ્વાહા.

ૐ નમો સિદ્ધાણં, દ્રૌ શિરો ગ્લ રક્ષ, હુ ફટ્ સ્વાહા.

ૐ નમો આયરિયાળ, દ્રૌ ગિગ્મા રક્ષ રક્ષ, હુ ફટ્ સ્વાહા.

ૐ નમો સિદ્ધાણ.

આ પદ હૃદયમા ધારવુ

ૐ નમો આયરિયાણ.

આ પદ કંઠમા ધારવુ

ૐ નમો ઉવજ્ઞાયાણ.

આ પદ ગુપ્તમા ધારવુ

ૐ નમો લોણ સવ્વસાહણ.

આ પદ મન્તકમા ધારવુ

સર્વાન્ત્રિ અમ્હ રસ દિલ દિલ માતગિનિ ! સ્વાહા.

આ પ્રમાણે ૧૦૮ વાર મત્રને મનમા જપવાથી ઉત્તમ રીતિએ શરીરની રક્ષા થાય છે

શુભાશુભ બાળુવાનો મત્ર

ૐ હ્રૌં અર્હે ક્ષ્વૌ સ્વાહા.

કોઈ પણ કાર્યમા લાભ થશે કે હાનિ? તે બાળુવુ હોય ત્યારે રાત્રે કપાળે ચર્મન ચોપડી તે મુકાઈ બાથ એટલે ૧૦૮ વખત આ મત્રને જપીને ભગવત સ્મરણ કરતા કરતા જમીન પર શેન છ પાથરી સૂઈ રહેવુ, એટલે સ્વપ્નમા તે કાર્યના કૃળની ખબર પડશે

અગ્નિ શાત કરવાનો મત્ર.

ૐ નમો ૐ અર્હે અ-સિ-આ-ચ-સા નમો,

નમ

ૐ નમો આયરિયાણ,

ૐ નમો સિદ્ધાણં,

ૐ નમો અસ્તતાણ પે જે.

આ પ્રમાણે ૧૦૮ વાર જપ કરી એક કોની આદરના મુણાને મમળતા જલુ, અને છેવટે તેને ગાઠ વાળી જેવી પછી તે આદરનો ગાઠનો બાગ તાવ આવતો હોય તેના માથા પર શાખીને ઓઢાડવું આ પ્રમાણે કરવાની શાસ્ત્રીય, એકાતરીયો, ચોથીયો કે ટાઢીયો ગમે તેવો તાવ હશે તે પણ ઉતરશે.

વિધા પ્રાપ્તિ મત્ર

ૐ હ્રીં અ-સિ-આ-ઉ-સા,

નમો હ્રીં વાદિનિ, સત્યવાનિનિ,

વાગ્ગાદિનિ વદ વદ મમ વસ્ત્રરુણે,

વાચયા સત્ય તૂહિ તૂહિ સત્ય વદ,

અમ્બલિતપ્રચારા સદૈવ મનુજા,

મુરસન્સિ હ્રીં અર્હં અ-સિ-આ-ઉ-સા નમઃ॥

આ મત્રને એક લાખ વખત જપ કરી સિદ્ધ કરવો, અને પછી જ્યારે અભ્યાસ કરવા બેઠે ત્યારે ૨૧ વખત જપે, તથા પરીક્ષા આપવા બંધ ત્યારે પણ ૧૦૮ વખત જપીને જવાથી પરીક્ષામાં પણ પાસ થાય, તેમજ વાદ-વિવાદમાં પણ જીત થાય છે.

વશીકરણ મંત્ર.

ॐ હૌં નમો અરિહતાણ, ॐ નમો સિદ્ધાણ,
 ॐ નમો આયરિયાણં, ॐ નમો સ્વજ્ઞાયાણં,
 ॐ નમો લોષ સન્વસાદ્દાણં,
 અમુક મમ વશી કુરુ કુરુ સ્વાહા ।

જ્યાં ઠોઈ રાજ, વજર કે ઠોઈ મોટા શ્રીમાન
 માણસને વશ કરવો હોય ત્યારે પહેલા સવા લાખના
 જાપથી આ મંત્રને સિદ્ધ કરી, પછી જે પાઘડી, ટોપી કે
 ફેટો માથે બાધતા હોઈએ તેને ૨૧ વખત આ મંત્ર જપી
 પુઠ મારવી, અને પછી તે પહેરીને તેમને ત્યા જવાથી
 તેઓ આપણી પ્રત્યે મહેરબાની રાખતા થાય છે

સ્વસ્તી વશીકરણ મંત્ર

ॐ નમો અરુહતાણં, અરે અગ્નિ મોહિણિ ।
 અમુક મોહય મોહય સ્વાહા ॥

જો ઠોઈ પણ કારણથી આપણી સ્ત્રી આપણા વશમાં ન
 રહેતી હોય ત્યારે આ મંત્ર એક લાખ વાર જાપ કરી સિદ્ધ
 કરવો અને પછી ૧૦૮ વખત આ મંત્રને જપી, પુલ કે
 ચોખાના દાણા મંત્રી તેના માથા ઉપર નાખવાથી આપણે
 વશ થાય મંત્રમાં 'અમુક' રાખે છે ત્યા આપણી સ્ત્રીનું
 નામ બોલવું પરસ્ત્રી વશીકરણમાં આ મંત્રને વાપરનાર લાસને
 બદલે નુકસાન પહોંચાડે એ ખાસ યાદ રાખવું જોઈએ

આ મંત્રનો સવા લાખ જપ કરવાથી સિદ્ધ થાય છે અને
રોજ ૧૦૮ મણકાની નવકારવાળી ગણવાથી ઉત્તમ લાભ
મળે છે

પુત્ર સંપદા પ્રાપ્તિ મંત્ર

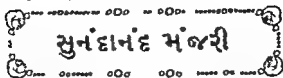
ॐ હ્રીં શ્રીં હ્રીં વૃં અ-સિ-આ-ઉ-સા,
હુલ હુલ, દુલ દુલ, મુલ મુલ, રચિઝ્ય મે કુરુ કુરુ સ્વાહા
ત્રિમુચનસ્વામિની વિદ્યા.

આ મંત્રને ચોવીસ હજાર કુલો ઉપર જપવો એટલે
એક મંત્રને એક કુલ ઉપર, એ પ્રમાણે જપતા સ્વચ્છ ધીનો
દીવો તથા ધુપ જપ કરીએ ત્યાં મુધી સળગતો રાખવો
તેથી ધન, હોલત, શ્રી, પુત્ર, મકાન વિગેરે સર્વ પ્રકારે
મુખ આવી મળે તે પરંતુ શ્રદ્ધાપૂર્વક નિયમિત જપ કરવો
જોઈએ

મંત્ર બીજો.

ॐ અરિહતાણ, સિદ્ધાણં, આયરિયાણ,
હયજ્ઞાયાણ, સાહૂણ,
મમ ઋદ્ધિ વૃદ્ધિ સમીહિત કુરુ કુરુ સ્વાહા.

સવાર, બપોર ને સાંજે ત્રિગણે ન્હાઈ, શુદ્ધ થઈ આ
મંત્રને ૧૦૮ વખત જપે, એ પ્રમાણે ૨૧ દિવસ લાગત જપ
કરવાથી સર્વ પ્રકારે લાભ થઈ મનવાંછિત ફળ મળે છે.

હસાઽઽસન્યાસિતાં તન્ત્રીં, યાદયન્તીં સરસ્વતીમ્ ।
 નત્યા કુર્વે મુનન્દાઽહ, મુનન્દાનન્દમઞ્જરીમ્ ॥ ૧ ॥
 યન્મુસેન્દુસમુત્પન્ના, વચનાનન્દચન્દ્રિકાઃ ।
 પુનન્તિ સકલૌલ્લોમાન્, તસ્યૈ સ્થાન્તિથ્રિયૈ નમઃ ॥ ૨ ॥
 કન્ઝાઽનિરમણીઙ્ગન્તલરત્નસારં,
 નામ્નાઽસ્તિ નાગલપુરં મુરપત્તનાઽમ્ભમ્ ।
 તત્રૈવ યજ્ઞનિરમ્બદ્ધ ઉરુજાતગેહે,
 સા સ્થાન્તિરેવ મુદમદ્ગલમાતનોતુ ॥ ૩ ॥

હરિગીત.

સમજ્યા વિનાનો સર્વ જન આનંદ હુછળતો નથી,
 તે કારણે શુજંર ગિરાથી શબ્દમા શિક્ષા કથી,
 એ શબ્દ કે અપશબ્દ વાણીની ન બધુ સરલતા,
 પદબધ કનિતા શબ્દ આહી સરવતાની વિરલતા, ૪
 તાતા કહે કે બ કહે પણ માત સમજે સાનમા,
 નિજ બાલને હર આણીને શબ્દો અહે છે કાનમા,
 તેમજ અમાગ કાવ્યનો નહિ દ્રાપ હરમા આણુશો,
 પણ સાર સમજી સકલનો પ્રેમે કરી પરમાણુશો ૫

પોતાના ગુણ દોષને, પર જનમા પરખાય,
 કાર્ય કરે નિજ હાથમા, પગ તે આપ જણાય ૧૦
 જો તુ માલિક જો, તે પણ બવન તાર,
 જે પીતા સુખ ઉપજે, તેજ મરણકર દાર ૧૧
 સુખ દુઃખ અતરમા જડ્યા, મનથી તેમ મનાય,
 પગ પોતાનો દોષ ન, માનસથી બધાય ૧૨
 અરિહતના નામથી, જપીએ જો નિત જપ,
 મન શુદ્ધિ તેથી થશે, મટશે મન સતાપ ૧૩
 વિનય નમ્ર પેસારમા, સદ્ગુણ વારિ^૨ ભરાય,
 અહંકારના ટકરે, બિન્દુ એક ન સમાય ૧૪
 જોને નિજના દોષને, તે નિર્દોષી યાય,
 નહિ આગ્રમી જો હાથમા, સરવ નિલક નહીં યાય ૧૫
 ગણિત ગદ્યકી ગાડવો, ક્ષણ ભગુર છે દેહ,
 નજન રનેહ જમા વસે, તે જડ જડના જેહ ૧૬
 દયા દાન ને દીનતા, સકલ રાસ્રનો સાર,
 અહંકાર આઘા કરી, આત્મ પરાત્મ વિચાર ૧૭
 સકલ રાસ્ર ભણતા કદિ, મળને દ્રવ્ય જ્ઞાન,
 આત્મરૂપને જાળખે, તે છે ભાવ જ્ઞાન ૧૮

તરફોટર માહી રહેલ દાવાનળ, તે તરૂં પશ્વન ક્યાથી ધરે ,
જન તેમ હવાહલ ક્રોધ અહ કૃતિ ના અગારક ચિત્ત ધરે,
જે જનને મન મોહ ધનજય , જ્વાલ સદા મનમા વિચરે,
તે જનમા સમક્તિ વિવેક તણા કણુગા ચિત્ત ક્યાથી ધરે : ૨૪

સોરઠો

ઉત્તમ ગુણુ જગ એહ, ગુણ કૃતજ્ઞતા દિલ વસે,
અવગુણુ ઉત્તમ તેહ, નિત કૃતજ્ઞતા સચરે ૨૫

ઢાહરો

ગુણુવતા વધ વિશ્વમા, ફરવુ તે છે સહેલ,
ગુણીના ગુણુ અનુમોદવા, તેજ ખડ મુરદેલ ૨૬
નહિ સમજણ નિજ જ્ઞાનની, નહિ ચિત્તમા વેરાગ,
ઈંછા કતો મોક્ષની, એ પણ એક અભાગ ૨૭
પ્રમાદ પયે વિચરતો, છે જગનો જ જાળ,
સાવનાન મન સચરે, મોક્ષ માર્ગ સભાળ ૨૮

મત્તગ ૭૬

જન્મ મગ્ણના શરણુ થયેલા દેહ નિષે આસક્તિ ધરે,
તેહ દેહનો લાગ કરી, વળી અન્ય દેહમા જન્મ ધરે,
તુજ અખડિત એકજ છો, પવટો દેહ તણો નિત રે,
દેહ ભેના એક તજીને, આનદિત નિત રે ચિત્ત રે ૨૯

તરફાટર માહી રહેલ દાવાનળ, તે તરૂં પછીન ક્યાથી ધરે,
જન તેમ હલાહલ ક્રોધ અહ કૃતિ ના અગારક ચિત્ત ધરે,
જે જનને મન મોહ ધનજય, જનાલ સદા મનમા વિચરે,
તે જનમા સમક્તિ વિવેક તણા કણુગા ચિત્ત ક્યાથી ધરે ? ૨૪

સોરઠો

ઉત્તમ ગુણુ જગ એહ, સુખ કૃતજ્ઞતા દિલ વસે,
અવગુણુ ઉત્તમ તેહ, નિત કૃતજ્ઞતા સચરે ૨૫

દાહર

ગુણુવતા થઇ વિશ્વમા, ફરણુ તે છે સહેલ,
ગુણીના ગુણુ અનુમોદવા, તેજ ખડ મુશ્કેલ ૨૬
નહિં સમજણુ નિજ જ્ઞાનની, નહિં ચિત્તમા વૈરાગ,
ઈચ્છા કરતો મોક્ષની, એ પણુ એક અભાગ ૨૭
પ્રમાદ પથે વિચરતો, છે જગનો જ જળ,
સાનવાન મન સચ, મોક્ષ માર્ગ સભાળ ૨૮

મત્તગ ૭૬

જન્મ મરણના શરણુ થયેલા દેહ નિષે આસક્તિ ધરે,
તેહ દેહનો લાગ કરી, વળી અન્ય દેહમા જન્મ ધરે,
તુજ અખડિત એકજ છો, પવટો દેહ તણો નિત રે,
દેહ ભેદના ખેદ તણને, આનદિત નિત રે ચિત્ત રે ૨૯

બીજો અવગુણ એહ છે, મોહ વધે મન રાગ,
છમ સારથિ બિન ગ્ય નહિ, ચાલે પય અથાગ ૩૮

ચાપાઈ

પરની ધગછા આના લાહ, દીનપણુ કર્મોધીન તાહ,
જન્મ મરણ અજાની એહ, પગ્મ દુખ એ નહિ સ દેહ ૩૯

કાઈ કહે અતિ ઝેર, વિછી તણા આકડામા,
કાઈ કહે તેથી ધણુ, સરપના તનમા,
કાઈ કહે હોય ઝેર, હડકાયા ડુતરામા,
કાઈ કહે હોય ઝેર વૈરિના વચનમા,
સુણો રૂડા રાજહસ દાખે દલપતરામ,
ઝાણુ ઝેર સૌથી ઝેરી માણસના મનમા ૪૦

બવાણી ને બાયડી, બેહનો એક સ્વભાવ,
મોઢેથી માગે નહિ, પણ લીધા હપગ ભાવ ૪૧

ડુતા હોય સલક્ષણ, વેશ્યા હોય સલજ્જ,
ખારા પાણી નિર્મલા, પણ એ ત્રણે અખજ્જ ૪૨

આમ ગામ ને વર્ષાકાલ, સીયરિત્ર ને મેતા બાલ,
એની પરીક્ષા જે કાઈ કરે, તેને ઝેર સહજેવ જોવી

પાણી ભરે ૪૩

રાગ નિના રાગોડબુ, નિર્ધનીયો ટુટાય,
નખજો સખજાને ગુણ કરે, તે આટા લુણમા જાય ૪૪

પૈસાવાળાની બકરી મુઈ, તે ગામ આખાયે જાણી,
 નિર્ધનીયાની બૈરી મુઈ, પણ કોઈએ નહિ તાણી ૫૪
 કૃપણ ગિયાળ ને કાચળો, પર ઘર પહોળા થાય,
 સામો આવે જો આપ ઘેર, સો સહેલી જાય ૫૫
 દાતાને મન 'ન નહિ, શરને નહિ શ્વાસ,
 પતિવ્રતાને પ્રાણ નહિ, દેહ ન સમજે દાસ ૫૬
 બમનછી ગઈ બકરી, ચોર રાવણી ગઈ લક,
 દોનુ દુઃખ સમાન હે, ચો રાજા ચો નક ૫૭
 દ્યે છુટી ધન કૃપણનુ, કા રાજા કા ચોર,
 ખખેરાયે ખાસડે, જોરડી ફેરા જોર ૫૮
 ઉદાર નર ને કૃપણનો, સગ્ગો વગે સદાય,
 કસ કરે કબુલને, લાખ રીતે છુટાય ૫૯
 વાણી શૂરા વાણીયા, નફલ શૂરા વાફરા,
 કર્મ શૂરા ખામણા, બલ ગૂરા જે વીર ૬૦
 બાધી મૂઠી લાખની, ઉધાડાં વા ખાય,
 કાગડો ગયો લાખમા, કાઠી કગડમા જાય ૬૧
 સો બોચા સો બોચીઓ, સો બોચીના બપ,
 ગુરુજી ગપાટા મારે, જે બોલે તે સચ્ચ ૬૨

(મરપુડા)

આડ વેર બ્રાહ્મણ ને જતિ, આડ વેર વેશ્યા ને મતી,
 આડ વેર લક્ષ્મી ને સન્નવતી, આડ વેર શોક ને પયાજ, ૬૩

ભૂખ રાડ બુડી, આખ જાય હંડી,
 પગ થાય પાણી, ને આસુ આવે તાણી ૭૧
 હયા જોયો બળદીયો, નીચા જોય નાગ,
 એકય હેટો વાણીયો, એ તણને ગગદન માર. ૭૨
 સ્વભાવ હોય બુરો, તેનો થાય ચુરો,
 શબ હોય ઝરી, તેનો મુલક બધો વેરી ૭૩
 ચાલ હોય ખરાબ, તેજ પીએ સારાખ
 મૃગખની વાતો બળી, જે માતે ધર જાય,
 પડિતની લાતો ભલી, જે લાતે ધર થાય ૭૪

મનહર ૭૬

ગાજે જ્યાં ગગન ગન, જવાસા ગમઈ જાય,
 તરવર તો તમામ, ફાલી ને ફલાય છે,
 નૂરજની રોશા રેખી, સર્નને સતોષ યાય,
 નૂડ તો ધલાઈ ખુણે, ધણા ગભરાય છે,
 અદેખાને ઉપદ્રવ, કંઈ ન કોઈ તોય,
 અદેખાનું શરીર, જરૂર સુકાય છે,
 સુણે કડા ગજલમ, દાખે દલપતગમ,
 જમ કોસકરમ, ચલાવે બળી જાય છે ૭૫
 હોગ મરચુ ને આબલી, સોપારી ને તેવ,
 જે ભણવાનો ખપ કરે, તો પાચે વસ્તુ મેલ ૭૬

આનદ સુખ વર્તે અહીં, વર્તો ત્યા સવિશેષ
 પ્રેમભાવ શુભ રાખજો, પાઠવી પત્ર હમેશ ૮૭
 છવ કપટ નથી પ્રેમમા, છે અમૃતમય વર્ષાદિ,
 પરસ્પર પ્રેમમા, માનો સો આલસાદ ૮૮
 હાક મારીને ધુણવા લાગ્યો, કહેવાણો બગ્યો,
 અહીં કમાણી કાઢ ન કીધી, આગલની પણ ખુઓ ૮૯
 માયે મુડા, હાથમે ડડા, લાવે હના, ને ખાવે ઠડા ૯૦
 રે રે કુભ કુના વિષે હતરીને, પોકાર તુ તુ કને ?
 જો આયુષ્ય હશે હને તુજ તણુ, તો તુ અહીંથી ઉગરે,
 જ થાશે નર નારીનાજ વશમા, તેની દસા આ થશે,
 કાસો ધાલી ગળા વિષે જરૂર તે, હડે રૂવે નાખશે ૯૧
 પાપ નહીં છાતુ રહે, છુપુ કરો કે ચોકમા,
 નકી તે આણુ થશે, આ લોક કે પરલોકમા ૯૨
 સજ્જન આળ્યા પ્રાહુણા, આપે ચાર રતન,
 વાણી પાણી ને બેસણુ, આદર સેતી અન્ન ૯૩
 સોળત કીજે શ્વાનકી, દો ખાતોકા દુખ,
 ખીજયા કાટે પાઉ ને, રીજયા ચાટે મુખ ૯૪
 ઇળથી છુપાવે સલને, પણ છેવટ ન છુપેજ,
 આખર ખુલ્લુ વાય સહ, કદ જલુ પામેજ ૯૫
 દેવ સરસ્વતી, ત્રિભુવણી તુલ્ય તિન,

એકજ મુનિના દાનનો, લાલ વેળવ્યો જઈ,
 દશ દોડી વાવક જમે, કંઈ તીર્થમા તેહ ૧૦૬
 મુપાત્રે અશુદ્ધ દાનતુ, દાખવ્યુ પૂરણ પાપ,
 કંડવી તુંબડી દ્રોપડી, પામી દુખ અપાર ૧૦૭
 બ્યાજે વિન ખમાડુ વધે, ચાર ગાડુ વ્યવસાય,
 ક્ષેત્રે વાવ્યુ સો ગાડુ, મુપાત્રે અનતુ થાય ૧૦૮
 અધિકાર આબ્યા છતા, કયો ન કારી ઉપકાર,
 તો તેના અધિકારનો, આદિ બધ અકાર ૧૦૯
 કથ્યુ કયે તેનાનો કનિઃ, સાલળી વાત તેશાની નવી,
 ખેડ બોલે લા શાનો ખાર, લીધુ આપે લા—

શુ પાડ ? ૧૧૦

સરેયો

ભાઈ ભાઈને ભાણે ન ખપે, અગમપરસમા હડા વેર,
 એક રહે તો બીજો ગજી, કંઈયા ટટા કાળો ફેર,
 મન મોળા ના તનમા તેજી, પણ પાડે ચોટ પડકાર,
 દમ કરીને વાય કહે હે । આર્યાવર્ત ત્હારો હક્કાર ૧૧૧

કડવા હોય લીબડા, શીતલ હોજો છાય,
 બોલમણા હોય બાપવા, તોય પોતાની બાહ્ય ૧૧૨
 સમે સમેટુ ચા કર, બડી સમેટી બાત
 કાઠ સમે દિવસ બડે, કોઈ સમે બડી ગત ૧૧૩

પરમ વચન પગ્ગાવના, પોપન પર હપચાર,
 પડિકમણુ પચખ્યાણુ તિહા, પોપ પાત્ર અપાર ૧૨૩
 માગણુ ને મયગવ ચઢે, સોવત્ર કચોલો હથ્ય,
 માગ્યા હિ મોતી જડે, તોહિ જન્મ અક્ત્ય ૧૨૪
 મિત્ર યૈસા ક્રીજયે, દાવ સરિખા હોય,
 સુખમે તો પીડે રહે, દુખમે આગે હોય ૧૨૫
 છાશ છમકો છાહડી, છ ગત ભોગ ભલાર્થ,
 ઝોડ છને ધરે ઝવત્રિયા, પુણ્યે સાત છજાય ૧૨૬
 ગોરસ ગોધમ ગોલરમ, ગવામ ગોરી ગાન,
 કપલ કહે ગજ ખારણે, એ સુખ સ્વર્ગ સમાન ૧૨૭
 ભયાં સો છવંક નહી, છવંકે સો અક્ષા,
 વોડા સો ભુકે નહિ, ભુકે સો ગક્ષા ૧૨૮
 જમાતા ને વીછી વાધ, મરપાની મુરખ ભાગ,
 ભગિનીસુત પૃથ્વીનો નાથ, ગુણુ ક્રીધો નની જણે સાત ૧૨૯
 રાજ તપીયો ગુરૂ સતી, દેન સુપૃથ્થ ને બાલ,
 કવિયણુ કહે એ સાતનુ, વચન ફલે તત્કાલ ૧૩૦
 સાગર વિપ્ર કાકિની, જિહવા અગ્નિ જમ રાય,
 કવિયણુ કહે એ સાત અપુરક, પૂરા ક્રીમહિ ન થાય ૧૩૧
 પુત્રી વિક્રય પરચી સગ, પરભાતે પાપી પ્રસગ,
 મૂરખ દેવતણુ ધન ખાય, જીવ હણે તો હદર ભરાય ૧૩૨

કિંચિત કારણ કારણે, નીચ નડે તજી લાજ,
 યાય ભલે નિજનુ યુર, (પણ) પરનુ બગાડે કાજ ૧૪૩
 કડવા બોલી કામિની, લેવો નિરસ આહાર,
 ભાર વહીને જીનુ, ત્રણે શીર ધિક્કાર ૧૪૪
 દાતા રૂર સચ્ચા નર, પડિત શીલ નિરીહ,
 એ સાતે વિરલા મળે, જિમ પદ્યુઓમા સિહ ૧૪૫
 નિર્ધન મૂરખ રેણુકા, ખાટા ખારા વારિ,
 કુભોજનને નર કૃપણ, એ સખલા સસારી ૧૪૬
 સામેરી સુલખખણી, ચઢી તે ગવળ ચોક,
 હુ તુમ પૂછુ પડિતા, ગૂળી ભલી ઠે શોક્ય ૧૪૭
 ધટ્ટી પડ સમ દોય પરણી, કણહ સરિખો કથ,
 કહો કિમ આહખે હગઝે, ભરડી આણ્યો અત ૧૪૮
 શીતલ ગુણ નવિ ગણિ તજ, હાણુ ન છડે ભાણુ,
 કવિ કહે જે સાયે જાગે, એક પ્રકૃતિ ને પ્રાણ ૧૪૯
 કુલ વિદુણો તરુવર જિત્યો, અદ વિદુણી રાત,
 ગુરુ વિણુ શિષ્ય ન શોભીએ, પોત વિદુણી ભાત ૧૫૦
 યોગ વિના યોગી જીર્યો, મન વિદુણુ ધ્યાન,
 ગુરુ વિના મચ્છ ન રોલીએ, નર વિદુણી જન ૧૫૧
 અભિમાનીને અતરે, ભાસે જે નિજ ખુલ,
 તે પણ તેની જીભથી, કદિ ન કંઠે કચ્ચલ ૧૫૨

ભુજગી છદ

દુ ખે દાઝશે ભાઈનું દીલ જવું, કદિ અન્યનું દીલ દાઝે ન એવું,
 સદા જલ તે સાથ સાચી સગાઈ, ભલે હોય ખુડા ભલો તોય ભાઈ
 ધર રણીયાણીથી લડી બાળી દે ધરખાર;
 વિભાસણ વળતો કડે, એ પણ એક ગમાર ૧૬૩
 પતિવ્રતા ભૂખે મરે, ને છિનાળ ખાય લાડું,
 ગાંડા વેત્તા ગોડે ચઢે, ને ડાહ્યા ખેચે ગાડું ૧૬૪
 મુક્તિ વિષે નિરાગ્ય હે, ઝોર બધનકું સ્નેહ,
 સખ અથનકો અહિ મન, મન ભાવે સો લેહ ૧૬૫
 તુલસી કહે અજ્ઞાની કુ, વરત નહિ મન ધીંગ,
 પીછે બાલક જન્મ લે, આગે ઉપજત ખીર ૧૬૬
 મન માતગ માને નહિ, જળ લગ ખત્તા ન ખાય,
 જસે વિનના નારી દુષ્ટ—કર્મ કરી પસ્તાય ૧૬૭
 ઢોર ઝડતા મનુષ્ય ઝડ્યા, ખુશ્યો રીગ ને પૂછ,
 તુલસી પ્રજુટી લક્તિ બિન, વિદ્ દાઢી ધિદ્ મૂછ ૧૬૮

પ્રભુની ખાર પર્પદા કયા કયાં બેસે ?

મુનિ દેવી ને સાધવી, અગ્નિ ખુણે દેખાય,
 ભુવની જ્યોતિની વ્યતરી, નૈર્ઋત્યમાં ધિર થાય ૧૬૯
 ભુવન જ્યોતિ ને વ્યતગ, વાયવ્ય ખુણમાં
 દિગ્ધિ નારીઓ, ઈશાન માહિ જ

દાતા દાતા ચલ ગયે, રહ ગયે મખખીયુસ,
 દાન માન સમજત નહિ, લડનેમે મજખુત ૧૮૦
 સુખીયા દુહત મેં દીડ, સુખીયા મિલે નહિ ઢાય,
 બંકે આગે દુખ કહુ, સો પહેલા ઉઠે રાય ૧૮૧
 જસોકો એક દુખ કહુ, સો કહે એકવીશ,
 દાઝા મેં એક દુખસે, કહા રખુ ફિર વીશ ૧૮૨
 કખીર તુ કહા ડરે, શિર પર પ્રભુદા હાથ,
 હાથી ચડ કર ડોલીયે, ફૂતર છૂટે લાખ ૧૮૩
 ચાર અંગ દુર્લભ અનિ, આદિ નર અવતાર,
 ધર્મ શ્રવણ ત્રદા સુધી, ચોયો સયમ સાર ૧૮૪
 મન મોતી તન મોરીઓ, નોકારવાલી હાથ,
 બપ જપુ જિનરાજનુ, હીરા ઉપર હાથ ૧૮૫
 ચતુરકુ ચિન્તા ગીની, મૂરખકુ દીયો દામ,
 અકર્મીકુ રજા દીની, લિખતે બૂલ્યો રયામ ૧૮૬
 વખત વિચારી વાણીયો, મૂછ ચડાવે કાન,
 વખત વિચારી મૂછ વળી, નીચી કરે નિદાન ૧૮૭
 લેતો ડસે દેતો ડસે, ઉપર ચડાવે પાડ,
 ભોરી નાગને સેવીયે, પણ ન સેવીયે કિરાડ ૧૮૮
 ભજ ભૂપ જુજગમ, એ મુખ નેહિલા દુત,
 મૈરિ વિંછી વાણીઓ, પુઠે હાથ દીયત ૧૮૯

જીભ અપશબ્દ કહે ને, પીઠ કટકા ખાય,
 જીવે નહિ આખો અને, પગે કાઢા બોંકાય ૨૦૦
 દુષ્ટ ભામિની મિત્ર થઈ, અપમાન કરતો ઘસ,
 મસર્પ ધરમા વાસ, તે મોતડપ છે ખાસ ૨૦૧
 માગે^૧ માકડ ઘેર રચ્છિ, જ ધર કુસપ વેસ,
 ડક્યો રાય કુભાર્યા, એ પાગે નૂત્તા મેવ ૨૦૨
 લૂના હુઠા મીતરે કદી, માજરા કદી એગી,
 હુક ગરદનીયા હજાર કદી, કાણા કદી કેગી ૨૦૩
 વેઠ કહે દરદ થયું, બ્રાહ્મણ કહે અહ વાત,
 ભૂલો કહે ભૂત મેતનુ, ધર નડતર છે ભત ૨૦૪
 કુભાર્યાથી દૂર રહો, જ પગ જીડ આજ,
 એક નાર બદ હોય તો, દસને કંઠે છીનાજ ૨૦૫
 દગા કંઠે જુદિ કંઠે, બાય ચુવે ચતુરાર્થ,
 હથીયારો રહે હાથમા, એમના એમ કટાર્થ ૨૦૬
 દાત બત્રીગે ખસી ગયા, નયણે દીધા દાય,
 કોને માડ્યા ડસણા, ગયો જળ જોબન રાય ૨૦૭
 દુહળ કવેશ હવરસ જીહા, કામ ભગદર રાગ,
 શવ જીહા છે રાધ્યનુ, કેમ તિહા ન હોય શોક ૨૦૮

સકલ ગુણોમા શિરોમણિ, ભવસાગરમા નાવ,
 વિધન સખ દૂરે કરે, એકજ ગીયલ પ્રભાવ ૨૧૯
 દેહ યદી દુર્લભ ગણે, શીયલ આત્મ સુગાર,
 તે સતી નિજ્ય વરે સદા, નામ ન કો લેનાર ૨૨૦
 ધનથી શોભા ધર્મ દે, કુલથી શોભા શીલ,
 જલથી શોભા કમલ હે, કહ ગયે પ્રભુ મહાવીર ૨૨૧

કવિત—

કાઈ કહે સત જન, કછુ હી લેત નાહિ,
 સત જન નિરા-દિન, લેવો હિ કરત હે,
 પ્રથમ સુયમ લેત, શીલ હુ સંતોષ લેત,
 કામા દયા ધર્મ લેત, પાપસુ કરત હે,
 ઈન્દ્રિયનકુ ઘેર લેત, જંગથી ભુગવ લેત,
 માનહીકુ રોક લેત, ધ્યાન લે વગત હે,
 ગુરુકો વચન લેત, પ્રભુજીકો નામ લેત,
 શુદ્ધ હી આહાર લેત, ભવજલ તગત હે,
 સુંદર કહત જગ, સત કછુ લેત નાહિ,
 સત જન નિરા-દિન, લેવાહિ કરત હે ૨૨૨
 કાઈ કહે સત જન, કછુ હિ દેત નાહિ,
 સત જન નિરા-દિન, દેવા હિ કરત હે,
 સાચો ઉપદેશ દેત, બધી બધી શીખ દેત,
 સમતા સુયમ દેત, કુમતિ હરત હે,

કુસાંબુજે ઠેણું,   તિ   ગમાએજે   વેણું,
તિં   લગોટેજી   લક,   એ   સકે   ન   સકા   ૨૩૦
    આ   લખાજ.

પદ્મિની તસ પહોર નિદ્રા,   બે   પહોર   નિદ્રા   હસ્તિની,
ચિત્રણી તસ ત્રિ પહોર નિદ્રા,   અધોર નિદ્રા   રાખિની   ૨૩૧
પદ્મિની   તે   હસનાદી,   હસ્તિની   ગભીર,
ચિત્રણી   તે   કાગકઠી,   રાખિની   ખર   ધીર   ૨૩૨
પદ્મિની   શ્રી   પદ્મ   ગધી,   વેલી   ગવી   હસ્તિની,
ચિત્રણી   તે   અપ   ગવી,   મત્સ્ય   ગધી   રાખિની   ૨૩૩
પા   ગેર   જીમે   તે   પદ્મિની,   અધ   ગેર   જીમે   તે   હસ્તિની,
ગેર   જીમે   તે   ચિત્રણી,   મર્વાહારી   રાખિની   ૨૩૪
પદ્મની   રિર   વેણી   સુકુમ   લખ   વેણી   હસ્તિની,
ચિત્રણી   તે   ભ્રમર   વેણી,   દુક   લટીયા   રાખિની   ૨૩૫
પદ્મિની   તસ   વક   પયોધર,   હસ્તિની   મોટા   ધન,
ચિત્રણી   તસ   રયામ   પયોધર,   રાખિની   લખ   કુચન   ૨૩૬
શુભદતી   શ્રી   પદ્મિની,   હસ્તિની   હયા   દત,
ચિત્રણી   શ્રી   સગીપતિ,   રાખિની   લખ   અન્યત   ૨૩૭
ખટ્   શાસ્ત્રના   જુજુજા   ખતા,   માહે   માહે   ખાધા   ખતા,
એકતુ   યાપ્યુ   બીજે   હણે,   પોતાને   નૌથી   અધિકા   ગણે,
અખા   એજ   અ   રો   જો,   ભ્રમ   ભાગીને   કાઢ   ન   મુઓ   ૨૩૮
ધન   મદ   તપ   મદ   ગજ   મદ,   વિદ્યા   મદસે   હદ,
જળ   હડત   વૈરાગ્ય   મદ,   તળ   સળ   મદ   હે   રદ   ૨૩૯

મીસરી મૈથુન અળસ, પયપાન તર મધુ પાન,
 તા ઉપર ને જલ પીએ, સોઈ નર પરમ અજન ૨૫૧
 પેટ જુલુ ગુખડુ, ઔષધ જુલુ અન્ન,
 ભાણુ ભર્યુ દેખે, સાજે ભોજે કંજે મન ૨૫૨
 શબ્દ સરિખો ધન નહિ, ને કાઈ જણે બોલી,
 હીરા તો દામે મને, તજ્જનુ ન આરે મોલ ૨૫૩
 બડે બડેકુ દેખ કર, એટા ન દીજે ડાર,
 કામ પડે જખ સોયકા, કયા કરે તલવાર ૨૫૪
 સખલ લમી અગવં ધની, વિદ્યા કામલવત,
 ભૂ ભૂષણ જગ તીન હય, ઉપજે ઓગ અનત, ૨૫૫
 રજપુતાણીનો રાસડો, કઠીયારીનો કાપ,
 વાણીયાણીનુ વગોણુ, ને સાનુજનને ત્રાપ ૨૫૬
 સ્વાગ માર્ગની વાતો કઠ્ઠી, વનિતા સાયે વસવુ,
 બંને વાત બને નહિ, લોટ ફાકો ને ભસવુ ૨૫૭
 પુત્ર પત્નિતા વાગ શી, ને સ્ત્રી ધારે મન,
 ધી ગળના શી વાર છે, થાય તાપ તપન ૨૫૮
 મન મન્નુષ ગુણ રત્ન, ચુપ કર દીજે તાલ,
 બિના ધરાક નવ બોલીએ, કુચી શબ્દ રસાલ ૨૫૯
 કુલકો દીપક પુત હય, મુખકો દીપક પાન,
 ધરકો દીપક સ્ત્રી હય, દેહકો દીપક પ્રાણ ૨૬૦

प्रास्ताविक श्लोक संग्रह.

मङ्गलं भगवान् वीरो, मङ्गलं गीतम् प्रभुः ।
 मङ्गलं स्थूलभद्राया, जनमर्मास्तु मङ्गलम् ॥ १ ॥
 क्रोधो द्विजस्य दानात्, प्रणामान्तो गर्भमेव ।
 वणिजः प्रियव्राम्यान्तः, प्राणान्तः त्रियस्य च ॥ २ ॥
 गर्वरीदीपकश्चन्द्रः, प्रभाते रविदीपकः ।
 त्रैलोक्यदीपको र्मे, मृपुत्रः कलन्दीपकः ॥ ३ ॥
 यथा दिनं विना सूर्यः, विना दीपनं मन्दिगम् ।
 यथा कुलं विना पुत्रः, तथा नाथं विना स्त्रियः ॥ ४ ॥
 अनित्यानि शरीराणि, विभक्तो नैव शाश्वतः ।
 नित्यं सन्निहितो मृत्युः, र्त्तव्यो र्मेसग्रहः ॥ ५ ॥
 उपकारपरा ग्न्या, र्था दानपरा नराः ।
 परकार्यकरा वन्या, धन्या शीलपरास्तथा ॥ ६ ॥
 वृक्षो यथा फलं पुष्पं, परोपकृतिहेतवे ।
 तथा सत्पुरुषः प्राणान्, र्त्ते हि परहेतवे ॥ ७ ॥
 एकोऽहमसहायोऽहः, कञ्चोऽहमपरिच्छदः ।
 स्वप्येऽप्येवमिहा चिन्ताः, मृगेन्द्रस्य न जायते ॥ ८ ॥
 कृत्साक्षी मृगभाषी, कृतानो तीर्षरोपणः ।
 चत्वारः कर्मचाण्डालाः, पञ्चमो जातिसम्भवः ॥ ९ ॥

नमस्कारसमो मन्त्रः, शत्रुञ्जयसमो गिरिः ।
 धर्मो जीवदयातुल्यः, शास्त्रं कल्पश्रुताद्य हि ॥ १९ ॥
 शत्रुञ्जये जिने दृष्टे, दुर्गतिद्वितय क्षिपेत् ।
 सांगगाणा सहस्र तु, पूजा-स्तोत्रविग्रानतः ॥ २० ॥
 भक्खणे देवदध्वस्स, परत्थीण तु संगमे ।
 सत्तम नरय जन्ति, सत्त वारा उ गोयम । ॥ २१ ॥
 जिणपवयणवृद्धिकर, प्रभावग नाण-दसणगुणाणं ।
 भक्खंतो जिणदव्व, अणतससारिओ भणिओ ॥ २२ ॥
 अतिवृष्टिरनावृष्टि-भूषका शलभाः शुकाः ।
 स्वचक्र परचक्रं च, सप्तैता ईतयः स्मृताः ॥ २३ ॥
 गतेर्भङ्गः स्वरो दीनो, गात्रसेदो महाभयम् ।
 मरणे यानि चिह्नानि, तानि चिह्नानि याचके ॥ २४ ॥
 ज्ञानवान् ज्ञानदानेन, निर्भयोऽभयदानतः ।
 अन्नदानात् सुखी नित्य, निर्व्याधिर्भेषजाद् भवेत् ॥ २५ ॥
 ये रात्रौ सर्वदाऽऽहार, वर्जयन्ति सुमेधसः ।
 तेषा पक्षोपवासस्य, फल मासेन जायते ॥ २६ ॥
 भूषणे नैव जानामि, नैव जानामि कुण्डले ।
 नृपुराण्येव जानामि, नित्य पादाऽभिवन्दनान् ॥ २७ ॥
 गुणाः कुर्वन्ति दूतत्व, दूरेऽपि वसता सताम् ।
 केतकीगन्धमाघातु, स्वयमायान्ति पदपदा ॥ २८ ॥

जिह्वाग्रे वसते विद्या, जिह्वाग्रे मित्र-बान्धवाः ।

जिह्वाग्रे रन्ध्रं मोक्षो, जिह्वाग्रे परमं पदम् ॥ ३८ ॥

तृणोपरि कुठारं किं, मृगे मिथ्यपराक्रमः ।

कमलोत्पादने हस्ती, कटकं कीटिकोपरि ॥ ३९ ॥

क्रोधाग्धाः पश्यन्ति म्रियन्ति, पितरं मातरं गुरुम् ।

सुहृदं सोदरं दारान्, आत्मानमपि निर्घृणाः ॥ ४० ॥

सत्यं ब्रह्म तपो ब्रह्म, ब्रह्म चेन्द्रियनिग्रहः ।

सर्वभूतदया ब्रह्म, ह्येतद् ब्राह्मणलक्षणम् ॥ ४१ ॥

गावो गन्धेन पश्यन्ति, शास्त्रैः पश्यन्ति पण्डिताः ।

चारैः पश्यन्ति राजान-श्चक्षुर्भ्यामितरजनाः ॥ ४२ ॥

भिक्षुका नैव भिक्षन्ति, शिक्षयन्ति गृहे गृहे ।

दीयता दीयता लोकाः, अदत्तं फलमीदृशम् ॥ ४३ ॥

विद्वानेव विजानाति, विद्वज्जनपरिश्रमम् ।

न हि बन्ध्या विजानाति, सुर्वीप्रसवोदनाम् ॥ ४४ ॥

ग्रामो नास्ति कुतः सीमा ? पत्नी नास्ति कुतः सुतः ?

भक्षो नास्ति कुतो विद्या ? धर्मो नास्ति कुतः सुखम् ? ॥ ४५ ॥

विनयेन विद्या गच्छा, पुष्कलेन धनेन या ।

अथवा विप्रया विद्या, चतुर्वै नैव दृश्यते ॥ ४६ ॥

हसा रज्जन्ति सरे, भमरा रज्जन्ति केतकीकुसुमे ।

चदणवणे भुङ्गाः सरसा सरसेण रज्जन्ति ॥ ४७ ॥

जिनभवन-जिनगिम्बे, पुस्तकलेखने चतुर्विंशे संघे ।
जोर्णोद्वारे पौष-शालायां तथा साधारणे चैव ॥५८॥
कन्याविक्रयिणश्चैव, रसविक्रयिणस्तथा ।
विषविक्रयिणश्चैव, नरा नररुगामिनः ॥ ५९ ॥

प्रत लग करवानु मन कष्टे, तेनु इण सणोध सितरिभा-
आजन्म यत्पाप, नानाति मिथ्यात्संयुक्तकोऽपि ।
प्रतमङ्गकर्तुमना, नानाति तच्चैवाऽष्टगुणम् ॥ ६० ॥
शतसहस्रनारीणा-मुदरं स्फोटयति निर्गुणः ।
सप्ताऽष्टमासिक गर्भं, कम्पमानं निकृन्तति ॥ ६१ ॥
यत्तस्य यावत् पाप, तन्नवगुणितमेलित भवेत् ।
एकस्त्रियाश्च योगेन, साधुर्नानाति मैथुनतः ॥ ६२ ॥

नव अलम्ब-—

सगमय^१ कालम्ररी^२, कत्रिला^३ अगार^४ पाल्पा^५ दुन्नि ।
नोजी^६ मुट्ट^७ माहिल^८, उदाइनिवमार^९ओ चैव ॥ ६३ ॥

आठ प्रलावडा-—

पायणी^१ रम्मरुही^२, गार्ई^३ नेमिच्छिओ^४ तवम्सी^५ य ।
चिज्जा^६ सिद्धो^७ अ रुई^८, अट्टेय पभावगा भणिया ॥६४॥
यत्रोदक तत्र वसन्ति हसा, यत्रामिषं तत्र पतन्ति गृध्रा ।
यत्रार्थिनस्तत्र रमन्ति वेश्या, यत्राकृतिस्तत्र गुणा वसन्ति ॥६५॥

छव्वय-छस्कायरस्वा, पंचिदिय-लोहनिग्गहो ।
 खंती भाविसिद्धी, पढिलेहणकरणे विसिद्धी य ॥ ७६ ॥
 संजमजोगे जुत्ती य, अक्रमल्मण-वयण-कायसगोवो ।
 सीआइपीडसहण, मरणं उवसगसहण च ॥ ७७ ॥
 भोगा न भूक्ता उयमेव भुक्ता-स्तपो न तप्त वयमेव तप्ताः ।
 कालो न यातो वयमेव याता-स्तप्णा न जीर्णा वयमेव जीर्णाः
 ॥ ७८ ॥

प्रगे दास्ये प्रगे दास्ये, भोजन भोस्तरेत्यहम् ।
 मासं प्रतारितोऽनेन, कपणेन महीपते ॥ ७९ ॥
 जाति-लाभ-कुल-धर्म, वत् रूप तप श्रुतिः ।
 कुर्वन्नष्टौ मदान् पुसां, हीनानि उभते जन. ॥ ८० ॥
 अपमान पुरस्कृत्य, मानं कृत्वा च पृष्ठतः ।
 स्वकार्यं साधयेद्दीमान्, कार्यभ्रंशो हि मूर्खता ॥ ८१ ॥
 मृत्युक्षे गुरवः मृत्युक्षाः, परोक्षे मित्र-गन्धराः ।
 कर्मान्ते दास-भृत्याश्च, पुत्राश्चैव मृताः स्त्रियः ॥ ८२ ॥
 तावत्प्रीतिर्भवेत्लोके, यावद्दानं प्रदीयते ।
 वत्सः क्षीरक्षयं दृष्ट्वा, स्वयं त्यजति मातरम् ॥ ८३ ॥
 देवे यत्र भवेत् पुसां, सुकृतं दुष्कृतोपमम् ।
 न हि सिद्ध्यन्ति कार्याणि, विप्रिना रचितान्यपि ॥ ८४ ॥

लाल्येन किञ्चित् कलया च किञ्चिद्,

मापेन किञ्चित् तुलया च किञ्चिद् ।

किञ्चिच्च किञ्चिच्च समाहरन्तः,

प्रत्यक्षचौरा वणिजो भवन्ति ॥ ९४ ॥

मातृभक्तिं मुनीः कुर्यादपि ससारपारगः ।

वर्तमानश्च तद्भाक्त्या, यथाऽभिग्रहमग्रहीत् ॥ ९५ ॥

वित्प्राथीं च धनार्थीं च, स्वयर्थीं चैव विशेषतः ।

अलसा न भवन्त्येते तथैव कौतुकप्रियाः ॥ ९६ ॥

प्राप्तिछरः शयने पित्वा, धनलाभश्च दक्षिणे ।

पश्चिमे प्रवला चिन्ता, मृत्युर्हानिस्तथोत्तरे ॥ ९७ ॥

पितुर्मातुः शिश्नना च, गर्भिणी-वृद्ध-रोगिणाम् ।

प्रथमं भोजनं दत्त्वा, स्वयं भुञ्जीत नाऽन्यथा ॥ ९८ ॥

योगी किं ध्यायति ध्याने, गम्बे क्रियते किम् ? ।

प्रतिपन्नं सतां कीदृग्, आदो छात्राः पठन्ति किम् ? ॥ ९९ ॥

मृतका यत्र जीवन्ति, न जीवा उन्मुखसन्ति च ।

स्वर्गोत्रे कलहो यत्र, तद्गृहेऽस्ति द्विजोत्तम ॥ १०० ॥

सौम्यदृष्ट्या सद्गुरुणा, पूज्यानां हितवाक्यतः ।

आत्मनश्चित्तवात्सल्यात्, सुखी ह्यस्मि निरन्तरम् ॥ १०१ ॥

दसणभट्टो भट्टो, दसणभट्टस्स नत्थि निब्बाणं ।

सिज्झन्ति चरणरहिणा, दसणरहिणा न सिज्झन्ति ॥ १०२ ॥

યદા ચ જાયતે પક્ષ-સ્યોદશદિનાત્મકઃ ।
 મહેલ્લોકક્ષયો ઘોરો, મુખ્ડમાલાયુતા મહી ॥ ૧૧૩ ॥
 ચન્દ્રા-ઽર્કયોરેકમાસે, ગ્રહણં ન પ્રગસ્યતે ।
 પરસ્પર વયં કુર્યુ, સ્વત્ત્વૈઃ સ્થિતિતા નૃપાઃ ॥ ૧૧૪ ॥
 અનૃત સાહસં માયા, મૂર્ધ્વત્વમતિલોભતા ।
 અશૌચત્વ નિર્દયત્વ, સ્ત્રીણાં દોષા સ્વમાવજા. ॥ ૧૧૫ ॥
 અન્ન હિ પ્રાણિનાં પ્રાણા, અન્ન સર્વાન્નજીવનમ્ ।
 અન્નદાનપ્રદાનસ્ય, કલાં નાઽર્હતિ કા અપિ ॥ ૧૧૬ ॥
 દૃષ્ટિપૂત ન્યસેત્ પાદ, વસ્ત્રપૂત પિન્દેઽજ્જલમ્ ।
 મનઃ પૂતાં વદેદ્ વાચ, સત્યપૂત સમાચરેત્ ॥ ૧૧૭ ॥

વૈધવ્ય-જીવન

(હરિગીત)

સ્ત્રી વિશ્વ કેરી ત્રેષ વ્યક્તિ જ્યા વસી લક્ષ્મી સદા,
 જ્યા પ્રેમ ને માર્દવ તણા દિન-રાત ઝરતા મૃદુ ઝરા,
 જે નેત્રમા મમતા અને શુચિ પ્રેમનુ અમૃત ઝરે,
 જે સદિ કેરા ભાવ મહુની, સપદા હૃદયે ધરે ।
 જ્ઞાન ને દર્શન ચગ્નિ, રતનત્રયી એ ધારતી,
 નિજ બાળને શુભ બોધ એનો આપતી હૃદયરતી,
 માતા અને ગુરુ એક જે વિશ્વે ન બીજીથી જડે,
 બાળક બુદ્ધિશાળી માતૃદયી સિક્ષક

લક્તો મહાપુરૂષો અને તીર્થ કરો જનમે જ્યહા,
એ રત્નદ્રુષિ માતનો ત્રેટા જગતમા છે ક્યહા,
વીરો અને શુભ રાષ્ટ્રપ્રેમી દેવ સમ નરવીરની,
જે જન્મદાતા સ્ત્રી ઠરી તે સ્ત્રી પૂજ છે માનવી ૮

રૂઢી વિષે ફસતા ડુકર્મી માનવો જગમા ધણા,
જે ખાલકાના જીવનને તે ઝેરમાં રંગદોળતા,
ને ખાલસગને જે ફસાયા ઝહોરતા વૈધવ્યને,
ખાલસગનેને સજો વૈધવ્ય કરા પૂલ જે ૯

આમુ સુકારો ના કદિ વિધવા તણાં નયનો થકી,
ના દુષ્ટ જનના પત્યરો શા કઠિન દિલ પલંગે કદિ,
જે દેરામા વૈધવ્યના આક્રદનો સુણવા રથા,
સા શી રીતે શુભ ઉત્પત્તિના ગીત સાલળવા મીઠા ૧૦

કાશ્યપ વરસે સર્વથી વૈધવ્યથી ભારત વિષે,
જે દુષ્પથી નિર્માલ્ય ભાસે દેશ ને દીનતા દીસે,
જ્યા દ્રૌપદી સીતા સમી સતીઓ તણી આદર્શતા,
તે સ્થાનમા વૈધવ્યના દુષ્પૂર્ણ ગીતો ગર્જતા ૧૧

વિધવા કરે ગૃહકાય ને પરિવાગને પણ સાચવે,
દિનરાત એ તન તોડતી કદિ કલેયને પણ ના જુવે,
એવી પુનિત પ્રતિમા તણા શકુનો ગણે ના શુભ જનો,
વસ્ત્રો વિવિધ લલના 'પરે તે હક નહિ વિધવા તણો ૧૨

ઋતુવતી બહેનોને ખાસ સૂચના.

- ૧ બીજા વસ્ત્રોને અડકવું નહીં, રાત્રે ફરવું નહીં
- ૨ હાથે કલમચી લખવું નહીં
- ૩ ધર્મચર્યા તેમજ પ્રભુના દર્શન કરવા નહીં, ગુરૂને વાદવા નહીં, ગુરૂનું નામ પણ લેવું નહીં સામાયિક પ્રતિક્રમણ બ્યાખ્યાન શાસ્ત્ર વગેરે સાબળવા-કરવા નહીં.
- ૪ ગોત્રદેવની આગળ ધૂપ દીવો પૂજાદિક કરવા નહીં
- ૫ સઘમા નવઠારશી, સાધર્મિક વાતસહ્ય, લગ્ન-મરણાદિ કોઈ પણ પ્રસંગે જમવા જવું નહીં
- ૬ દેવ, દેવી, હનુમાનને પુલ ફળ તેલ સિંદૂર સ્નાન વગેરે કાઈ કરવું નહીં, તેમજ દ્રવ્યાદિના હોમ પણ કરવો નહીં
- ૭ પ્રભાવના લેવી નહીં
- ૮ પૂજા પ્રતિષ્ઠાનું બલિદાન રાધવું નહીં
- ૯ ભણવું ગણવું વાચવું નહીં
- ૧૦ ભોજન પાણી કોઈને આપવું નહીં
- ૧૧ શ્રીમતાદિના ઘરે ગીત ગાવા જવું નહીં
- ૧૨ ધાન્ય સાફ કરવું નહીં, તેમજ અડકવું પણ નહીં
- ૧૩ કોઈ વસ્તુ રાધવી કે દળવી ખાડવી નહીં, તેમજ દવા પણ વાટવી નહીં
- ૧૪ શાક લીલું સૂકું ગાપવું કે સ્પર્શ કરવું નહીં

- ૩૧ રામ મહા સાથીયા પૂરવા નહીં,
- ૩૨ નહાવુ ધોવુ નહીં, મેથો પાડવો નહીં, માથાના વાળ
ઝોળવા નહીં
- ૩૩ નગ્ન બાળક ધવરાવવો
- ૩૪ જાના જતા ગાડી વગેરેમા બેસવુ નહીં, અને બેસે
તો તીર્થ કરસતા પડે નરકમા
- ૩૫ પાણી ભરીને દેરાસરમા આપવુ નહીં, અને આપે તો
સમકિત પામે નહીં, ને નરકમા પડે
- ૩૬ થોવીશ પહોર સુધી એકજ જગ્યાએ બેસી રહેવુ,
પછી તે જગ્યાને લીંપવી, અને ગોમૂત્ર છાટીને પવિત્ર
કરવી, અને પછી સર્વ કામ કરવા
- ૩૭ ઋતુવતી નારી પહેલે દિવસે ચઢાલણી સરખી, ખીજે
દિવસે બ્રાહ્મણની ઘાત કરનાર સરખી, અને ત્રીજે
દિવસે ધોળણ સરખી સમજવી
- ૩૮ ઋતુવતીનુ મુખ જોતા એક આયળિલ લાગે
- ૩૯ ઋતુવતીની સાથે રાગની વાતો કઠીએ તો પાચ આય-
ળિલ લાગે
- ૪૦ વળી કહ્યું છે કે ઠમલા રાણીએ પ્રભુને વાદી અને કુલ
ચડાવ્યા તેથી લાખ લવ સુધી રખડી
- ૪૧ ઋતુવતી દેવતાને લે તો અક્રમ લાગે, અને અડટે તો
છટ્ટ લાગે, માટે કાઈ કરવુ નહીં
- ૪૨ ઋતુવતીને ખાતા લોજન વધે તે અન્ન ઢારને નાખે
તો ખાર

૧૧ ઠરવા પડે

દિન સાતે જિનનર પૂજી, નાન જાત નિષેજમવા તવ જઈયે,
વણી હાથે દાન તદા ગીજ સુણું ૬

ઋતુવતી તુમે અલગી ગખો, ઘર કારજ કાંઠી મત ભાખો,
અન્ન પાણી સગ્યા દૂરે ગખો સુણું ૭

ઋતુવતી માંડુને વડોવગવે, નમ પાતકથી નરકે જાવે,
પાથે મહાત્રન અવગા થાવે સુણું ૮

ઋતુવતી જે વડાજામા બેસે, તે પ્રવહણ સમુદ્રમા પેસે,
તોકાન ધણેન તે લહેશે સુણું ૯

મજીક દિગજો થાયે કાજો, એકદ્રિય દલને કુ ખ ભાજો,
તો પચેદ્રિય નિનેયે ટાજો સુણું ૧૦

શિવાદિક ગાંઝે એમ વાણી, ઋતુવતી રાખો દૂર જાણી,
વણી અનુર દુગને ઈમ વાણી સુણું ૧૧

પહેલે દિન ગાડાસલી મગખી, બીજે દિન બ્રહ્મધાતણી નિરખી,
ત્રીજે દિન ગોખણી પગખી સુણું ૧૨

ખાડણ પીસણ સવણ પાળી, તસ દૂરસે કુ ખની લહે ખાણી,
ગાનીને દોષ માનની ઠાણી સુણું ૧૩

મુત્ર મિદ્ધાન મજજનાદિ કવે, અમજજાયે આચાતના સખલે,
પહેર દાંતીય પાંદ્રી ના એદવી મવે સુણું ૧૪

આચાતના અમજજાયની ગખી, જિનગુનિગ્નજિજય ગુડમાખી,
પર્મકણી માચી ભાખી

મુવા રાવણ દુર્યોધન ગર્વમારે, જણે જુદો કર્યા છે અપાર,
 દુષ્ટો નરક તણા તે ભોગવેરે, કર્યા પાપો નથી ટળનાર જીવ ૧૦
 તજ તોફાન તું હવે માનવી રે, ભજ ભક્તિ થકી ભગવાન,
 તપ સયમ દેને આફરીરે, ધરી પ્રભુજી વીરનું ધ્યાન જીવ ૧૧
 ચેત ચતુર તું હવે આજથી રે, કર પ્રભુ દેરા ગુણગાન,
 હજી પાછો છે તારા હાથમારે, કહે ખાતિશ્રી તે ધર કાન જીવ ૧૨

કોડાય મહન શ્રી અનંતનાથ જિન સ્તવન (૧ હું.)

(યવાનુ ના યવાનુ કહે નજીમી એ ગગ)

નિભુ અનંત સુખ દાતા, વસ્યા કોડાય શુભ ધામે,
 અગોચર અલખ વીતરાગી, તરે નર આપના નામે ૧
 અહર્નિશ આપના સ્મરણે, દિનો વિતતા અતિ પ્રેમે,
 પ્રતિમાના રૂડા દર્શન, નયન મમ હેતથી પામે ૨
 અયોધ્યામા પ્રભુ જન્મ્યા, સુશીલા સુયશા માતા,
 પિતા સિંહસેન જગ ત્રાતા, પ્રજને પૂર્ણ સુખદાતા ૩
 અમોને શ્રેષ્ઠ સુખ આપો, કુડા કર્મો સહુ તજીએ,
 પરમ આનંદ પ્રાપ્તિમા, પ્રભુને હોયથી ભજીએ ૪
 પ્રપચોથી ભર્યા વિશ્વે, જણાયે રગ કઈ ન્યારા,
 અમોને એક તવ શરણુ, નથી કઈ વાસના પ્યારા ૫
 સરનના શ્રેયમા હોશે, હૃદય બળ અર્પણે અમને.
 સુનંદાન્ખાંતિશ્રી પ્રાર્થે, પ્રભુ સુખકાર હો.

મુના રાવણ દુર્યોધન ગર્વમારે, જણે જુદો કર્યા છે અપાર,
 દુષ્ટો નગકતણા તે ભોગવેરે, કર્યા પાપો નથી ટળનાર જીવ ૧૦
 તજ તોફાન તું હવે માનવીરે, ભજ ભક્તિ થકી ભગવાન,
 તપ સયમ દેને આદરીરે, ધરી પ્રભુજી વીરનું ધ્યાન જીવ ૧૧
 પૈત ચતુર તું હવે આજથી રે, કર પ્રભુ કરાં શુભગાન,
 હજીજાજી છે તારા હાથમારે, કહે ખાતિશ્રી તે ધર કાન જીવ ૧૨

કોડાય મહન શ્રી અનંતાથ જિન સ્તવન (૧ છું.)

(યવાનુ ના યવાનુ કહે નજીમી એ રાગ)

વિષ્ણુ અનંત સુખ દાતા, વસ્યા કોડાય શુભ ધામે,
 અગોચર અલખ વીતરાગી, તરે નર આપના નામે ૧
 અહર્નિશ આપના સ્મરણે, દિનો વિતતા અતિ પ્રેમે,
 પ્રતિમાનાં રૂડા દર્શન, નયન મમ હેતથી પામે ૨
 અયોગ્યામાં પ્રભુ જન્મ્યા, સુશીલા સુયશ માતા,
 પિતા સિંહસેન જગ નાતા, પ્રબળે પૂર્ણ સુખદાતા ૩
 અમેને શ્રેષ્ઠ સુખ આપો, કુડાં કર્મો સહુ તજીએ,
 પરમ આનંદ પ્રાપ્તિમા, પ્રભુને હોંસથી ભજીએ ૪
 પ્રપચોથી ભર્યા વિશ્વે, જણાયે રગ કઈ ન્યારા,
 અમેને એક તવ શરણુ, નથી કઈ વાસના ધ્યારા ૫
 સરવના શ્રેયમા હોશે, હવે જળ અર્પણે અમેને,
 મુનદા ખાતિશ્રી પ્રાર્થે, પ્રભુ સુખદાર દો

કોડાય મંડન શ્રી અનંતનાથ જિન સ્તવન. ૨૦૯

કોડાય મંડન શ્રી અનંતનાથ જિનેન્દ્ર સ્તવન (૩ જી.)

(અખોલકા શાને લીઓ હો એ રાગ)

અનંતનાથ જિન સ્વામી, વડુ છુ હુ ગિર નામી,
અનંત મક્તિને બાણી પ્રબુજી, આંચો તમારા દરબારી, વડુ ૦ ૧
આનંદકારી મૂર્તિ તમારી, બંચોના હુ ખ હરનારી, વડુ ૦ ૨
અનંત જ્ઞાનને અનંત દર્શન, અનંત છેજ્યોતિ તમારી, વડુ ૦ ૩
નિગોદ ચક્રે ભમતો હુ આંચો, હુ ખો સહ્યા છે અપારી, વડુ ૦ ૪
નદીમા પત્થર ગોળ રૂપ ધાટે, પાંચો મનુષ્ય અવતારી, વડુ ૦ ૫
સુખકર સ્નામી હુ ખ હરનારા, હવે ઉતારો ભવ પારી, વડુ ૦ ૬
નંદન સિંહસેન રાયાના જિનજી, માત સુજસા શીલધારી, વડુ ૦ ૭
દાસ ઉપર કૃપા કરીને, ખતેથી લેજો ઉદ્ધારી, વડુ ૦ ૮
શ્રી અનંતનાથ અરજ યુગરી, ચિત્તમા લેજો સ્વીકારી, વડુ ૦ ૯

શ્રી મહાવીર જિનેન્દ્ર સ્તવન

(જગજીવન જગ વાતહો એ દેશ)

મેશલાન દન, વીરજી, મહારી અરજ સુણો જગતાત લાલ રે,
વ ભવ હુ ખ જ મે લલા, કેટલી કહુ હુ ખ વાત લાલ રે

નિયલા ૦ ૧

गुणाकृष्टपण्डित-मणिशङ्करकविना कृता-

ग्रन्थकव्याः स्तुतिः ।

(शार्दूलपिनीलितच्छन्दः)

स्वाध्यायाययने त्रते च नियमे लग्नाऽर्हतां सस्तुतौ,
जनानामुपदेशदानविषये सप्ताप्तप्रियापना ।
उत्तयानी पिपदा जनेष्वभिपद सपादयित्री कृपा,
यान्तिश्रीर्जयतान् प्रसन्नवदना साक्षात्तितिक्षोपमा ॥१॥

तच्छिष्याऽपि विशुद्धसंयमपरा गीरा तपोपार्जने,
शास्त्रस्याऽभ्यसने जिनार्चनप्रियो चोत्साहपाथोऽपिरुता ।
जीवानामभयप्रदानपरमा पापाइसक्षालिनी,
सर्वानन्दकरी मुशीलनियमा जीयात् मुनन्दा सदा ॥२॥

(शिखरिणी-)

मुविद्यासत्पात्र भवतु तव गात्र श्रमणिके !,
मनस्ते स्वातिश्रीचरणजलजाते भ्रमरकम् ।
सदा ते सदाचा निगमगमभाषासु भवतात्,
मुनन्दे ! आनन्दस्तव वपुषि नित्य विरमतु

॥३॥

